

WOSMUR
World Symposium of
Multidisciplinary Research

DÜMAS
Dünya Multidisipliner
Araştırmalar Sempozyumu

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu
4. International Mediterranean Symposium
BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI
THE BOOK OF FULL TEXTS, Book 8
KİTAP 8

Editörler:

Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN - Prof. Dr. Galib SAYILOV
Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY - Doç. Dr. Zümrüd MƏNSİMOVA

Editör Yardımcıları:
Gülten ARSLAN

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu
4. International Mediterranean Symposium

BİLDİRİ TAM METİNLERİ KİTABI - KİTAP 8
THE BOOK OF FULL TEXTS, Book 8

ISBN: 978-625-7292-13-9

Editörler:

Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN ORCID ID: [0000-0002-5278-3911](https://orcid.org/0000-0002-5278-3911)

Prof. Dr. Galib SAYILOV - Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY

Doç. Dr. Zümrüd MƏNSİMOVA

Editör Yardımcıları:

Gülten ARSLAN

Kapak Tasarımı: Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

Mizanpaj-Ofset Hazırlık: Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

© D. Ali ARSLAN

Mer Ak Yayınları, 2020 – Mersin

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınevi Sertifika No: 44984

Mer-Ak Mersin Akademi Yayınları / Mer-Ak Publishing House

Adres: Çiftlikköy Mahallesi, 34. Cadde, Nisa 1 Evleri, No: 35, 6/12,
Yenişehir/MERSİN

Web Adresi: <https://merakyayinevi.mersinakademi.com.tr/>

Tel: 0532 270 81 45 / 0553 666 06 06

Kapak Foto: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/selimiye-camii-yapiya-zarar-veren-cimentodan-arindirilacak-364875.html>

Not: Bölümlerin her türlü idari, akademik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir.

Önsöz

Değerli Dostlarımız, Kıymetli Misafirlerimiz, Saygıdeğer Bilim İnsanları,

Her yıl periyodik olarak, Mersin Üniversitesi ve Mer Ak Mersin Akademi işbirliğinde düzenlenen **5. Uluslararası Mersin Sempozyumu** ve **5. Uluslararası Akdeniz Sempozyumları**, **21-23 Mayıs 2021** tarihinde, yine Mersin’de, misafirlerimizin tercihinine ve salgın koşullarına bağlı olarak, hem **Yüz Yüze Katılım** ve hem de **Zoom-Online Katılım** şeklinde gerçekleştirilecektir.

Son dört yıldır periyodik olarak, Mersin Üniversitesi ve Mer Ak Mersin Akademi işbirliğinde düzenlenen uluslararası **sempozyumlarımızın** dördüncüsü, **“4. Uluslararası Mersin Sempozyumu”** ve **“4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu”**, **22 – 24 Ekim 2020** tarihlerinde, **Zoom Sanal Meeting** ortamında - online olarak, üstün başarı ile gerçekleştirildi.

Ayrıca, sempozyumlarımız kapsamında, **“4. ULUSLARARASI MERSİN SEMPOZYUMU, KARMA SANAT E-SERGİSİ”** düzenlendi.

Sempozyumlara, başta **Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Tataristan, Almanya, Rusya, Dağıstan, Başkurdistan, Macaristan, Kırgızistan, Türkmenistan, Irak, İran, Nahçıvan, Makedonya, Pakistan, Hindistan, Bosna Hersek, Hırvatistan, Tunus, Çin, Kosova, İsviçre** olmak üzere, 20’den fazla ülkeden bilim insanlarını-araştırmacıları ağırladık. Türkiye’den ve yurt dışından 600’ü aşkın sunum ile yaklaşık 1000 bilim insanı-araştırmacı sempozyumlarımıza katıldı.

Sizleri, **21-23 Mayıs 2021** tarihinde, yine Mersin’de düzenlenmesi planlanan **5. Uluslararası Mersin Sempozyumu** ve **5. Uluslararası Akdeniz Sempozyumlarında** da aramızda görmekten onur ve mutluluk duyarız. Sempozyumlarımız, **YÖK’ün AKADEMİK TEŞVİK KRİTERLERİNE** ve **ÜAK’ın ATANMA KRİTERLERİNE UYGUN** olarak düzenlenecektir.

Geçmişte düzenlediğimiz 8 sempozyumumuzun tamamı, gerçek uluslararası bilgi şöleni şeklinde gerçekleştirilmiş olup, **ÜAK Doçentlik kriterlerine** ve **YÖK Akademik Teşvik**

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Kriterlerine uygun olarak düzenlenmiştir. 4. Sempozyumlarımız da, 16 Ocak 2020 tarihli Cumhurbaşkanlığı Akademik Teşvik Yönetmeliğine uygun olarak düzenlenmiş olup; “Türkiye dışından en az 5 farklı ülkeden, sözlü tebliğ sunan konuşmacı katılımı ile tebliğlerin yarısından fazlasının, Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması” şartı sağlanmıştır.

Sempozyumlar ile ayrıntılı bilgi için:

5. ULUSLARARASI AKDENİZ SEMPOZYUMU 21-23 Mayıs 2021

5. International Mediterranean Symposium 21-23 May 2021

<https://akdenizsempozyumu.mersinakademi.com.tr/>

E-posta: akdenizsempozyumu@gmail.com

5. ULUSLARARASI MERSİN SEMPOZYUMU 21-23 Mayıs 2021

5. International Mersin Symposium 21-23 May 2021

<https://mersinsempozyumu.mersinakademi.com.tr/>

E-posta: mersinsempozyumu@gmail.com

Multidisipliner bir bakış açısıyla, **21-23 Mayıs 2021** tarihlerinde, misafirlerimizin tercihinine ve salgın koşullarına bağlı olarak, yine Mersin’de hem **Yüz Yüze Katılım** ve hem de **Zoom-Online Katılım** şeklinde gerçekleştirilecek **5. Uluslararası Mersin Sempozyumu** ve **5. Uluslararası Akdeniz Sempozyumlarında** sizleri de aramızda görmekten onur ve mutluluk duyarız.

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN

(Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	2
İÇİNDEKİLER	5
İŞ BİRLİĞİNDE YENİ ADIMLAR (ULUSLARARASI PAYDAŞ ÜNİVERSİTELERİMİZ)	9
1. BAİSHEV ÜNİVERSİTESİ (Baishev University) – KAZAKİSTAN	11
2. TERMİZ DEVLET ÜNİVERSİTESİ (Termez State University) - ÖZBEKİSTAN	20
3. ABAİ KAZAK ULUSAL PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ (Abai Kazakh National Pedagogical University) – KAZAKİSTAN	27
4. AİTU (Astana IT University) – KAZAKİSTAN	30
5. KAZAK DEVLET KADIN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME ÜNİVERSİTESİ (Kazakh State Women's Teacher Training University) – KAZAKİSTAN	33
6. KORKUT ATA KIZILORDA ÜNİVERSİTESİ (Korkyt Ata Kyzylorda University) - KAZAKİSTAN	36
7. YABANCI DİLLER VE MESLEKİ KARIYER ÜNİVERSİTESİ (The University of Foreign Languages and Professional Career) KAZAKİSTAN	39
8. ATYRAU DEVLET ÜNİVERSİTESİ (Kh. Dosmukhamedov Atyrau University) - KAZAKİSTAN	43
ULUSLARARASI DAVETLİ KATILIMCILAR - INVITED INTERNATIONAL PARTICIPANTS	57
DÜZENLEME KURULU / ORGANIZATION COMMITTEE	59

ULUSLARARASI BİLİM KURULU - INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMITTEE	61
BİLİM KURULU - SCIENTIFIC COMMITTEE	64
DANIŞMA VE HAKEM KURULU - ADVISORY BOARD	67
SEMPOZYUM GENEL PROGRAMI	71
BİLDİRİ TAM METİNLERİ	74
İŞGÖREN YETKİNLİKLERİ İLE İLİŞKİLİ OLARAK GİRİŞİMCİLİK YÖNELİMİ VE GİRİŞİMCİ LİDERLİĞİN FİRMA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİNDE BİR DEĞİŞME OLMAKTA MIDIR?	75
Şevki ÖZGENER - Elif Gökçe GÜNEŞ	
OBRAZLAR OLAMI VA BADIYY TALQIN	112
Bozorov SOBIRJON	
EVENT STRUCTURE AND CAUSATION IN THE RESULTATIVE CONSTRUCTION	117
Timothy McGhie	
MEKANİK ENERJİ VE UYGULAMALARI: KİNETİK VE POTANSİYEL ENERJİ İÇİN DENEY TASARLAMA VE BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM	132
Umut Ali ERGÜZELOĞLU - Bengü KAPLAN	
BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLİĞİ MESLEĞİNE YÖNELİK TUTLARI	155
Yusuf GÖKKAYA - Leyla SARAÇ	
ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FEN BİLİMLERİ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	173
Zeynep KUMRU - Bengü KAPLAN	
“KİTABİ-DEDE KORKUT” DESTANLARININ DİLİ: AKADEMİSYEN HAMİT ARASLI ARAŞTIRMALARINDA	191
Vüsal SAFİYEVA	

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

İŞ BİRLİĞİNDE YENİ ADIMLAR (ULUSLARARASI PAYDAŞ ÜNİVERSİTELERİMİZ)

Mersin Akademi Danışmanlık

ABAI KAZAKH NATIONAL
PEDAGOGICAL
UNIVERSITY

ASTANA IT
UNIVERSITY

Mer-Ak
Mersin Akademi Danışmanlık

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

1. BAISHEV ÜNİVERSİTESİ
(Baishev University) – KAZAKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan
GALIKHANOVICH
Baishev Üniversitesi Rektörü

*

*

*

*

*

Университет образован в августе 1996 года как Актюбинское отделение Казахской государственной академии управления. В результате проведенного в 2018 году ребрендинга Актюбинский университет имени Сактагана Байшева преобразован в Байшев университет (BAISHEV ҰНИВЕРСИТЕТ). Сайт университета: <https://bu.edu.kz/> Instagram: @baishev_university

Сегодня в структуре вуза функционируют 3 высшие школы – образования, бизнеса и права, инженерии, 11 кафедр. Университет осуществляет профессиональную подготовку по 25-ти образовательным программам бакалавриата и 5-ти образовательным программам магистратуры.

Университет достойно подтверждает соответствие образовательной деятельности критериям рейтингов независимых агентств, национальной и международной видимости, качественного образовательного процесса:

1. Международный рейтинг «Webometrics Ranking of World Universities» 2020 года

14877 место в мире среди 30 000 учебных и научных заведений,

51 место среди вузов РК.

2. Рейтинг Европейской Научно-Промышленной Палаты ARES-2020 для Казахстана

66 место из 95 казахстанских вузов, соответствующее категории В - надежное качество преподавания, научной деятельности и востребованности выпускников работодателями

3. ТОП-20 вузов РК институционального (генерального) рейтинга НУ НААР 2020 года

13-ое место.

4. Рейтинг Национальной Палаты предпринимателей РК «Атамекен» 2019 года

средний процент трудоустройства по ОП Университета составил 85%.

Ректор Баишев Университета

Ташмухамбетов Бауыржан Галиханович, доктор философии.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

The university was founded in August 1996 as the Aktobe branch of the Kazakh State Academy of Management. As a result of the rebranding carried out in 2018, Aktobe University named after Saktagan Baishev renamed as Baishev University (BAISHEV ÝNIVERSITET). University website: <https://bu.edu.kz/> Instagram: @baishev_university

Baishev University is home to 3 faculties and 11 departments with highly qualified academic staff. The University has been operating in the education industry for over 20 years offering 25 bachelor's degree and 6 master's degree programs.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

The University adequately confirms the compliance of educational activities with the criteria of ratings of independent agencies, national and international visibility, and a high-quality educational process:

1. "Webometrics Ranking of World Universities" 2020 International rating

14877 place in the world among 30,000 educational and scientific institutions,

51st place among the universities of the Republic of Kazakhstan.

2. Rating of the European Scientific and Industrial Chamber ARES-2020 for Kazakhstan

66 place out of 95 Kazakhstani universities, corresponding to category B - reliable quality of teaching, research activities and the demand for graduates by employers

3. TOP-20 universities of the Republic of Kazakhstan of the institutional (general) rating of IAAR 2020

13th place.

4. Rating of the National Chamber of Entrepreneurs of the Republic of Kazakhstan "Atameken" 2019

the average percentage of employment in the education programme of the University was 85%

Rector of Baishev University

Bauyrzhan Galikhanovich Tashmukhambetov, Doctor of Philosophy.

*

*

*

*

*

Университет 1996 жылы тамызда Қазақ мемлекеттік басқару академиясының Ақтөбе бөлімшесі ретінде құрылды. 2018 жылы өткізілген ребрендинг нәтижесінде Сақтаған Бәйішев атындағы Ақтөбе университеті Баишев Университеті болып қайта құрылды (BAISHEV ÝNIVERSITET). Университет сайты: <https://bu.edu.kz/> Instagram: @baishev_university

Бүгінде ЖОО құрылымында 3 жоғары мектеп – білім беру, бизнес және құқық, инженерия, 11 кафедра жұмыс істейді. Университет 20 жылдан аса бакалавриаттың 25 білім беру бағдарламасы және магистратураның 6 білім беру бағдарламасы бойынша кәсіби даярлықты жүзеге асырады.

Университет білім беру қызметінің тәуелсіз агенттіктер рейтингтерінің, ұлттық және халықаралық көрінудің, сапалы білім беру процесінің критерийлеріне сәйкестігін лайықты растайды:

1. 2020 жылғы «Webometrics Ranking of World Universities» Халықаралық рейтингі

- әлемдегі 30 000 оқу және ғылыми мекемелер арасында 14877 орын,

- ҚР ЖОО арасында 51 орынға ие

2. Қазақстан үшін ARES-2020 Еуропалық ғылыми-өнеркәсіптік палатасының рейтингі

- В санатына – сапалы білім беру, ғылыми қызмет пен жұмыс берушілердің түлектерге сұранысының сенімді сапасы сәйкес келетін 95 қазақстандық ЖОО-ның ішінде 66-шы орынға ие.

3. 2020 жылғы АРТА ҰУ институционалдық (бас) рейтингісі бойынша ҚР ЖОО-ның «ТОП-20»

13 орын

4. «Атамекен» ҚР Ұлттық Кәсіпкерлер Палатасының 2019 жылғы рейтингі

- университет ББ бойынша жұмысқа орналастырудың орташа пайызы 85% құрады.

Баишев Университетінің ректоры

Ташмұхамбетов Бауыржан Ғалиханұлы, философия докторы.

2. TERMİZ DEVLET ÜNİVERSİTESİ (Termez State University) - ÖZBEKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Abdulkadir TAŞKULOV
Termiz Devlet Üniversitesi Rektörü

Son yıllarda Özbekistan’da eğitime verilen önemin artmasından dolayı bu alanda yeni çalışmalara imza atılmakta. Yüksek Öğretim Sisteminde uygulanan yeni çalışma planlarına bakalım. Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev bu alanı geliştirmek için ferman ve kararlar çıkardı. Bu kararlarda yenilikçi sistemlerini uygulama, yurtdışı deneyimlerini inceleme, eğitim programları arasındaki entegrasyonunu güçlendirme, nitelikli uzmanları işe alma, bilimsel kapasiteyi artırma, nitelikli uzman yetiştirme yolunda yapılacak olan adımlar belirlendi.

*

*

*

*

*

Bunun gibi gelişim çalışmaları ülkenin güneyinde, Surhanderya ilinde de devam etmekte. Surhanderya, büyük mütefekkirler yurdu, Hekim Tirmizi, İmam Tirmizi, Semender Tirmizi, Sabir Tirmizi gibi büyük alimleri yetiştiren topraktır. Bu alimlerin bıraktığı miras, kitap ve risaleler insanın iç dünyasını zenginleştiren kıymetli hazine olarak değerlendirilir.

Bugünkü çalışmalarımızdan amacımız da bilimin gelişmesine, Vatanımızın ününü dünyaya yayacak olan nesil yetiştirmek. Zira sahip olduğumuz imkan ve kapasitemiz bu topraklardan yine Tirmiziler yetişeceğine inanmamızı sağlar.

Termiz Devlet Üniversitesi ildeki en büyük yükseköğretim kurumu sayılır. Günümüzde üniversitede 17 fakülte, 45 bölüm faaliyet yürütmekte. 19981 öğrencinin eğitim aldığı üniversite kampüsünde tüm olanaklar mevcut. Kampüste okul binaları, stadyum, öğrenci yurtları, geniş kütüphane, otopark var. Üniversitede ücretsiz internet hizmeti var. Lisans programında 5+1 ve yüksek lisansta 4+2 şeklinde haftalık okul programı uygulanmakta. Günümüzde üniversitede 25 DSc, profesörler, 124 bilim adayı, doktor, doçentler faaliyet yürütmekte. Üniversitede 6 eğitim dalında doktora (PhD) derecesini veren Bilim Kurulu var. Üniversitenin bilimsel dergi ve gazetesine sahip.

*

*

*

*

*

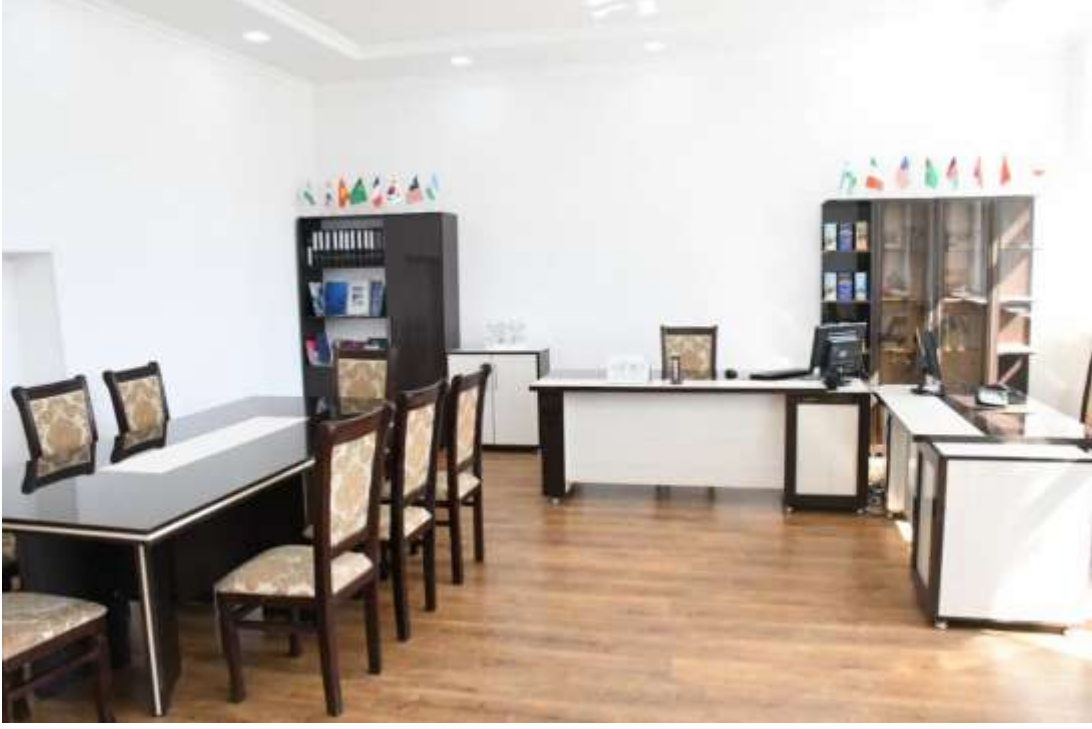

Günümüzde Termiz Devlet Üniversitesi çok sayıda üniversitesi ve araştırma merkezleriyle iş birliği anlaşmalarını yaptı. Rusya, Beyaz Rusya, Türkiye, Almanya, Azerbaycan, Kazakistan, Çin, Japonya, Polonya, Slovenya, İtalya, Avusturya, Çek Cumhuriyeti, Tacikistan gibi devletlerin öncü üniversiteleri ile çeşitli branşlarda iş birliği çalışmalarını sürdürmekte. Her sene profesör öğretim üyeleri, öğrenciler uluslararası konferans ve sempozyumlarda araştırmaları ve makaleleriyle katılım sağlamaktalar.

Son yıllarda Termiz Devlet Üniversitesi ile Türkiye Yüksek Öğretim Kurumları arasında eğitim ve araştırma alanında yapılan iş birliği artmakta. Özbekistan ile Türkiye'yi ortak dil ve tarih, kültür ve geleneklere dayalı arkadaşlık ve kardeşlik birleştirir. Kardeşliğin ifadesi olarak Türkiye Cumhuriyeti, Özbekistan bağımsızlığını ilk olarak tanımıştı.

Son yıllarda Özbekistan ve Türkiye ilişkilerine yeni sayfa açıldı. Yaşanan gelişmelerde Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev ve Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi iradesi, istikrarı önemli bir temel oldu. İki ülke arasındaki ilişkiler, ziyaret ve diyaloglar iş birliğinin daha da artmasını sağlamakta.

Ziyaretler esnasında Özbekistan ve Türkiye arasındaki siyasi, ticari, yatırım alanına ait, ulaştırma, ziraat, lojistik, eğitim, bilim ve diğer alanlardaki iş birliklerini geliştirme konuları etraflıca masaya yatırıldı.

18 Ağustos'ta kabul edilen “Özbekistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasında stratejik ortaklık ilişkilerini güçlendirme ve çok yönlü iş birliğini genişletme çarelerine dair” Hükümet Kararı da iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmekte olduğunu gösterir.

Günümüzde Termiz Devlet Üniversitesi Türkiye'nin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi hem de Mersin Üniversiteleri ile iş birliği anlaşmaları imzalanmış, her iki taraf profesör öğretim elemanları değişim programlarını desteklemekte, uluslararası sempozyum ve konferanslarda katılım sağlamakta. Örneğin Termiz Üniversitesi öğretim üyesi, Doçent Obid Şofiyev 2020 yılı, 20-21 Şubat tarihlerinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde seminer verdi.

*

*

*

*

*

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Günümüzde Türkiye'nin Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümü öğretim üyesi doçent Veli Savaş Yelok üniversitenin Edebiyat Araştırmaları Bölümünde "Edebi İlişkiler" dersini online olarak vermekte. Ayrıca 2020 yılını 22-24 Ekim tarihlerinde Türkiye'nin Mersin şehrinde 4-INTERNATIONAL MEDITERRANEAN SYMPOSIUM düzenlenmekte. Bu sempozyumda Termiz Devlet Üniversitesi ortak üniversite olarak belirlendi, üniversite Rektörü düzenleme kurulunda yer almakta.

2020 yılının 12-15 Kasım tarihlerinde Antalya'da olması planlanan 3. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresinde üniversite heyeti de davet edildi.

*

*

*

*

*

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Günümüzde Termiz Devlet Üniversitesi ve Türkiye Üniversiteleri ve araştırma merkezleri ile ortak çalışmalarının güçlenmesi, iki ülke arasında ilişkilerin yeni aşamaya gelmesi sonucu olarak değerlendirilebilir.

Prof. Dr. Abdukadir Taşkulov
Termiz Devlet Üniversitesi Rektörü,
Doç. Dr. Obidjon Sofiyev
Özbek Filolojisi Fakültesi Dekanı

3. ABAI KAZAK ULUSAL PEDAGOJİ ÜNİVERSİTESİ (Abai Kazakh National Pedagogical University) – KAZAKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Takir Ospanovich BALYKBAYEV
Abai Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi Rektörü

İlk üniversitenin adı 1930'da Kazak Pedagoji Enstitüsü (KazPI) olarak değiştirildi ve 1935'te büyük düşünür ve şair Abai'nin adını aldı. Bugün, Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi Abai - "Eğitim", "Beşeri Bilimler", "Doğa Bilimleri", "Teknik Bilimler ve Teknoloji", "Sosyal Bilimler ve İşletme", "Sanat" ve diğerleri adını almıştır. Uzmanlık alanlarına göre yüksek ve lisansüstü eğitim alanındaki en büyük bilim ve eğitim merkezi.

<https://www.kaznpu.kz/kz/>

@abai_university

ABAI KAZAKH NATIONAL
PEDAGOGICAL
UNIVERSITY

АБАЙ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Тұңғыш жоғары оқу орны 1930 жылдан бастап Қазақ педагогикалық институты (ҚазПИ) деп аталып, оған 1935 жылы ұлы ойшыл, ақын Абайдың есімі берілді. Бүгінде Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті - «Білім», «Гуманитарлық ғылымдар», «Жаратылыстану ғылымдары», «Техникалық ғылымдар және технологиялар», «Әлеуметтік ғылымдар және бизнес», «Өнер» және т.б. мамандықтар бойынша жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру саласындағы ірі ғылыми және білім беру орталығы.

<https://www.kaznpu.kz/kz/>

@abai_university

Mer-Ak
Mersin Akademi Danışmanlık

28

ABAI KAZAKH NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY

Therefore the University was renamed the Kazakh State Pedagogical University in 1930 and the name of great Abai was awarded to it in 1935. Today the Kazakh National Pedagogical University named after Abai is a large scientific and educational center in the field of higher and postgraduate education in the areas of personnel training «Education», «Humanities», «Natural Sciences», «Social Sciences and Business», etc.

<https://www.kaznpu.kz/kz/>

@abai_university.

Mer-Ak
Mersin Akademi Danışmanlık

РЕКТОР

ТАКИР ОСПАҢҰЛЫ БАЛЫҚБАЕВ - педагогика ғылымдарының докторы (2003 ж.), Ресей Білім беруді ақпараттандыру академиясының академигі (2007 ж.), ҚР Ұлттық ғылым академиясының Құрметті академигі (2017 ж.). ҚР ҰҒА Президиумының мүшесі (2017 ж.), ҚР ҰҒА әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдар бөлімінің төрағасы (2017 ж.), Украинаның Ұлттық педагогикалық ғылымдар академиясының шетелдік мүшесі (2010 ж.), Білім беру мен тестілеудің мемлекеттік стандарттарының ұлттық орталығының директоры, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы қадағалау және сертификаттау комитетінің төрағасы, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім беру академиясының президенті, Қазақстан Республикасы Білім және ғылым вице-министрі (2013-2016 жж.) Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің ректоры (2017 жылғы 17 маусымнан бастап), Алматы аймағы ЖОО Ректорлар кеңесінің төрағасы.

REKTÖR

TAKIR OSPANOVICH BALYKBAYEV - Pedagojik Bilimler Doktoru (2003), Rusya Eğitim Enformasyon Akademisi Akademisyeni (2007), Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Bilimler Akademisi Fahri Akademisyeni (2017). NAS RK Başkanlığı Üyesi (2017), NAS RK Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Bölüm Başkanı (2017), Ukrayna Ulusal Pedagojik Bilimler Akademisi Yabancı Üye (2010), Ulusal Eğitim ve Test Standartları Ulusal Merkezi Müdürü, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitimi Eğitim ve Bilim Bakanlığı Eğitim ve Bilim Denetleme ve Belgelendirme Komitesi Başkanı, Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakan Yardımcısı Y. Altynsarin (2013-2016) Abai Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi Rektörü (17 Haziran 2017), Almatı bölgesi Rektörler Kurulu Başkanı.

RECTOR

TAKIR OSPANULY BALYKBAYEV - Doctor of Pedagogical Sciences (2003), academician of the Russian Academy of Informatization of Education (2007), academician of the National Academy of Sciences of Kazakhstan (2017). Member of the Presidium of the National Academy of Sciences of Kazakhstan (2017), Chairman of the Department of Social and Humanitarian Sciences of the National Academy of Sciences of Kazakhstan (2017), foreign member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (2010), Director of the National Center for State Standards of Education and Testing, Chairman of the Committee for Supervision and Certification in the Field of Education and Science of the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan, President of Y. Altynsarin National Academy of Education, Vice-Minister of Education and Science of the Republic of Kazakhstan (2013-2016), Rector of Abai Kazakh National Pedagogical University (June 17, 2017), Chairman of the Council of Rectors of the Almaty Region.

4. AİTU (ASTANA IT UNIVERSITY) – KAZAKİSTAN

30

Fotoğraf: Prof. Dr. Ahmed Zaki Darhan Zhumakanovich
Astana IT University Rektörü

AİTU, Expo 2017 pavyonunda açılan yeni bir üniversitedir. 2019 okul ve kolej mezunları bu üniversitenin ilk öğrencileri oldu. Üniversite öğretim dili: İngilizce

Ön giriş başvurusu: <https://astanait.edu.kz/>. Üniversite Instagram: [instagram.com/astana_it_university/](https://www.instagram.com/astana_it_university/).

*

*

*

*

*

АІТУ- EXPO 2017 павильонында ашылған жаңа университет. 2019 жылғы мектептер мен колледждердің түлектері осы жоғары оқу орнының алғашқы студенттері болды. Университеттегі оқу тілі: ағылшын тілі. Оқуға түсуге алдын ала өтінім: <https://astanait.edu.kz/>. Университеттің Instagram: [instagram.com/astana_it_university/](https://www.instagram.com/astana_it_university/).

АІТУ is a new university opened in the pavilion of EXPO 2017. Graduates of schools and colleges in 2019 became the first students of this university. Language of study at the university: English. Preliminary application for admission: <https://astanait.edu.kz/>. Instagram of the University: [instagram.com/astana_it_university/](https://www.instagram.com/astana_it_university/)

Astana IT University- ректоры

Ахмед-Заки Дархан Жұмақанұлы – техника ғылымдарының докторы,
доцент, профессор.

Astana IT University-Rektör

Ahmed-Zaki Darhan Zhumakanovich-Teknik Bilimler doktoru, doçent, Profesör.

Astana IT University – Rector **Ahmed-Zaki Darkhan Zhumakanovich**-doctor of
Technical Sciences, Associate Professor.

5. KAZAK DEVLET KADIN ÖĞRETMEN YETİŞTİRME ÜNİVERSİTESİ (Kazakh State Women's Teacher Training University) – KAZAKİSTAN

Ak
nişmanlık

Fotoğraf: Prof. Dr. Aldambergenova Gaukhar TUREMURATKYZY Kazak Devlet Kadın Öğretmen Yetiştirme Üniversitesi Rektörü

Қазақ ұлттық педагогикалық университеті ректоры

Алдамбергенова Гаухар Төремұратқызы

Педагогика ғылымдарының докторы, профессор

Kazak Devlet Kadın Öğretmen Yetiştirme Üniversitesi Rektörü

Aldambergenova Gaukhar Turemuratkyzy

Pedagojik Bilimler doktoru, Profesör

Kazakh National Women's Teacher Training University

Rektor Aldambergenova Gaukhar Turemuratkyzy

Doctor of pedagogical Sciences, Professor

*

*

*

*

*

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық институты ҚазКСР Халық Комиссарлар Кеңесінің қаулысымен 1944 жылғы 15 тамызда құрылды. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың 2018 жылғы 25 желтоқсандағы Жарлығымен Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетіне «Ұлттық» мәртебесі берілді. Университеттегі оқу тілі: қазақ тілі мен орыс тілі. Оқуға түсуге алдын ала өтінім: info@kazmkpu.kz. Университеттің Instagram: www.kazmkpu.kz

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Kazak devlet kadın pedagoji Enstitüsü, 15 Ağustos 1944 tarihinde Kazssr Halk Komiserleri Konseyi kararı ile kurulmuştur. Kazak devlet kadın pedagoji Üniversitesi'ne 25 Aralık 2018 tarihli Kazakistan – Elbası Nursultan Nazarbayev'in ilk Cumhurbaşkanı kararnamesiyle “Ulusal” statüsü verildi. Üniversite öğretim dili: Kazakça ve rusça. Ön giriş başvurusu: info@kazmkpu.kz. Üniversite Instagram: www.kazmkpu.kz

Kazakh State Women's Teacher Training Institute was established by the decree of the Council of People's Commissars of the Kazakh SSR on August 15, 1944. By the decree of the President of the Republic of Kazakhstan-Leader of the Nation Nursultan Nazarbayev dated December 25, 2018, the Kazakh State Women's Teacher Training University was awarded with the status of "National". Language of study at the university: Kazakh and Russian languages. Preliminary application for admission: info@kazmkpu.kz. Instagram of the University: www.kazmkpu.kz.

6. KORKUT ATA KIZILORDA ÜNİVERSİTESİ
(Korkyt Ata Kyzylorda University)
KAZAKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Karimova Beibitkul SARSEMĦANOVNA
Korkut Ata Kızılorda Üniversitesi Rektörü

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университетінің ректоры, филология ғылымдарының кандидаты – Каримова Бейбиткуль Сарсемхановна.

The rector of the Korkyt Ata Kyzylorda University, Candidate of Philological Sciences – Karimova Beibitkul Sarsemhanovna.

Korkut ata Kızılorda Üniversitesi'nin Rektörü, filoloji bilimleri adayı – Karimova Beybitkul Sarsemhanovna

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда университеті – 83 жылдық тарихы бар Сыр өңіріндегі іргелі білім ордасы. Университет 78 бакалавриат, 35 магистратура, 13 докторантура бағдарламасы бойынша кадрлар даярлауды жүзеге асырады. Оқу тілі – қазақ, орыс, ағылшын тілі.

Университет сайты және оқуға түсуге алдынала өтінім: <https://korkyt.kz/>
Университеттің Instagram парақшасы: @qorqytata_university / @rector_ku_kzo

Korkyt Ata Kyzylorda University is a prominent University with an 83-year history. The University provides teaching in 78 bachelor's degree programs, 35 master's degree programs, and 13 doctoral programs. Languages of study at the university are Kazakh, Russian, and English.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

University website and preliminary application for admission:
<https://korkyt.kz/> University's Instagram page: @qorqytata_university /
@rector_ku_kzo

Korkut ata Kızılorda Üniversitesi 83 yıllık geçmişi olan temel bir üniversitedir. Üniversite 78 lisans programı, 35 yüksek lisans programı, 13 doktor programı için eğitim vermektedir. Eğitim dili Kazakça, Rusça, İngilizce'dir.

Üniversite web sitesi ve ön kabul başvurusu: <https://korkyt.kz/> Üniversitenin Instagram sayfası: @qorqytata_university / @rector_ku_kzo.

**7. YABANCI DİLLER VE MESLEKİ KARIYER
ÜNİVERSİTESİ**
(The University of Foreign Languages and Professional Career)
KAZAKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ
Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi Rektörü

Сабри Хизметли – Шет тілдер және іскерлік карьера университетінің ректоры, ҚР ҰҒА Академигі, доктор, профессор.

Sabri Hizmetli - Rector of the University of Foreign Languages and Business Careers, Doctor of Sciences, Professor.

Sabri HİZMETLİ - Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi Rektörü, Akademik, Prof. Dr.

Шет тілдер және іскерлік карьера университеті (ШТІКУ) Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің 05.04.2001 26985-1910-М-Е нөмірлі шешімімен Қазақстан Республикасы мен Түркия Республикасы арасындағы білім, ғылым және мәдениет келісімдерінің нәтижесінде Алматыда құрылды.

40

Университеттің құрушысы Қазақстан Республикасының заңы бойынша заңды тұлға саналатын Орта Азия Мәдениет қоры болып табылады. Бұл қордың құрылтайшылары Қазақстан және Түркия Республикаларының азаматтары. Сондықтан да Орта Азия Мәдениет қорыда, Шет тілдер және іскерлік карьера университеті де халықаралық ұйымдар.

ШТІКУ тарихта түп тамыры бір Түркия мен Қазақстан арасында білім мен мәдениет көпірі, жаңа заманның ғылыми және технологиялық жаңалықтарын қазақ жастарына таныстыру, сапа, тәртіп, тәрбие жағынан үлгі болуды көздеген.

ШТІКУ алғаш рет Абылай Хан атындағы Әлем тілдер және халықаралық қатынастар университетінің ішінен шет тілдер факультеті болып ашылған. Кейін екінші жоғары оқу орны ретінде қызмет көрсетті, 2005 жылы университет статусына көтерілді.

<http://ydu.kz>

Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi (YDMKÜ), Kazakistan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın 05.04.2001 tarih ve 26985–1910-M-E sayılı kararı ile Kazakistan Cumhuriyeti ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki eğitim-öğretim, ilim ve kültür anlaşmaları temelinde Алматы'da kurulmuştur.

Kazakistan Cumhuriyeti devlet adamlarının davetlisi olarak gelen Prof. Dr. Ali ÖZEK'in öncülüğünde Dr. Zeki PİLGE ve Müjdat GÜLER gibi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı işadamları ile Prof. Dr. Adil AHMETOV ve Valeri UYGUROVIÇ gibi Kazakistan'ın akademisyen aydınları tarafından Алматы'da kurulan "Orta Asya Medeniyet Vakfı"nın 2004 yılında açtığı bir "Vakıf Üniversitesi"dir.

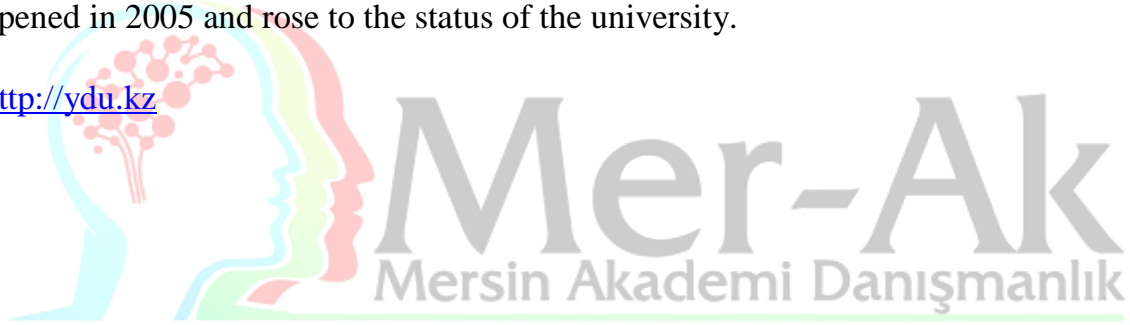
4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Yani bu Üniversite “Yargısı” gereği, bir kişinin veya bir ailenin özel mülkü değil; kar amacı taşımayan, ticaretle uğraşmayan, tüm gelirlerini Kurumun öğrencileri ile akademik ve idari personeli, idari ve akademik yapılanması için harcayan bir “Yüksek Öğretim Kurumu”dur.

<http://ydu.kz>

The University of Foreign Languages and Professional Career, one of the fastest growing universities. The first time was inside the University of World Languages and International Relations named Abylay Khan. It was opened Faculty of Foreign Languages. The second step as part of the professional of higher education was opened in 2005 and rose to the status of the university.

<http://ydu.kz>

8. ATYRAU DEVLET ÜNİVERSİTESİ
(Kh. Dosmukhamedov Atyrau University)
KAZAKİSTAN

Fotoğraf: Prof. Dr. Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV
Atyrau Devlet Üniversitesi Rektörü

Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті – өзіндік салт-дәстүрімен бай, көпжылдық білім саласындағы және ғылыми жұмыстарда тәжірибесі мол еліміздің Батыс аймағындағы бірден-бір жоғары оқу орны.

Университет 1950 жылы 14 маусымда мұғалімдер институты ретінде ашылды. Алғашқы оқу жылында институтта үш бөлім ашылып, қазақ және орыс тілдерінде оқитын 150 студент қабылданды. 1955 жылы мұғалімдер институты педагогикалық институтқа айналды. 1994 жылы педагогика институты Атырау университеті болып құрылды. Осы жылы көрнекті қайраткер, ғұлама ғалым Халел Досмұхамедовтың есімі берілді. Жоғарғы оқу орны мемлекеттік аттестаттаудан өтіп, Қазақстанның Батыс аймағында алғашқы аймақтық университет дәрежесіне ие болды.

2005 жылы оқу орнының білім берудегі бәсекеге қабілеттілігімен және әлемдік білім беру саласындағы талаптарды қамтамасыз етуге бағытталған Сапа менеджменті жүйесі енгізілді.

2007 жылы Университет ғалымдары Қазақстан Республикасы Президентінің «Сапа саласындағы жеткен жетістіктері үшін» сыйлығының жеңімпаздарын анықтау мақсатында болған «Алтын сапа» көрме-байқауына қатысып, Алғыс хатқа ие болды.

2009 жылдың 18 қыркүйегінде (Болонья) университеттер Ұлы Хартиясына қол қойды, бұның өзі – университеттің қабілеттілігі мен мол дәстүрінің белгісі.

2010 жылы университет Ұлы Хартиясына біріккен 600 әлемдік университеттер қатарына енді. Университет Болон процесінің толық қатысушысы болып есептелді. Болон үдерісі талаптарына сәйкес білім алушылардың қос диплом алуларына, оқу орнын қысқа мерзімде бітіруге мүмкіндігі бар. Қазақстанның үздік жоғарғы оқу орындарының рейтингісінің қорытындысы бойынша университет көпсалалы университеттердің ішінде алтыншы орынға ие.

Университет саясаты – сапалы білім беру, халықаралық деңгейге шығару, дайындаған мамандардың бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету.

Университет келешегі - білім беру мен кәсіби мамандар дайындаудың сапасын халықаралық стандарттар деңгейінде қамтамасыз ететін, ұлттық инновациялық даму міндеттерін шешуге белсене қатысатын Қазақстанның батысындағы жетекші оқу орны.

Университет аймақтың әлеуметтік-экономикалық және қоғамдық-саяси дамуына өзіндік үлесін қоса отырып, инновациялық білім беру жүйесіне әлемдік стандартқа сәйкес келетін жоғарғы білікті мамандар даярлайды.

Университет – Каспий маңы елдері мемлекеттік университеттері Ассоциациясының, дүниежүзілік классикалық университеттер Ұлы

Хартиясының (Болонья, 2010), Қазақстан Республикасы жоғарғы оқу орындары Ассоциациясының мүшесі, Азия елдері университеттері ассоциациясының, IREG Халықаралық академиялық саралау мен үстемділік жөніндегі обсерваториясының және Түркі университеттері бірлігі мен Жібек жолы елдері университеттері Ассоциациясының мүшесі.

Қазіргі таңда Атырау университетін п.ғ.к., қауымдастырылған профессор Саламат Нұрмұханұлы Идрисов басқарып отыр. С.Н. Идрисов Атырау университетінің "математика және информатика" мамандығын бітіріп, сол жерде оқытушы, аға оқытушы, декан болып жұмыс істеді, 2016 жылдан бастап ғылым жөніндегі проректор қызметін атқарды.

Студенттердің жан-жақты дамуына университетте барлық жағдай жасалған. Біз – Қазақстанның болашағын дайындап отырғанымызға толық сенімдіміз және қоғам алдындағы үлкен жауапкершілікті сеземіз!

Бүгінгі таңда Х.Досмұхамедов атындағы Атырау университеті Сіздерге алуан түрлі білім бағдарламаларын ұсынатын білім және ғылым ордасына айналды.

Университет құрамында 6 факультет, 29 кафедра, 7 ғылыми-зерттеу орталықтары қызмет атқарады. Университетте 500-ге жуық оқытушы-профессорлар бар, олардың 200-і ғылым докторлары мен ғылым кандидаттары, PhD докторлары, 30-дан астам ЖОО-ның Үздік оқытушысы еңбек етеді. Университетте кәсіби білім беру көпсатылы жүйесі бойынша 7 мыңнан астам білімгер мен магистрант білім алуда. Біз, тәжірибе жүргізу мен білімгерлермен алмасуда және заманауи халықаралық білім бағдарламаларын жүзеге асыруда әлемнің ең ірі 150 халықаралық жоғарғы оқу орнымен ынтымақтастық орнаттық.

Біз, Қазақстанның болашағын дайындап жатқанымызды нық сеніммен айта аламыз, себебі біздің түлектеріміздің көпшілігі Қазақстан қоғамының элитасын құрайды және еліміздің даму бағытының қалыптасуына атсалысады. Бұл біздің

маңызды нәтижеміз, біз оны мақтан етеміз және болашаққа деген сеніммен қараймыз.

Атырау университеті әрқашан ашық саясат ұстанады және әріптестік пен ынтымақтастықты дамытуға дайын.

Kh. Dosmukhamedov Atyrau University is one of the leading universities in the Western region of the country, rich in its traditions, long-term experience in the field of education and research.

The University was opened on June 14, 1950, as a teachers' Institute. During the first academic year, the Institute opened 3 departments and accepted 150 students with Kazakh and Russian languages of instruction. In 1955, the Teachers' Institute became a pedagogical Institute. In 1994, the pedagogical Institute was established at Atyrau University. In the same year, it was named after a prominent figure, scientist Khalel Dosmukhamedov. The University has passed state certification and received the status of the first regional University in the Western region of Kazakhstan.

In 2005, a quality management system was introduced, aimed at ensuring the competitiveness of the educational institution in education and the requirements in the world education sphere.

In 2007, scientists of the University took part in the competition-exhibition "Altyn Sapa" to determine the winners of the award of the President of the Republic of Kazakhstan "for achievements in the field of quality" and received a letter of thanks. On September 18, 2009 (Bologna), the universities signed the Magna Carta, which is a symbol of the University's ability and rich tradition.

In 2010, the University became one of the 600 world universities United in the Magna Carta. The University was a full participant in the Bologna process. In accordance with the requirements of the Bologna process, students have the opportunity to receive double diplomas and complete their studies in the shortest possible time.

According to the results of the rating of the best universities in Kazakhstan, the University ranks sixth among multidisciplinary universities. The University is a member of the Association of State Universities of the Caspian Region Countries, the Great Charter of World Classical Universities (Bologna, 2010), the Association of Higher Education Institutions of the Republic of Kazakhstan, the Association of Asian Universities, IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence and the Turkic universities Union and the Association of Universities of the Silk Road countries.

Currently, Atyrau University is headed by candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor Salamat Idrissov. S. Idrissov graduated from Atyrau University with a degree in mathematics and computer science, where he worked as a teacher, Senior Lecturer, Dean, and since 2016 he has been vice-rector for science.

The University's policy is to provide high-quality education, reach the international level, and ensure the competitiveness of trained specialists.

Prospects of the University-the leading Western educational institution in Kazakhstan, which is actively involved in solving the problems of national innovative development, ensuring the quality of education and training of professional personnel at the level of international standards.

The University trains highly qualified specialists who meet the international standards of the innovative education system, making their contribution to the socio-economic and socio-political development of the region.

The University is a member of the Association of state universities of the Caspian countries, the great Charter of World classical universities (Bologna, 2010), and The Association of universities of the Republic of Kazakhstan.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

The University has created all conditions for the comprehensive development of students. We are fully confident that we are preparing the future of Kazakhstan and are aware of our great responsibility to society!

Today, Kh. Dosmukhamedov Atyrau University has become a University of education and science that offers you various educational programs.

The University has 6 faculties, 29 departments, and 7 scientific-research centers. The University employs about 500 teachers, including 200 doctors of science and candidates of science, PhD doctors, and more than 30 top University teachers. The University has more than 7 thousand students and master students in a multi-stage system of professional education. We cooperate with 150 major international higher education institutions in the world in conducting practical training and exchange of students and implementing modern international educational programs.

We can say with confidence that we are preparing the future of Kazakhstan, because most of our graduates are the elite of Kazakhstan's society and participate in shaping the country's development course. This is our important result, we are proud of it and look forward to the future with confidence.

Atyrau University always adheres to an open policy and is ready to develop cooperation and collaboration.

Çok Değerli Misafirlerimiz

Mersin Üniversitesi, TÜDBA ve Mer-Ak Mersin Akademi Danışmanlık iş birliğiyle,

22 - 24 Ekim 2020 tarihlerinde gerçekleştirilecek

“4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu’na”

Katkı ve katılımlarınızdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Durmuş Ali ARSLAN
Sempozyum Genel Koordinatörü

Mer-Ak
Mersin Akademi Danışmanlık

51

WOSMUR
World Symposium of
Multidisciplinary Research

DÜMAS
Dünya Multidisipliner
Araştırmalar Sempozyumu

*

*

*

*

*

ONUR KURULU / HONORARY BOARD

ALİ İhsan SU (Mersin Valisi)

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN (Türk Dil Kurumu Başkanı)

Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN (President of Baishev University - KAZAKİSTAN)

Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALİKHANOVİCH (Kazakistan Baishev Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV (Kazakistan Atyrau Devlet Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Abdulkadir TAŞKULOV (Özbekistan Termiz Devlet Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Takir Ospanovich BALYKBAYEV (Kazakistan Abai Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Ahmed Zaki Darhan ZHUMAKANOVİCH (Kazakistan Astana IT University Rektörü)

Prof. Dr. Aldamergenova Gaukhar TUREMURATKYZY (Kazakistan Kazak Devlet Kadın Öğretmen Yetiştirme Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Karimova Beibitkul SARSEMHANOVNA (Kazakistan Korkut Ata Kızılorda Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ (Kazakistan Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. Galib SAYILOV (TÜDBA Türk Dünyası Bilimler Akademisi Eş-Başkanı)

Prof. Dr. Muhtar MİROV (Kazakistan Baishev Üniversitesi Rektör Yardımcısı)

Prof. Dr. Radik GALİLULIN (Tataristan Naberezhnye Chelny State Pedagogical University)

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABIYEVİÇ (Dağıstan Devlet Pedagoji Üniversitesi Rektör Yardımcısı)

Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ (Bosna Hersek)

Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR (Hırvatistan)

Prof. Dr. Naseem AHMAD (Hindistan)

Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ (Kosova)

Dr. Ali TOPÇUK (Almanya)

Nejat KEVSEROĞLU (Irak, Türkmeneli Dergisi Başyazarı)

*

*

*

*

*

SEMPOZYUM ORTAKLARIMIZ

T.C. Mersin Üniversitesi

T.C. Mersin Valiliği

TÜDBA Türk Dünyası Bilimler Akademiyası (Bakü, Azerbaycan)

Baishev University (Kazakistan)

Atyrau Devlet Üniversitesi (Kazakistan)

Termiz Devlet Üniversitesi (Özbekistan)

Abai Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi (Kazakistan)

Kazakistan Astana IT University (Kazakistan)

Kazakh State Women's Teacher Training University (Kazakistan)

Korkyt Ata Kyzylorda University (Kazakistan)

The University of Foreign Languages and Professional Career

Dagestan State Pedagogical University (Dağıstan – Rusya)

University of Turkmenistan, Academy of Sciences (Türkmenistan)

Mer-Ak Mersin Akademi Danışmanlık

MER-AK Publication House

*

*

*

*

*

PAYDAŞIMIZ OLAN ULUSLARARASI AKADEMİK DERGİLER

1. Dünya İnsan Bilimleri Dergisi (World Journal of Human Sciences)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/insan>

2. BENĞİ Dünya Yörük-Türkmen Araştırmaları Dergisi (BENĞİ World Journal of Yörük-Türkmen Studies)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/bengi>

3. DÜMAD Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi (WOJMUR World Journal of Multidisipliner Research)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dumad>

4. DÜSTAD Dünya Sağlık ve Tabiat Bilimleri Dergisi (WOJHENS World Journal of Health & Natural Sciences)

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/dustad>

*

*

*

*

*

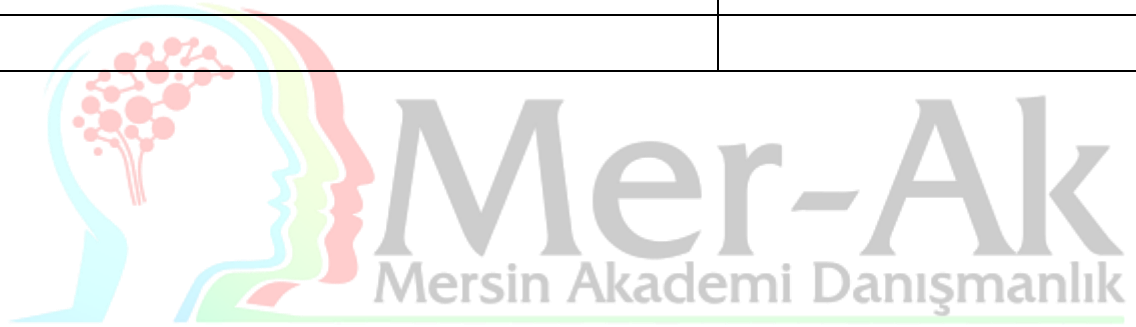
DAVETLİ ULUSLARARASI KATILIMCILARIMIZ /
INVITED INTERNATIONAL PARTICIPANTS

Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN	KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Galib SAYILOV	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV	KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Toshqulov A. H.	ÖZBEKİSTAN
Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ	BOSNA HERSEK
Prof. Dr. Hasan BAHAR	TÜRKİYE
Prof. Dr. Seyfeddin RIZASOY	AZERBAYCAN
Doç. Dr. Zümrüd MANSİMOVA İBRAHİM KIZI	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ	SİRBİSTAN
Prof. Dr. Numan ARUÇ	MAKEDONYA
Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABIYEVIÇ	DAĞISTAN – RUSYA
Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANİBEKOV	TÜRKMENİSTAN
Assoc. Prof. Muhtar MIROV	KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Abay DUSENBAYEV	KAZAKİSTAN
Prof. Dr. Damir MATANOVIĆ	HİRVATİSTAN
Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR	HİRVATİSTAN
Assoc. Prof. Anzorova Svetlana PETROVNA	RUSYA
Prof. Dr. Radik GALİLULİN	Tataristan - RUSYA
Prof. Dr. Ardian MUHAJ	ARNAVUTLUK
Prof. Dr. Naseem AHMAD	HİNDİSTAN
Prof. Dr. Asif HACIYEV	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Fizuli KURBANOV	AZERBAYCAN
Reyhan SAYILOVA	AZERBAYCAN
Assoc. Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	BAŞKURDİSTAN - RUSYA
Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	KOSOVA
Assoc. Prof. Tahseen FATİMA	PAKİSTAN
Assist. Prof. Dr. Chunfeng GE	ÇİN

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Dr. Ali TOPÇUK	ALMANYA
Nejat KEVSEROĞLU	IRAK
Hüseyin BEYOĞLU	IRAK
Prof. Dr. Siham ZENGİ	IRAK
Salah Behlül ÇAMURCU	IRAK
Rashad MANAFOV	IRAK
Muhammed	IRAK
Sehavet İZZETİ	İRAN
İbrahim ALBAYRAK	İSVİÇRE

**DÜZENLEME KURULU /
ORGANIZATION COMMITTEE**

**Prof. Dr. D. Ali ARSLAN (Sempozyum Genel Koordinatörü - Chairman of
Organizing Committee)**

Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN

Prof. Dr. Galib SAYILOV

Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV

Prof. Dr. Toshqulov A. H.

Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ

Prof. Dr. Radik GALILULIN

Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABIYEVİÇ

Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ

Prof. Dr. Numan ARUÇ

Prof. Dr. Damir MATANOVIĆ

Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR

Prof. Dr. Ardian MUHAJ

Prof. Dr. Siham ZENGİ

Prof. Dr. Hasan BAHAR

Prof. Dr. Ebru KAFKAS

Prof. Dr. Salih KAFKAS

Prof. Dr. Naseem AHMAD

Assoc. Prof. Dr. Zümrüd MANSİMOVA

Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANİBEKOV

Assoc. Prof. Anzorova Svetlana PETROVNA

Assoc. Prof. Muhtar MIROV

Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ

Assoc. Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV

Doç. Dr. Mehmet Özgür TÜRK MENOĞLU

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Dr. Öğr. Üyesi İnci KESİLMİŞ

Dr. Ali TOPÇUK

Gülten ARSLAN

Nejat KEVSEROĞLU

Sarbast MOSLEM

Fırat KAYIRAN

Melih KESİLMİŞ

ULUSLARARASI BİLİM KURULU
INTERNATIONAL SCIENTIFIC COMMITTEE

	COUNTRY
Prof. Dr. Galib SAYILOV	Azerbaijan
Prof. Dr. Bekezhan AKHAN	Kazakhstan
Prof. Dr. Tashmukhambetov Bauyrzhan GALIKHANOVICH	Kazakhstan
Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV	Kazakhstan
Prof. Dr. Abdulkadir TAŞKULOV	Uzbekistan
Prof. Dr. Takir Ospanovich BALYKBAYEV	Kazakhstan
Prof. Dr. Ahmed Zaki Darhan ZHUMAKANOVICH	Kazakhstan
Prof. Dr. Aldambergenova Gaukhar TUREMURATKYZY	Kazakhstan
Prof. Dr. Karimova Beibitkul SARSEMCHANOVNA	Kazakhstan
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ	Kazakhstan
Prof. Dr. Malika Djumamuratova TLEUBERGENOVNA	Uzbekistan (Karakalpak)
Assoc. Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	Dagesstan – Russia
Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY	Azerbaijan
Prof. Dr. Ramazan QAFAROV	Azerbaijan
Prof. Dr. Gülnur AZAMATOV	Russia
Prof. Dr. Ardian MUHAJ	Albania
Prof. Dr. Azamat AKHTYAMOV	Bashkortostan
Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ	Bosnia and Herzegovina
Prof. Dr. Rysbaev Sulaiman KAZYBAEVICH	Kirgizistan
Prof. Dr. Xin LUO	China
Assist. Prof. Dr. Chunfeng GE	China
Assoc. Prof. Dr. Erkin ARIZ	China

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Prof. Dr. Damir MATANOVIĆ	Croatia
Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR	Croatia
Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABIYEVİÇ	Dagestan
Prof. Dr. İbrahim SİRKECİ	England
Prof. Dr. Emzar MAKARADZE	Georgia
Dr. Ali TOPÇUK	Germany
Prof. Dr. Naseem AHMAD	Hindistan
Prof. Dr. Siham ZENGİ	Irak
Assoc. Prof. Hossein Khoshbaten	İran
Sehavet İZZETİ	İran
Prof. Dr. Takashi OSAWA	Japan
Assist. Prof. Dr. Ercan ÖMİRBAYEV	Kazakhstan
Assoc. Prof. Roza Zh. KURMANKULOVA	Kazakhstan
Assoc. Prof. Muhtar MIROV	Kazakhstan
Anara A. KARAGULOVA	Kazakhstan
Prof. Dr. Roza ABDUKUOVA	Kirghizstan
Prof. Dr. Kadırali KONKOBAYEV	Kirghizstan
Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	Kosovo
Assoc. Prof. Dr. Ergin JABLE	Kosovo
Prof. Dr. Numan ARUÇ	Macedonia
Prof. Dr. Luvsandorj BOLD	Mongolia
Assoc. Prof. Tahseen FATIMA	Pakistan
Prof. Dr. Samila KURDAMIYEVA	Russia
Assoc. Prof. Anzorova Svetlana PETROVNA	Russia
Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ	Serbia
Rustem Shah VELIEV	Tatarstan- Russia
Prof. Dr. Mingazova Leyla İHSAN KIZI	Tatarstan- Russia
Prof. Dr. Radik GALIULLIN	Tatarstan - Russia
Aizat MAKHMUTOV	Tatarstan - Russia
Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANİBEKOV	Turkmenistan

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Prof. Dr. D. Ali ARSLAN	Turkey
Prof. Dr. Hasan BAHAR	Turkey
Prof. Dr. Ebru KAFKAS	Türkiye
Prof. Dr. Salih KAFKAS	Türkiye
Prof. Dr. Yampol'skii Alexander LEONİDOVİCH	Ukraine
Prof. Dr. Glenn MUSCHERT	United States of America

BİLİM KURULU
SCIENTIFIC COMMITTEE

	COUNTRY
Prof. Dr. Galib SAYILOV	Azerbaijan
Prof. Dr. Seyfeddin RZASOY	Azerbaijan
Prof. Dr. Ramazan QAFAROV	Azerbaijan
Assoc. Prof. Dr. Zümürd MANSİMOVA	Azerbaijan
Assoc. Prof. Ulugbek SATTAROV	Uzbekistan
Prof. Dr. Alim KAYYUMOV	Uzbekistan
Assoc. Prof. Dr. Ali ALİYEV	Azerbaijan
Prof. Dr. Azamat AKHTYAMOV	Bashkortostan
Assoc. Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	Bashkortostan
Assoc. Prof. Dr. Rif AXMADİEV	Bashkortostan
Prof. Dr. Xin LUO	China
Assoc. Prof. Dr. Erkin ARIZ	China
Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABİYEVIÇ	Dagestan
Prof. Dr. İbrahim SİRKECİ	England
Prof. Dr. Emzar MAKARADZE	Georgia
Dr. Ali TOPÇUK	Germany
Sarbast MOSLEM	Hungary
Dr. Muhammed KERKÜKLÜ	Iraq
Nejat KEVSEROĞLU	Iraq
Prof. Dr. Naseem AHMAD	India
Assoc. Prof. Hossein KHOSHBATEN	İran
Prof. Dr. Takashi OSAWA	Japan
Prof. Dr. Bekezhan AKHAN	Kazakhstan
Assoc. Prof. Roza Zh. Kurmankulova	Kazakhstan
Assoc. Prof. Muhtar MIROV	Kazakhstan
Anara A. KARAGULOVA	Kazakhstan

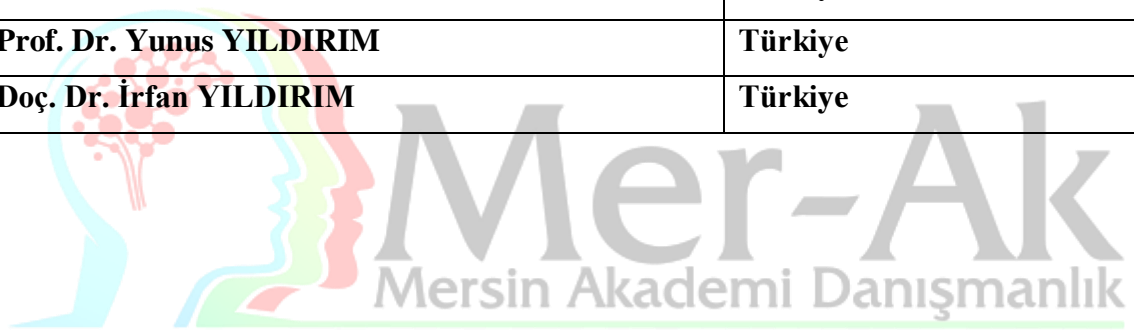
4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Assist. Prof. Dr. Ercan ÖMİRBAVEV	Kazakhstan
Prof. Dr. Kadıralı KONKOBAYEV	Kirghizstan
Assist. Prof. Dr. Nurdin USEYEV	Kirghizstan
Assoc. Prof. Dr. Ergin JABLE	Kosovo
Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	Kosovo
Prof. Dr. Numan ARUÇ	Macedonia
Prof. Dr. Luvsandorj BOLD	Mongolia
Prof. Dr. Samila KURDAMIYEVA	Russia
Assoc. Prof. Anzorova Svetlana PETROVNA	Russia
Prof. Dr. Radik GALİLULİN	Tataristan - Russia
Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ	Serbia
İbrahim ALBAYRAK	Switzerland
Prof. Dr. Mingazova Leyla İhsan KIZI	Tatarstan
Assoc. Prof. Dr. Guzaliya KHAZİYEVA	Tatarstan
Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANİBEKOV	Turkmenistan
Prof. Dr. Yampol'skii Alexander LEONİDOVİCH	Ukraine
Prof. Dr. Glenn MUSCHERT	United States of America
Prof. Dr. D. Ali ARSLAN	Türkiye
Doç. Dr. Müjdat AVCI	Türkiye
Prof. Dr. Hasan BAHAR	Türkiye
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ	Turkey
Prof. Dr. Salim CÖHÇE	Türkiye
Prof. Dr. Ali ÇAĞLAR	Türkiye
Dr. Öğr. Demet Öztürk ÇELİK	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet DAĞTEKİN	Türkiye
Prof. Dr. Mustafa Musa DİRLİK	Türkiye
Prof. Dr. Gülfem ERGÜN	Türkiye
Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN	Türkiye
Prof. Dr. Gülten Eren GÜMÜŞTEKİN	Türkiye

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Prof. Dr. Ebru KAFKAS	Türkiye
Prof. Dr. Salih KAFKAS	Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İnci KESİLMİŞ	Türkiye
Prof. Dr. Faruk KOCACIK	Türkiye
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK	Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Hakan ÖZTÜRK	Türkiye
Prof. Dr. Günşah ŞAHİN	Türkiye
Prof. Dr. Bekir ŞIŞMAN	Türkiye
Prof. Dr. Turhan TOROS	Türkiye
Prof. Dr. Hayati TÜFEKÇİOĞLU	Türkiye
Doç. Dr. Mehmet Özgür TÜRK MENOĞLU	Türkiye
Prof. Dr. Asım YAPICI	Türkiye
Prof. Dr. Yunus YILDIRIM	Türkiye
Doç. Dr. İrfan YILDIRIM	Türkiye

DANIŞMA VE HAKEM KURULU
ADVISORY BOARD

Soy isim	İsim
AÇIKALIN	Doç. Dr. Neriman
AKÖZ	Prof. Dr. Alaattin
AKKOL	Dr. Öğr. Üyesi Mümtaz Levent
ALBAYRAK	Dr. Öğr. Üyesi Mustafa
ALBUZ	Prof. Dr. Aytekin
ALGÜL	Prof. Dr. Öztekin
ALTAN	Prof. Dr. Cemal
ARSLAN	Gülten
ARSLAN	Prof. Dr. D. Ali
ATEŞ	Prof. İsmail
ATILGAN	Doç. Dr. Kalender Özcan
ATTAR	Dr. Öğr. Üyesi Günnur Ertong
AVCI	Doç. Dr. Müjdat
AYDIN	Prof. Dr. Mustafa
AZMAN	Prof. Dr. Ayşe
BABAHAH	Dr. Öğr. Üyesi Ali
BAHADIR	Doç. Dr. Ziyet
BAHAR	Prof. Dr. Hasan
BAL	Prof. Dr. Hüseyin
BİLGİLİ	Prof. Dr. Ali
BİRKÖK	Doç. Dr. Cüneyt
BOZYER	Dr. Öğretim Üyesi Ünal
BULDUM	Dr. Öğretim Üyesi Berat Barış
CİRHİNLİOĞLU	Prof. Dr. Zafer
COŞKUN	Doç. Dr. İbrahim
CÖHÇE	Prof. Dr. Salim

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

ÇAĞLAR	Prof. Dr. Ali
ÇELİK	Prof. Dr. Emine Babaoğlan
ÇELİK	Dr. Öğr. Üyesi Ejder
DAĞTEKİN	Prof. Dr. Ahmet
DAĞADUR	Prof. Dr. İlhan
DEĞİRMEN	Prof. Dr. Süleyman
DEMİR	Doç. Dr. Alpaslan
DEMİR	Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin
DEMİRCİ	Doç. Dr. Nevzat
DİRLİK	Prof. Dr. Mustafa Musa
DOKAK	Prof. Hüsnü
DÖNMEZ	Prof. Dr. Süleyman
DUMAN BAY	Doç. Dr. Betül
ERDEM	Prof. Dr. Cumhuri
ERDEM	Dr. Öğr. Üyesi Meziyet Sema
ERDOĞAN	Prof. Dr. Türkan
ERGENE	Prof. Dr. Serap
ERGÜN	Prof. Dr. Gülfem
ERJEM	Prof. Dr. Yaşar
ERKUL	Prof. Dr. Hüseyin
ERTAN	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin
GENÇ	Prof. Dr. Salih Zeki
GÖKÇE	Doç. Dr. Mustafa
GÖKHAN	Prof. Dr. İlyas
GÜLBAYAZ	Doç. Kürşad
GÜLSEVİN	Prof. Dr. Gürer
GÜMÜŞTEKİN	Prof. Dr. Gülten Eren
GÜZEL	Prof. Dr. Abdurrahman
IŞIK	Dr. Öğr. Üyesi Meryem Türkan
KAÇMAZOĞLU	Prof. Dr. Hacı Bayram

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

KAFKAS	Prof. Dr. Ebru
KAFKAS	Prof. Dr. Salih
KARA	Prof. Dr. İlker Fatih
KARATAŞ	Doç. Dr. Mehmet
KESİLMİŞ	Dr. Öğr. Üyesi İnci
KESİLMİŞ	Melih
KURT	Prof. Dr. Şener
KOLUKIRIK	Prof. Dr. Suat
KOCA	Prof. Dr. Emine
KOCACIK	Prof. Dr. Faruk
KÖSE	Prof. Dr. Osman
KÖZLEME	Doç. Dr. Arif Olgun
KUMBUR	Prof. Dr. Halil
MAZLUM	Doç. Dr. Ahmet
MEŞE	Doç. Dr. İlknur
MEŞE	Ertuğrul
MUMYAKMAZ	Doç. Dr. Alper
PINAR	Öğr. Gör. Kasım
POLAT	Doç. Dr. Ferihan
REŞİDOĞLU	Prof. Dr. Hanlar
ODABAŞ	Dr. Öğretim Üyesi Sevim
ÖMÜRGÖNÜLŞEN	Prof. Dr. Uğur
ÖTGÜN	Prof. Cebrail
ÖZBOLAT	Doç. Dr. Abdullah
ÖZDEMİR	Prof. Dr. Soner Mehmet
ÖZEN	Prof. Dr. Recep
ÖZTÜRK	Prof. Dr. Ahmet Hakan
ÖZYURT	Prof. Dr. Mustafa
SAĞIR	Doç. Dr. Adem
SALMAN	Dr. Öğr. Üyesi

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

SAYAR	Prof. Dr. Sedat
SAYINCI	Doç. Dr. Bahadır
ŞAHİN	Prof. Dr. Günşah
ŞİŞMAN	Prof. Dr. Bekir
TAŞ	Prof. Dr. Kenan Ziya
TOPAKKAYA	Prof. Arslan
TOPSES	Doç. Dr. Devrim
TUNCER	Prof. Dr. Barbaros
TÜFEKÇİOĞLU	Prof. Dr. Hayati
TÜRKMENOĞLU	Doç. Dr. Mehmet Özgür
ULUOCAK	Prof. Dr. Şeref
USLU	Doç. Dr. Fatih
UYGUN	Doç. Dr. Kalender
UYSAL	Doç. Dr. Arzu
UYSAL	Doç. Dr. Yücel
ÜNAL	Dr. Öğr. Üyesi Recep
ÜREDİ	Doç. Dr. Lütfi
ÜZEL	Asiye
VURAL	Prof. Dr. Feyzan Göher
WAKAMATSU	Doç. Dr. Hirokhi
YAPALAK	Dr. Öğr. Üyesi Suat
YAPICI	Prof. Dr. Asım
YAVAŞOĞLU	Dr. Öğr. Üyesi Ahu Sumbas
YETGİN	Doç. Dr. Zeki
YILDIRIM	Prof. Dr. Yunus
YILDIRIM	Doç. Dr. Murat
YILDIRIM	Doç. Dr. İrfan
YILDIZ	Prof. Dr. Mete
YILDIZ	Dr. Öğretim Üyesi Ali
YILMAZ	Doç. Dr. Mualla
YOLDAŞ	Prof. Dr. Yunus
YOLDAŞ	Doç. Dr. Özlem BECERİK
YORULMAZ	Prof. Dr. Şerife
YÖRÜK	Prof. Dr. Doğan
YÜRÜDÜR	Prof. Dr. Eren

4. ULUSLARARASI MERSİN SEMPOZYUMU GENEL PROGRAM
4. International Mersin Symposium
(22 - 24 Ekim 2020 / October 22 – 24, 2020)

SEMPOZYUM PROGRAMI / SYMPOSIUM PROGRAM

22 Ekim 2020 – KARABAĞ SALONU

8:00	KAYIT
8:30	AÇILIŞ – PROTOKOL KONUŞMALARI KARABAĞ SALONU
10:00-10:45	1. OTURUMLAR
11:00 – 11:45	2. OTURUMLAR
12:00 – 12:45	3. OTURUMLAR
13:00 – 14:00	ÖĞLE ARASI

SUNUMLAR: 10 DK (4x10 DK), MÜZAKERE 5 DK

SALONLAR:

AZERBACAN – KARABAĞ – KAZAKİSTAN – ÖZBEKİSTAN -
TÜRKMENİSTAN SALONU

(Sunumlar, Saat: 10:00'dan itibaren, 3 gün boyunca, aynı anda 5 farklı salonda gerçekleştirilecektir.)

4. ULUSLARARASI AKDENİZ SEMPOZYUMU AÇILIŞ OTURUMU:
DAVETLİ ULUSLARARASI KATILIMCILARIMIZ

Prof. Dr. Bekezhan A. AKHAN	KAZAKİSTAN	Prof. Dr. Radik GALILULIN	Tataristan – RUSYA
Prof. Dr. Galib SAYILOV	AZERBAYCAN	Prof. Dr. Ardian MUHAJ	ARNAVUTLUK
Prof. Dr. Salamat İDRİSSOV	KAZAKİSTAN	Prof. Dr. Naseem AHMAD	HİNDİSTAN
Prof. Dr. Toshqulov A. H.	ÖZBEKİSTAN	Prof. Dr. Asif HACIYEV	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Nihada Delibegović DŽANIĆ	BOSNA HERSEK	Prof. Dr. Fizuli KURBANOV	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Hasan BAHAR	TÜRKİYE	Reyhan SAYILOVA	AZERBAYCAN
Prof. Dr. Seyfeddin RIZASOY	AZERBAYCAN	Assoc. Prof. Dr. Aynur KHUZHAKHMETOV	BAŞKURDİSTAN – RUSYA
Doç. Dr. Zümrüd MANSİMOVA İBRAHİM KIZI	AZERBAYCAN	Assoc. Prof. Dr. Selim BEZERAJ	KOSOVA
		Assoc. Prof. Tahseen FATIMA	PAKİSTAN
		Assist. Prof. Dr. Chunfeng GE	ÇİN

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Prof. Dr. Redzeb SKRİJELJ	SİRBİSTAN	Dr. Ali TOPÇUK	ALMANYA
Prof. Dr. Numan ARUÇ	MAKEDONYA	Nejat KEVSEROĞLU	İRAK
Prof. Dr. Hacıyev Eldar NABİYEVİÇ	DAĞISTAN – RUSYA	Hüseyin BEYOĞLU	İRAK
Assoc. Prof. Dr. Kakajan JANİBEKOV	TÜRKMENİSTAN	Prof. Dr. Siham ZENGİ	İRAK
Assoc. Prof. Muhtar MIROV	KAZAKİSTAN	Salah Behlül ÇAMURCU	İRAK
Prof. Dr. Abay DUSENBAYEV	KAZAKİSTAN	Rashad MANAFOV	İRAK
Prof. Dr. Damir MATANOVIÇ	HİRVATİSTAN	Muhammed	İRAK
Prof. Dr. Emina Berbić KOLAR	HİRVATİSTAN	Sehabet İZZETİ	İRAN
Assoc. Prof. Anzorova Svetlana PETROVNA	RUSYA	İbrahim ALBAYRAK	İSVİÇRE

GENEL PROGRAM

22 Ekim 2020	23 Ekim 2020	23 Ekim 2020
1. Oturum 22 Ekim 2020 / 13:00-14:30	5. Oturum 23 Ekim 2020 / 8:30-10:00	11. Oturum 24 Ekim 2020 / 8:30-10:00
2. Oturum 22 Ekim 2020 / 14:45-16:15	6. Oturum 23 Ekim 2020 / 10:15-11:45	12. Oturum 24 Ekim 2020 / 10:15-11:45
3. Oturum 22 Ekim 2020 / 16:30-18:00	ÖĞLE ARASI: 12:00 – 13:00	ÖĞLE ARASI: 12:00 – 13:00
4. Oturum 22 Ekim 2020 / 18:00-19:30	7. Oturum 23 Ekim 2020 / 13:00-14:30	13. Oturum 24 Ekim 2020 / 13:00-14:30
	8. Oturum 23 Ekim 2020 / 14:45-16:15	14. Oturum 24 Ekim 2020 / 14:45-16:15
	9. Oturum 23 Ekim 2020 / 16:30-18:00	15. Oturum 24 Ekim 2020 / 16:30-18:00
	10. Oturum 23 Ekim 2020 / 18:00-19:30	16. Oturum 24 Ekim 2020 / 18:00-19:30

Sempozyum Mekânı: Mersin.

E-posta: mersinsempozyumu@gmail.com

Sempozyum Web Adresi:

<https://mersinsempozyumu.mersinakademi.com.tr/>

İletişim Tel: 0532 270 81 45 / 0553 666 06 06

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

GENEL PROGRAM

22 Ekim 2020	23 Ekim 2020	24 Ekim 2020
4. Oturum 14:00-14:45	9. Oturum 8:00-8:45	19. Oturum 8:00-8:45
5. Oturum 15:00-15:45	10. Oturum 9:00-9:45	20. Oturum 9:00-9:45
6. Oturum 16:00-16:45	11. Oturum 10:00-10:45	21. Oturum 10:00-10:45
7. Oturum 17:00-17:45	12. Oturum 11:00-11:45	22. Oturum 11:00-11:45
8. Oturum 18:00-18:45	13. Oturum 12:00-12:45	23. Oturum 12:00-12:45
****	ÖĞLE ARASI: 13:00 – 14:00	ÖĞLE ARASI: 13:00 – 14:00
	14. Oturum 14:00-14:45	24. Oturum 14:00-14:45
	15. Oturum 15:00-15:45	25. Oturum 15:00-15:45
	16. Oturum 16:00-16:45	26. Oturum 16:00-16:45
	17. Oturum 17:00-17:45	27. Oturum 17:00-17:45
	18. Oturum 18:00-18:45	28. Oturum 18:00-18:45

SALONLAR:

**AZERBAJAN – KARABAĞ – KAZAKİSTAN – ÖZBEKİSTAN –
TÜRKMENİSTAN SALONU**

SEMPOZYUM BİLDİRİ TAM METİNLERİ

İŞGÖREN YETKİNLİKLERİ İLE İLİŞKİLİ OLARAK GİRİŞİMCİLİK YÖNELİMİ VE GİRİŞİMCİ LİDERLİĞİN FİRMA PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİSİNDE BİR DEĞİŞME OLMAKTA MIDIR?

Şevki ÖZGENER¹

Elif Gökçe GÜNEŞ²

ÖZET

İşgören yetkinlikleri ile ilişkili olarak girişimcilik yöneliminin ve girişimci liderliğin firma performansı üzerine etkilerini inceleyen oldukça sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Yetkinlik bakış açısı ile yapılan çalışmalarda bulgu eksikliğini gidermek ve ayrıca işgören yetkinliği ölçeğinin Türkçeye uyarlanması bakımından literatüre katkı sağlamak amacıyla bu çalışma tasarlanmıştır. Araştırmanın amacı, işgören yetkinlikleri ile ilişkili olarak girişimcilik yöneliminin ve girişimci liderliğin firma performansına olan etkilerini ortaya koymaktır. Bu araştırmanın örneklemini, Nevşehir ili imalat sanayinde faaliyet gösteren işletme sahipleri, girişimciler ve yöneticiler oluşturmaktadır (n=205). Bu çalışmada veriler; Covin ve Slevin'in (1989) *Girişimcilik Yönelimi Ölçeği*, Paudel'in (2019) *Girişimci Liderlik Ölçeği ve Elbaz, Haddoud ve Shehawy'in (2018) İşgören Yetkinlikleri Ölçeği*, Paudel (2019) ve Otoo (2019) çalışmalarından yararlanılarak geliştirilen *Firma Performansı Ölçeğini* kapsayan bir anket yardımıyla toplanmıştır. Elde edilen verilerle araştırmanın modeli ve hipotezleri Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Yapısal Eşitlik Modellemesi yardımıyla test edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre hem sadece girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin hem de girişimci liderliğin firma performansı üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu

¹ Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü e-mail: sozgener@nevehir.edu.tr, ORCID Id: 0000-0002-9290-0596.

² Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE İşletme ABD Yüksek Lisans Öğrencisi e-mail: gokcegunes50@gmail.com, ORCID Id: 0000-0003-2999-9658.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

saptanmıştır. Benzer şekilde işgören yetkinliklerinin de firma performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca işgören yetkinliklerinin, sadece girişimcilik yöneliminin boyutu proaktiflik ile firma performansı ilişkisinde tam aracı rolü oynadığı ortaya konmuştur. Ancak işgören yetkinliklerinin girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ve risk üstlenme ile firma performansı arasındaki ilişkilerde aracı rolü oynamadığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda işgören yetkinliklerinin, girişimci liderlik ile firma performansı ilişkisinde de tam aracı rolü oynadığı belirlenmiştir. Son olarak, çalışmada bazı kısıtlarının yanısıra Nevşehir imalat sanayinde faaliyet gösteren girişimciler, yöneticiler ve işletme sahipleri için araştırma bulgularına dayalı bazı önerilerde bulunulmuş ve gelecekte bu konuda araştırma yapacaklara yönelik bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Girişimcilik Yönelimi, Girişimci Liderlik, Firma Performansı, İşgören Yetkinlikleri.

**IS THERE A CHANGE IN THE EFFECTS OF ENTREPRENEURSHIP
ORIENTATION AND ENTREPRENEURIAL LEADERSHIP IN RELATION TO
EMPLOYEE COMPETENCIES ON FIRM PERFORMANCE?**

ABSTRACT

There are quite a limited number of studies examining the effects of entrepreneurial orientation and entrepreneurial leadership on firm performance in relation to employee competencies. This study was designed in order to eliminate the lack of findings in the studies conducted with the competence perspective and also to contribute to the literature in terms of adapting the employee competencies scale to Turkish. The aim of the research is to reveal the effects of entrepreneurial orientation and entrepreneurial leadership on firm performance in relation to employee competencies. The sampling of the study consists of owners, entrepreneurs and executives operating in manufacturing industry in Nevsehir Province (n=205). The data in this study was collected with the help of a questionnaire covering Covin and Slevin's (1989) Entrepreneurship Orientation Scale, Paudel's (2019) Entrepreneurial Leadership Scale, and Elbaz, Haddoud and Shehawy's (2018) the Employee Competencies Scale, the Firm Performance Scale, which was developed using Paudel (2019) and Otoo's (2019) the studies. With the data obtained, the model and hypotheses of the research were tested with the help of Confirmatory Factor Analysis and Structural Equation Modelling.

According to the findings of the research, it has been determined that both only proactivity, which is one of the dimensions of entrepreneurial orientation and entrepreneurial leadership have a positive and significant effect on firm performance. Similarly, it has been observed that employee competencies have a positive and significant effect on firm performance. Moreover, it has been revealed that employee competencies play a full mediator role in the relationship between the dimension of proactivity of entrepreneurial orientation and firm performance. However, it has been determined that employee competencies do not play a

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

mediator role in the relationships between innovativeness and risk taking, which are the dimensions of entrepreneurship orientation, and firm performance. At the same time, it has been determined that employee competencies play a full mediator role in the relationship between entrepreneurial leadership and firm performance. Finally, in addition to some limitations in the study, some suggestions based on the research findings were made for entrepreneurs, managers and business owners operating in the manufacturing industry of Nevşehir and some suggestions were made for those who would do research on this subject in the future.

Key Words: Entrepreneurial Orientation, Entrepreneurial Leadership, Firm Performance and Employee Competencies.

1. GİRİŞ¹

Küresel ölçekte firmaların rekabetçi avantaja sahip olmasında uyum kadar vizyon, yaratıcılık, değişim, farklılaşma ve yenilik yapma da gereklidir. Bu süreçlerde firmanın girişimcilik yönelimi ve yöneticilerin liderlik tarzına genelde vurgu yapılırsa da sürdürülebilir rekabetçi avantajı elde edenler genelde yetkin işgörenlere sahip olanlardır.

Günümüzde firmaların etkililiğini ve verimliliğini etkileyen faktörler arasında girişimcilik yönelimi de önemli rol oynamaktadır. İlk olarak Miller (1983) tarafından girişimcilik yönelimi; ürün-pazar yeniliğine odaklanan, bir ölçüde riskli girişimleri olan ve ilk önce “proaktif” yenilikler ortaya çıkaran ve rakiplerine karşı saldırgan bir eğilim sergileyen girişimci firma davranışı olarak ifade edilmiştir (Rezaei ve Ortt, 2018: 880). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi girişimcilik yöneliminin boyutları genelde yenilikçilik, risk üstlenme ve proaktiflik şeklindedir (Schillo, 2011: 22). Bu boyutlara sonradan özerklik ve rekabetçi saldırganlığın eklendiği görülmektedir (Yalçın, 2018: 70). Literatürde girişimcilik yönelimi ile firma performansı, örgüt performansı ve örgüt performansının boyutları ile ilişkisi üzerinde duran çalışmalara rastlanmaktadır (Lumpkin ve Dess, 2001; Altuntaş ve Dönmez, 2010; Yeşil, Doğan ve Doğan, 2016; Rezaei ve Ortt, 2018; Elbelbessi, 2018; Koç, 2019). Ancak işgören yetkinlikleri ile birlikte girişimcilik yöneliminin firma performansı üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalara henüz rastlanmamaktadır.

Girişimci liderlik ise; rekabet avantajı elde etmek için vizyonunu iletebilen, fırsatları geliştirip kullanabilen, sorumlu davranan, karar vermede belirleyici olan, bağımsız çalışabilecek çalışanlar oluşturabilen, rakibin çevresine ve değişen pazar fırsatlarına duyarlı, yaratıcı ve proaktif karaktere sahip liderlik tarzıdır (Ximenes, 2019: 4). Girişimci liderliğin firma performansına etkileri konusunda ise Al Mamun ve arkadaşlarının (2018) yanı sıra Nangpiire ve Bangniyel (2019) tarafından yapılan sınırlı sayıda çalışmada girişimci liderlik ve boyutlarının (sorumluluk, hesap verilebilirlik ve duygusal zekânın) mikro girişim performansına ve firma performansına pozitif etki ettiği ortaya konmuştur. Ancak hem Türk

¹Bu çalışma “Girişimcilik Yönelimi ve Girişimci Liderliğin Firma Performansı Üzerine Etkileri: İşgören Yetkinliklerinin Aracı Rolü” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasından türetilmiştir.

kültüründe girişimci liderliğin firma performansına etkisi hem de işgören yetkinlikleri ile birlikte bu etkide bir değişme olup olmadığı konusu da inceleme beklemektedir.

Bu çalışmanın en önemli savı, işgören yetkinlikleri ile birlikte girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansı üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. İşgören yetkinlikleri, işgörenin üstün performansı sergilemesinde belirleyici olan kapasitesi, işe yatkınlığı, bilgi, beceri, tutum ve davranışları olarak ifade edilmektedir (Ley ve Albert, 2003: 1501). Yönetim literatüründe işgören yetkinlikleri ile firma performansı ilişkisi üzerinde duran sınırlı sayıda çalışma mevcuttur (Lilly, 2016; Elbaz, Haddoud ve Shehawy, 2018). Bununla birlikte işgören yetkinlikleri teorisi dikkate alındığında işgören yetkinlikleri ile birlikte girişimcilik yöneliminin ve girişimci liderliğin firma performansını daha da artırabileceği düşünülse de bu konuda henüz yeterli bulgu bulunmamaktadır. Dolayısıyla çalışmamız bu konudaki bulgu eksikliğini gidermeyi amaçlamaktadır.

Yukarıdaki tartışma işgören yetkinliklerinin doğrudan firma performansına etkileri üzerine odaklanmaktadır. Bazı çalışmalar, bizi işgören yetkinliklerinin girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansına etkisine aracılık edebileceği sonucuna götürmektedir (Che Rusuli vd., 2017; Mahmood, 2018).

Bu çalışmada işgören yetkinliklerinin, girişimcilik yöneliminin ve girişimci liderliğin firma performansına etkisine aracılık ettiği bir araştırma modeli amaçlanmıştır. Çalışmada özellikle yerel ölçekte ihmal edilen işletmelerin girişimcilik yöneliminin belirlenmesi, daha sonra hem bu yönelim hem de girişimci liderliğin performans üzerindeki etkileri ortaya konmaktadır. İkinci olarak aracı değişken olarak işgören yetkinlikleri olmaksızın ve işgören yetkinlikleri ile birlikte girişimcilik yönelimi ve girişimci liderlik algılarının firma performansında bir değişme olup olmadığı incelenmektedir.

İmalat sanayi işletmelerinde işgören yetkinliklerinin artırılmasının firma performansını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle sektörde işgören yetkinliklerinin etkin bir şekilde tespit edilmesi girişimcilik yönelimi kadar önem arz etmektedir. Gerek Che Rusuli ve arkadaşlarının (2017) gerekse Mahmood ve diğerlerinin (2018) çalışmaları incelendiğinde hizmet sektöründe yapıldığı gözlenmektedir. Bu çalışmamız imalat sanayi işletmeleri açısından işgören yetkinliklerinin dahil olduğu bir

modelde girişimci yönelimi ve girişimci liderlik algılarının firma performansına etkilerini inceleyerek bu konudaki bulgu eksikliğini gidermeyi amaçlamaktadır. Yine işgören yetkinlikleri teorisi ile ilgili çalışmalar da yeterli olmadığı için bu yönüyle de literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda araştırma sonuçlarının imalat sanayi alanında faaliyet gösteren işletmelerde girişimcilerin işlevlerini iyileştirme ve işgören yetkinliklerinin geliştirilmesi açısından da yol gösterici bir nitelik taşıyabilir. Daha da önemlisi, şimdiye dek hiçbir çalışma girişimcilik yönelimi ve girişimci liderlik ile işgören yetkinliklerinin firma performansı üzerindeki etkisi aynı anda incelememiştir. Bu yönden de çalışmamız boşluğu doldurmaktadır. Ayrıca uzun vadede işgören yetkinliklerinin girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğe göre firma performansını daha fazla etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle işgören yetkinliklerine yönelik farkındalık yaratılması ve bu yetkinliklerin geliştirilmesine yönelik bir araştırma olan bu çalışma, yönetim kuramcılarının ve imalat sanayi işletmelerinin sahipleri, girişimciler ve yöneticilerin bu yetkinlikleri kavramaları açısından fayda sağlayacaktır.

2.LİTERATÜR TARAMASI

2.1.Girişimcilik Yönelimi

Girişimcilik yönelimi, genelde yenilikçilik, proaktiflik ve risk üstlenmeyle karakterize edilen firmaların süreçleri, yapıları ve davranışları şeklinde tanımlanmaktadır (Stam ve Elfring, 2008: 99). Girişimcilik yönelimi, işletme içindeki girişimciyi anlamaya yöneliktir ve firmaların girişimcilik faaliyetinde bulunacağı varsayımına dayanır (Fiş ve Wasti, 2009: 131). Girişimcilik yönelimi ve boyutlarının bazı değişkenlerle ilişkilerine dair çalışmalara literatürde rastlanmaktadır (Neubauer, Mitchell ve Schminke, 2004; Bedoya, Alzate ve Giraldo, 2018; Hadryś-Nowak, 2018; Jeong vd., 2019). Çalışmamızın ampirik modeli girişimcilik yöneliminin boyutlarına odaklandığından boyutları şu şekilde özetlemek mümkündür (Koçoğlu, 2012: 32; Pelenk, 2017: 3):

• *Yenilikçilik*: Yeni ürün ve hizmet oluşturulması, mevcut ürün ve hizmetlerde iyileştirmeler yapılması, üretim süreçlerinde ve tekniklerinde yenilik, orijinal fikir, uygulama ya da objenin uygulamaya konulması olarak ifade edilir.

• *Proaktiflik*: Fırsatlara yönelik bir tepki olup, firmanın çevreyi kendi yararına şekillendirme çabasında inisiyatif alması, duyarlı olması ve değişimde öncü olması olarak ifade edilir.

• *Risk Üstlenme*: Bireyin kendisinin veya başkalarının refahı için yeni pazarlara girme, kaynakların önemli bir bölümünü belirsiz sonuçları olan girişimlere ayırma, yüksek düzeyde borçlanma başarısız olabilme maliyetini göze alarak kaynakların kullanımı gibi davranışlar sergileme eğilimi olarak ifade edilir.

• *Özerklik*: Çalışanların ve takımların bir fikri, bir ürün veya hizmeti ortaya koymada bağımsız hareket etme ve serbest davranma derecesidir.

• *Rekabetçi Saldırganlık*: Firmanın ve rakiplerin zayıf taraflarına odaklanarak ve onları analiz ederek doğrudan rakiplerine meydan okuma ve onları alt etme eğilimidir.

2.2. Girişimci Liderlik

Girişimci liderlik; örgütsel hedefleri başarmak için fırsatları tanıma, keşfetme ve kullanma konusunda ekip üyelerinin performansını etkileyen ve yönlendiren liderlik tarzı olarak tanımlanmaktadır (Paudel, 2019: 350). Girişimci liderlik, fırsatları tanımak ve firmaların sürdürülebilir rekabetçi avantajını sürdürmek için kullanabilecekleri gelecekteki olasılıklar hakkında bir vizyonu paylaşarak, etkili iletişim yoluyla ekipler veya çalışanları hedef odaklı yönlendirme ve etkileme ile ilgilidir (Simba ve Thanh, 2019: 401). Girişimci liderlik çok boyutlu benzersiz bir liderlik biçimidir. Yönetim yazınında girişimci liderliğin boyutları genelde şu şekilde ifade edilmektedir (Gupta vd., 2004; Haşlak, 2017; Yang, Pu ve Guan, 2019: 2; Paudel, 2019: 348-369):

-*Vizyon oluşturma ve iletme*: Girişimci liderin en belirgin özelliği vizyondur. Vizyonu ileterek ve paylaşarak çevreyi ve çalışanları kendine bağlayabilir ve onları etkileyebilir.

-*Fırsatları yakalama*: Güçlü sezgilerinin yanı sıra bilgili girişimci lider, çalışanlar ve ekiplerin başarılı olabilmesi için zorlayıcı ancak gerçekçi amaçlar belirleyebilmekte ve üstün performans standartları ortaya koymaktadır.

-Belirsizliği oradan kaldırma: Bu liderler, işletmenin geleceği konusunda sorumluluk üstlenerek gelecekteki olası olayları öngörme yeteneğine sahip oldukları için takipçilere güven aşılayarak ve onlara istikamet belirleyerek belirsizliği azaltmakta ve yönetmektedir.

-Müzakere etme, yolu açma ve garanti altına alma: Kararları muhalefet edenlerle müzakere ederek senaryoları veya kararları uygulayan, beşeri ve politik becerileri iyi, doğru hamleyi doğru zaman ve yerde yapan, başkaları ile uygun koşullarda iş yapmak maksadıyla etkili müzakere yapan, sıra dışı ikna yeteneği olan, güvence vererek ve tavsiye sunarak takipçilerine güven, cesaret ve umut aşılayan liderlerdir.

-İlham verme ve bağlılık oluşturma: İlham verici motivasyon takipçilerde zorlu ve ortak amaçları gerçekleştirme arzusu uyandırır ve işlerini anlamlı görmelerini sağlar. Bu liderler inançları, duyguları, değerleri ve davranışlarıyla ilham veren, etkili takım ve ilişkiler oluşturan, sürekli performans iyileştirmeye odaklanan kişilerdir.

-Sınırları belirleme: Bu liderler, nelerin yapılıp yapılmayacağına dair sınırlarını belirleyen entelektüel uyarıcı, bütünleştirici ve pozitif düşünmeye eğilimli kişilerdir.

2.3.İşgören Yetkinlikleri

İlk olarak 1973 yılında McClelland çalışmalarında yetkinlikleri, performans standartları olarak tanımlamıştır. 1982 yılında Boyatzis ise yetkinlikleri, yüksek performansla sonuçlanan kişinin temel özellikleri olarak ifade etmiştir (Dalton vd., 2015: 386). Başka bir deyişle işgören yetkinliği, işgörenin bir görev ve fonksiyonlarını başarıyla yapabilmesi için sergilemesi gereken davranışlardır (Güler, 2010: 5). Yetkinlik, bir işgörenin, ille de olağanüstü olmasını ifade etmez, ama kabul edilebilir performans seviyesini ortaya koymasını için belirli bilgi, beceri ve özelliklere sahip olmayı ifade eder (Herling, 2000: 9).

Hellriegel ve Slocum örgütlerde bireylerin ve ekiplerin yetkinliklerini şu şekilde sıralamaktadır (Potnuru ve Sahaoo, 2016: 347-353):

- *Etik yetkinlikler:* Doğru ve yanlışın ne olduğunu tanımlayan değerleri ve ilkeleri karar verme sürecinde dikkate alarak seçim yapma davranışıdır. Doğru insanları

çalıştırma ve günlük işlere etik değerleri yansıtmaya yetenekleri ile ilgilidir (Potnuru ve Sahaoo, 2016: 353).

- *Öz yetkinlikler:* Özyetkinlik, işgörenin farklı durumlarla baş etmesi, belli bir görevi veya faaliyeti başarma yeteneğine dair kendine olan inancıdır (Demirel, 2013: 15). Özyetkinlik, işgörenin kendi iç hallerini, güdülerini ve kaynaklarını yönetme inancıdır. Özyetkinlik; inisiyatif, özdenetim, vicdanlılık, uyum, güvenilirlik, başarı yönetimi, yenilik, bağlılık oluşturma, ve pozitif düşünmeyi kapsamaktadır (Ulu, 2019: 20-24).
- *Farklılıkları yönetme yetkinlikleri:* Farklı özelliklere, kültürlere ve statülere sahip işgörenler ve ekiplerin örgütsel misyonun gerçekleştirilmesine en yüksek düzeyde katkı sağlamaları için farklılıkları kabul ederek, kucaklayarak, değer vererek ve onları kavrayarak örgütsel gücün potansiyel kaynaklarını ortaya çıkarması, olumlu bir ortam yaratması ve böylece firmanın rekabet gücünü artırmasına dair yetenekleri kapsar (Ayad ve Rahim, 2013: 11; Özgener, 2016: 264).
- *Kültürlerarası yetkinlikler:* Kültürel yetkinlik, etnik, ırksal ve kültürel gruplara etkili hizmet sunmak için mesleki olarak geliştirilmesi gereken becerileri kapsar. Farklı kültürel bağlamlarda farklı kültürleri yansıtan hizmetler sunmak, müşteriler üzerinde oldukça etkili olmaktadır. Kültürel farklılıkları tanımak müşterilerle iletişimi de kolaylaştırır. Kültürel olarak yetkin olmak, elverişli koşullarda müşteri ile bağlantı kurma ve kültürlerarası işleyiş ve ortamlarda yeni davranış kalıpları öğrenmeyi kapsar (Rice, 2007: 42).
- *İletişim yetkinlikleri:* Bu yetkinlik, işgörenin amaçları başarması veya ilişkiyi sürdürmesi için uygun iletişim davranışları seçme yeteneğidir (Potnuru ve Sahaoo, 2016: 353). Bu yetkinlikler; bilgileri, fikirleri, düşünceleri ve duyguları, beden dili, sözlü, elektronik ve yazılı olarak dinleme ve yöntemlerle aktarma ve anlama becerilerini kapsar (Ayad ve Rahim, 2013: 11).
- *Takım yetkinlikleri:* İşgörenlerin takım yetkinliği, örgütsel amaçları gerçekleştirmek için takım oluşturma, destekleme, geliştirme ve yönlendirmeye dair bilgi, beceri ve farkındalığı kapsar (Potnuru ve Sahaoo, 2016: 353).
- *Değişim yetkinlikleri:* Değişim yetkinliği, işgörenin mevcut koşullarda, değişim esnasında ve gelecekte üstün performans sergilemesi ve değişim vasıtasıyla

işgörenin kişisel dönüşümünü başarılı bir şekilde yönetmek için gerekli araç ve prosedürlere sahip olmasıdır (Potnuru ve Sahao, 2016: 353). Bu yetkinlik; işgörenlerin sorumluluk alanlarındaki insanların, yapıların, görevlerin, stratejilerin ve teknolojilerin uyumu ve yeni durumlara dönüşümü ile ilgili gerekli uygulamaları anlama yeteneğidir (Ayad ve Rahim, 2013: 11).

2.4.Firma Performansı

Firma performansı, belli bir dönem sonunda firmanın amaçlarına ulaşma derecesi veya yeteneğidir (Doğan, 2006: 5; Ouma, 2017: 5). Firma performansı, onun stratejileri, çabası, kaynakları ve belirli bir dönemin sonundaki faaliyetleri ile doğrudan ilişkidir (Zehir ve Balak, 2018: 47). Birçok çalışmada firma performansı, finansal performans, kâr veya şirket değeri şeklinde ifade edilmektedir (Hassan ve Samour, 2015: 3). Ancak bu yaklaşımın yetersiz olduğu düşünülmektedir. Çünkü firma performansı, esas rakiplerinki ile kıyaslandığında hedefleri ne kadar başardığı ve finansal durumunda ne kadar iyileşme olduğu daha iyi anlaşılabilir (Cao ve Zhang, 2011: 167). Bu birçok çalışmada firma performans, satış büyümesi, satış kar marjı, yatırım getirisi ve yatırım getirisinde büyüme ile ölçülür (Cao ve Zhang, 2011: 167). Ancak günümüzde performans; büyüme, verimlilik ve rekabet edebilirliği de kapsamaktadır. Firma performansının ölçülmesinde iki yaklaşım benimsenir. Birinci yaklaşımda firmanın performansını rakiplerinki ile kıyaslayan subjektif göstergeler kullanılır. İkinci yaklaşımda ise firma performansına dair kesin ölçütleri esas alan objektif göstergelerden yararlanılmaktadır (Akman, Özkan ve Eriş, 2008: 94). Yani firma performansının tanımı ve ölçütleri firmadan firmaya farklılık arz edebilir.

Bu çalışmada algılanan firma performansını ölçmek için aktif getirisi, finansal likidite, net kar artışı, satış büyümesi, pazar payının artırılması, yatırımların geri dönüş oranı, müşteri memnuniyeti, verimlilik artışı, çalışanların nitelik ve nicelik olarak büyümesi, ürün ve hizmetlerde farklılaştırma, ürün ve hizmet kalitesinin artırılması, yeni ürün, hizmet ve süreç geliştirme, iş yaratma ve toplumun gelişimine katkı sağlama ölçütleri esas alınmıştır (Paudel, 2019; Otoo, 2019).

2.5. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Girişimcilik yöneliminin firma performansı üzerindeki etkilerine dair literatür incelendiğinde; Lumpkin ve Dess (2001) SIC Kodunda yer alan firmalar üzerinde ortam ve endüstri yaşam döngüsü ile ilişkili olarak girişimcilik yönelimi ile firma performansı ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre, girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin firma performansı üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Bununla birlikte Wang (2008) İngiltere’de orta boy işletmeler örnekleminde girişimcilik yönelimi, öğrenme yönelimi ve performans ilişkisi üzerinde durmuştur. Bulgulara göre, girişimci liderlik firma performansına pozitif etki ettiği ve öğrenme yöneliminin bu etkiyi daha da güçlendirdiği gözlenmiştir. Aynı şekilde Li, Huang ve Tsai (2009) Tayvan’da girişimciler üzerinde girişimcilik yönelimi ile firma performansı ilişkisinde bilgi yaratma sürecinin aracı rolünü incelemiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, girişimcilik yönelimi ile firma performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu gözlenmiş ve bu ilişkide bilgi yaratma sürecinin de aracı etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Girişimcilik yöneliminin kuramsal boyutu ve bu bulgular dikkate alınarak girişimcilik yönelimi ile firma performansı arasındaki ilişkilere dair hipotezler şu şekilde tasarlanmıştır:

Hipotez 1a: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ile firma performansı arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 1b: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktiflik ile firma performansı arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 1c: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından risk üstlenme ile firma performansı arasında pozitif ilişki vardır.

Girişimci liderlik ile firma performansı arasındaki ilişkilere dair literatür incelendiğinde ise; Nangpiire ve Bangniyel (2019) girişimci liderlik, pazar yönelimi ve firma performansı arasındaki ilişkileri analiz etmişlerdir. Çalışmada, girişimci liderliğin pazar yönelimini pozitif etkilediği ve dolaylı olarak da firma performansını pozitif etkilediği gözlenmiştir. Yine Suparta ve Saraswaty (2019) Endonezya’nın Bali adasında kredi kooperatifleri üzerinde girişimci liderliğin örgütsel performansa etkilerini incelemiştir. Araştırmanın bulguları, girişimci liderliğin örgütsel performansa pozitif etki ettiği ortaya

konmuştur. Bu bulgular doğrultusunda girişimcilik yönelimi ile firma performansı arasındaki ilişkiye ilişkin hipotez aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

Hipotez 2: Girişimci liderlik ile firma performansı arasında pozitif ilişki vardır.

Girişimcilik yazınında işgören yetkinliklerinin aracı olduğu durumlarda girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansını etkisini inceleyen çalışmalara rastlanmamaktadır. Bununla birlikte işgören yetkinliklerinin direkt firma performansı üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların sayısı da sınırlıdır (Lilly, 2016; Elbaz, Haddoud ve Shehawy, 2018). Ancak bu konuda yol gösterici dolaylı bazı çalışmalar mevcuttur. Hayat ve arkadaşları (2019) tarafından Pakistan'ın Pencap eyaletindeki bilgi teknolojileri firmalarının sahipleri ve yöneticileri üzerinde girişimcilik yönelimi ile firma performansı ilişkisinde girişimci liderliğin aracı etkisi ele alınmıştır. Bulgular, girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansı ile pozitif ilişkili olduğu ve aynı zamanda girişimci liderliğin, girişimcilik yönelimi ile firma performansı arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü oynadığı saptanmıştır.

Zaim, Yaşar ve Ünal (2013) Türkiye’de hizmet sektöründe bireysel yetkinliklerin performansı üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre yetkinliklerin bireysel performans üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda, temel yeterliliklerin bireysel performans üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu saptanırken, yönetimsel yetkinliklerin örgütsel performansı en fazla pozitif etkileyen yetkinlik olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca Alotaibi ve Zhang (2016) işgören yetkinliklerinin ihracat performansına etkileri üzerinde durmuşlardır. Bu çalışmasının bulguları, bir kuruluşun ihracatta işgören yetkinlikleri ile ihracat performansı arasındaki ilişkinin bu kuruluşun uluslararasılaşma derecesi ile bağlantılı olduğu gözlenmiştir. Buna ilaveten, çalışanların yeterlilikleri ile ihracat performansı arasında pozitif ilişki olduğu görülmüştür.

Yönetim yazınında işgören yetkinlikleri ile ilgili sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Bu çalışmalardan Potnuru ve Sahoo (2016) işgören yetkinliklerinin örgütsel etkililiği pozitif etkilediğini; Otoo (2019) işgören yeterliliklerinin, insan kaynakları yönetimi uygulamaları ile örgütsel performans arasındaki ilişkide aracı etkiye sahip olduğunu; Elbaz, Haddoud ve Shehawy (2018) hiçbir işgören yetkinliğinin performansını artırmak için tek başına yeterli

olmadığını ve kayırmacılığın da bazı yetkinliklere negatif etki ettiğini tespit etmişlerdir. Öte yandan Lilly (2016) Kenya’da firma yetkinliklerinin firma performansına etkilerini incelemiştir. Araştırmanın sonuçları, firma yetkinliklerinin firma performansına pozitif etki ettiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda önceki çalışmaların bulguları dikkate alınarak, işgören yetkinlikleri ile firma performansı, girişimcilik yönetiminin boyutları ile işgören yetkinlikleri ilişkisi, girişimcilik liderlik ile işgören yetkinlikleri ilişkisi ve hem girişimcilik yöneliminin boyutları hem de girişimci liderlik ile firma performansı ilişkisinde işgören yetkinliklerini ileri süren hipotezler şu şekilde tasarlanmıştır:

Hipotez 3: İşgören yetkinlikleri ile firma performansı arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 4a: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ile işgören yetkinlikleri arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 4b: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktiflik ile işgören yetkinlikleri arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 4c: Girişimcilik yöneliminin boyutlarından risk üstlenme ile işgören yetkinlikleri arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 5: Girişimci liderlik ile işgören yetkinlikleri arasında pozitif ilişki vardır.

Hipotez 6: İşgören yetkinlikleri, girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynayacaktır.

Hipotez 7: İşgören yetkinlikleri, girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktiflik ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynayacaktır.

Hipotez 8: İşgören yetkinlikleri, girişimcilik yöneliminin boyutlarından risk üstlenme ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynayacaktır.

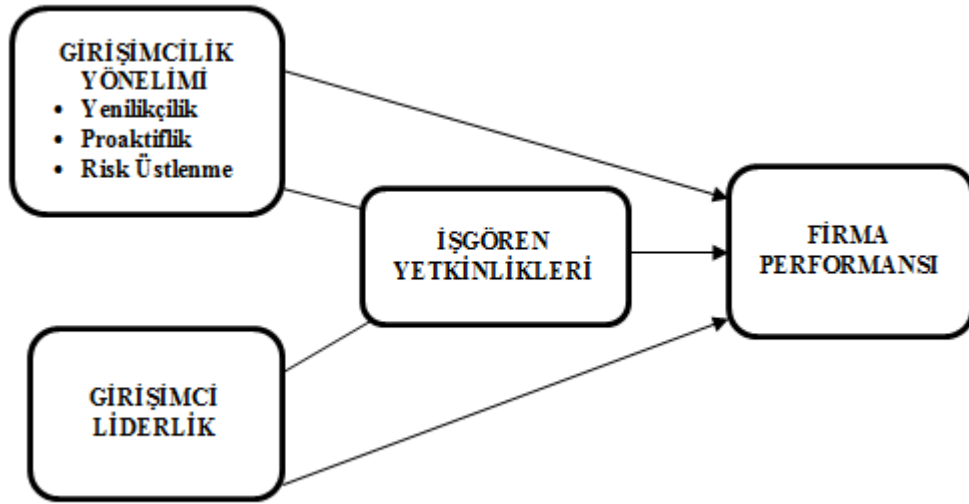
Hipotez 9: İşgören yetkinlikleri, girişimci liderlik ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynayacaktır.

Girişimcilik literatüründeki araştırma bulguları dikkate alınarak araştırmanın modeli Şekil 1’de olduğu gibi tasarlanmıştır. Daha sonra araştırmanın modelindeki değişkenlerin

birbirleriyle ilişkilerini test etmek için Nevşehir ilindeki imalat sanayi işletmelerindeki yönetici, girişimci ve işletme sahipleri üzerinde bir saha araştırması yapılmıştır.

Şekil 1: Araştırma Modeli

3.METODOLOJİ

3.1.Örnekleme ve Veri Toplama

Bu çalışmanın verileri, Nevşehir ilinde faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin sahipleri, girişimciler ve yöneticilerden toplanmıştır. Bu işletmelerin sahipleri bilinmekle birlikte yönetici ve girişimci sayısı tam olarak bilinmediğinden; yani evren bilinmediğinden Bal'a (2001) göre yapılan hesaplamalar dikkate alınarak örneklem büyüklüğü 384 olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu işletmelerin sahiplerine, yönetici ve girişimcilere tesadüfi olarak 500 anket bizzat araştırmacılar tarafından dağıtılmıştır. Araştırmada eksik ve hatalı doldurulan 64 anket çıkarıldıktan sonra bilimsel olarak analize tabi tutulabilen 205 anket formu geri dönmüştür. Anketlerin geri dönüş oranı 0.41 olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların profili Tablo 1'de görülebilir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Yönetici ve Girişimcilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Sayı	%	Demografik Özellikler	Sayı	%
Cinsiyet			Medeni Durum		
Kadın	44	21,5	Evli	158	77,1
Erkek	161	78,5	Bekar	47	22,9
Eğitim Durumu			Yaş Durumu		
İlköğretim	38	18,5	25 yaş ve aşağısı	24	11,7
Lise	63	30,7	26-35 yaş arası	56	27,3
Meslek Yüksekokulu	54	26,3	36-45 yaş arası	50	24,4
Fakülte	43	21,0	46-55 yaş arası	43	21,0
Yüksek Lisans/Doktora	7	3,4	56 yaş ve üzeri	32	15,6
İş Deneyimi			Yönetici Olarak Deneyimi		
1 yıldan az	6	2,9	1 yıldan az	4	2,0
1-5 yıl arası	28	13,7	1-5 yıl arası	50	24,4
6-10 yıl arası	34	16,5	6-10 yıl arası	40	19,5
11-15 yıl arası	28	13,7	11-15 yıl arası	20	9,8
16 yıl üzeri	109	53,2	16 yıl üzeri	74	36,1
Yabancı Dil Bilgisi Durumu			Cevap Vermeyen Yönetici	17	8,3
Evet	66	32,2			
Hayır	139	67,8			

3.2. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada girişimcilik yöneliminin boyutları ve girişimci liderliği bağımsız değişken, işgören yetkinlikleri aracı değişken ve firma performansı bağımlı değişkendir. Veri toplamak için kullanılan tüm ölçeklerin güvenilirliği ve geçerliliği bu çalışmada test edilmiştir.

-*Girişimcilik Yönelimi Ölçeği*: İmalat sanayindeki işletme sahiplerinin, girişimci ve yöneticilerin girişimcilik yönelimine dair algılarını ortaya koymak için Covin ve Slevin (1989) tarafından geliştirilen *Girişimcilik Yönelimi Ölçeği*'nden yararlanılmıştır. Girişimcilik yönelimi ölçeği, yenilikçilik eğilimi (3 ifade), proaktiflik eğilimi (3 ifade), risk alma eğilimi (3 ifade) boyutlarını ihtiva eden 9 ifadeden oluşan 7'li Likert tipidir (1= Sol sütundaki ifade durumumuzu en iyi yansıtır, 2= Sol sütundaki ifade durumumuzu oldukça yansıtır, 3= Sol sütundaki ifade durumumuzu az yansıtır, 4= Tam arada bir durumu ifade eder, 5= Sağ sütundaki ifade durumumuzu az yansıtır, 6= Sağ sütundaki ifade durumumuzu oldukça yansıtır, 7= Sağ sütundaki ifade durumumuzu en iyi yansıtır).

-*Girişimci Liderlik Ölçeği*: İmalat sanayi işletmelerin sahipleri, girişimciler ve yöneticilerin girişimci liderlik algılarını belirlemek amacıyla Paudel (2019) tarafından geliştirilen *Girişimci Liderlik Ölçeği* kullanılmıştır. Bu ölçeği, fırsatları yakalama (5 ifade),

belirsizliğin üstesinden gelme (4 ifade), yolu açma ve garanti altına alma (5 ifade), bağlılığı sağlama (5 ifade), sınırları belirleme (5 ifade) boyutlarını içeren 24 ifadeden oluşan 5’li Likert tipidir (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum).

-İşgören Yetkinlikleri Ölçeği: İmalat sanayinde faaliyet bulunan işletmelerin sahipleri, girişimciler ve yöneticilerin sahip oldukları işgörenlerin yetkinliklerine dair algılarını ölçmek için Elbaz, Haddoud ve Shehawy (2018) tarafından geliştirilmiş işgören yetkinlikleri ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek, özyetkinlik (8 ifade), ekip yetkinliği (8 ifade), değişim yetkinliği (5 ifade), iletişim yetkinliği (5 ifade), etik yetkinliği (5 ifade), kültürlerarası yetkinlik (3 ifade) boyutlarını kapsayan toplam 34 ifadeli 5’li Likert tipidir (1= Kesinlikle Katılmıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum).

-Firma Performansı Ölçeği: İmalat işletmeleri sahipleri, girişimciler ve yöneticilerin firma performansı algılarını belirlemek için Paudel (2019) ve Otoo (2019) tarafından geliştirilen ölçek ifadelerinden yararlanılarak geliştirilen 14 ifadeli *Firma Performansı Ölçeği* kullanılmıştır. Bu ölçek 5’li Likert tipidir (1= Çok düşük, 2= Düşük, 3= Aynı düzeyde, 4= Yüksek, 5= Çok Yüksek).

Anketin son kısmında ise katılımcıların demografik özelliklerine dair sorulara yer verilmiştir.

3.3. Veri Analiz Yöntemleri

Araştırmanın veri seti, Nevşehir ilinde faaliyet gösteren imalat sanayi işletmelerinin sahipleri, girişimciler ve yöneticilerden sağlanmıştır. Veri setinde öncelikle eksik ve hatalı 16 anket çıkarıldıktan sonra kayıp veri ataması yapılmıştır. Daha sonra Mahallabonis uzaklığı değerleri ve ortalamaları hesaplanıp aşırı uç değerlerin tespiti yapılmıştır. Bu analizde aşırı uç değerlere sahip 48 anket daha çıkarılmıştır. Aşırı uç değerlerin çıkarılmasından sonra +2,5 ile -2,5 arasındaki değerler analize dahil edilmiştir. Bu analizin ardından ifadeler toplanıp araştırma değişkenleri yaratılmış ve herbir değişkene ilişkin verilerin Tek yönlü Kolmogorov Smirnov testine göre normal dağılıp dağılmadığına bakılmıştır. Bu testin bulgularına göre modeldeki bütün değişkenlerin test istatistiği

değerlerinin 0.05'ten büyük olduğu görülmüştür. Yani verilerin normal dağıldığı varsayılmıştır.

Veri seti düzenlemesinin sonra öncelikle araştırmaya katılan işletme sahipleri, yönetici ve girişimcilerin demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler ortaya konmuştur. Daha sonra modeldeki her bir değişkene dair ölçeklerin güvenilirlik ve geçerliliğine ilişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanarak ölçüm modeli geliştirilmiştir. Son olarak geliştirilen ölçüm modeli üzerinden Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) vasıtasıyla araştırma modeli ve hipotezler test edilmiştir.

DFA sonucunda ilk önce Ki- Ki-kare/Serbestlik Derecesi (χ^2/df), SRMR, IFI, CFI, RMSEA gibi uyum iyiliği indeksleri yardımıyla modelin uygunluğu test edilmiştir. Daha sonra yapı geçerliliğine esas teşkil eden yakınsak geçerlilik için her bir ölçeğe ilişkin faktör yükleri, bileşik yapı güvenilirliği (BYG) ve Ortalama Açıklanan Varyans (OAV) değerleri hesaplanmış ve ayırt edici geçerlilik için de OAV değerleri ve değişkenler arasındaki korelasyonların kareleri hesaplanmıştır.

Tablo 2'de görüldüğü üzere ilk önce ölçeklere uygulanan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir olmadığı için düşük faktör yüküne sahip ifadeler çıkarılmıştır. Bu aşamada girişimcilik yönelimi ölçeğinden y3, p1 ve r3 ifadeleri; girişimci liderlik ölçeğinden gl1, gl2, gl7, gl10, gl13, gl18, gl19, gl20, gl21, gl22 ve gl24 ifadeleri; işgören yetkinlikleri ölçeğinden oy26, oy27, oy31, ey33, ey34, ey35, ey37, ey39, ey40, iy45, iy46, iy47, iy48, iy49, iy50, ety53, ky57 ve ky58 ifadeleri ve firma performansı ölçeğinden fp7, fp8, fp9, fp10, fp11 ve fp14 ifadeleri çıkarılmıştır. Düşük faktör yüküne sahip ifadeler çıkarıldıktan sonra da uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir olmadığı gözlenmiştir. Dolayısıyla Schumacker ve Lomax'ın (2010) önerdiği gibi modelin yeterliliğinin test edilebilmesi için düzetme indisleri (modification indices-MI) yardımıyla firma performansındaki fp4 ifadesine ait e41 ile fp5 ifadesine ait e40 hata terimleri arasındaki MI değerleri yüksek olduğundan bu hata terimleri arasında bağı (covarians) oluşturularak hem Ki-kare/Serbestlik Derecesi (χ^2/df) değeri düşmüş hem de uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir seviyeye gelmiştir (Jöreskog ve Sörbom, 1993).

Bu prosedürün ardından modeldeki değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmış ve daha sonra ölçüm modeli esas alınarak model ve hipotezleri test etmek için Yapısal Eşitlik Modellemesi uygulanmıştır. Bununla birlikte modelde aracı değişkenin etkisini test etmek için %95 güven düzeyinde 1000 örneklem büyüklüğü esas alınarak BC Önyükleme yönteminden yararlanılmıştır.

Gerek DFA gerekse YEM analizi ile ortaya konan ölçüm modelinin uygun olup olmadığını test etmek için literatürde en yaygın kullanılan indeksler, benzerlik oranı Ki-kare istatistiği (χ^2), Ki-kare/Serbestlik Derecesi (χ^2/df), RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü), SRMR (Standartlaştırılmış Hata Kareleri Ortalamasının Karekökü), TLI (Tucker-Lewis İndeksi) ve Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (CFI)' dir. (χ^2/df) oranının 3'ten düşük olması, RMSEA için 0,08 ve daha düşük olması, CFI için 0,90 ve üzerinde olması, TLI için 0,90 ve üzerinde olması ve SRMR için 0,08 ve daha düşük olması kabul edilebilir bir uyuma işaret eder (Bentler, 1990; Jöreskog ve Sörbom, 1993; Hu ve Bentler, 1999; Byrne, 2010; Bonini Campos vd., 2014).

4.ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Ölçüm Modeline Dair Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Bu çalışmada girişimcilik yönelimi, girişimci liderlik, firma performansı ve işgören yetkinlikleri ölçeklerinin güvenilirliği ve geçerliliğinin test edilmesi amacıyla ilk önce ölçüm modeli için Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. DFA Sonuçları Tablo 2'de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere DFA sonuçlarına bakıldığında ölçüm modelinin tüm uyum iyiliği indeksleri kabul edilebilir düzeydedir. Kabul edilebilir uyum iyiliği değerleri ile birlikte tüm değişkenlere ilişkin ifadelerin faktör yüklerinin 0.50'nin üzerinde olduğu, Bileşik Yapı Güvenilirliği (BYG) değerlerinin 0.70'in üzerinde olduğu ve Ortalama Açıklanan Varyans (OAV) değerlerinin 0.50'nin üzerinde olduğu için tüm ölçekler için yakınsak geçerlilik sağlanmıştır.

Tablo 2: Ölçüm Modeline İlişkin DFA Sonuçları

Ölçek	İfade Sayısı	Std. Faktör Yükleri	t değerleri***	χ^2/df	SRMR	CFI	RMSEA	BYG	OAV	
Girişimcilik Yönelimi	Yenilikçilik	y1	,740	*	1,599	.065	.92	.054	.70	.53
		y2	,720	9,663						
	Proaktiflik	p2	,896	*					.79	.65
		p3	,705	9,720						
	Risk üstlenme	r1	,812	*					.78	.64
		r2	,791	9,655						
Girişimci Liderlik	gl23	,755	*	.96					.65	
	gl17	,834	12,826							
	gl16	,790	12,019							
	gl15	,816	12,496							
	gl14	,844	13,006							
	gl12	,818	12,520							
	gl11	,815	12,470							
	gl9	,796	12,117							
	gl8	,802	12,241							
	gl6	,855	13,209							
	gl5	,853	13,163							
	gl4	,783	11,896							
	gl3	,740	11,143							
İşgören Yetkinlikleri	oy25	,767	*	.96					.60	
	oy28	,752	11,536							
	oy29	,794	12,325							
	oy30	,755	11,585							
	oy32	,753	11,560							
	ey36	,725	11,036							
	ey38	,772	11,910							
	dy41	,808	12,587							
	dy42	,791	12,269							
	dy43	,770	11,859							
	dy44	,800	12,429							
	ety51	,762	11,715							
	ety52	,790	12,247							
	ety54	,755	11,586							
	ety55	,783	12,109							
	ky56	,779	12,044							
	Firma Performansı	fp13	,839		*	.95	.72			
fp12		,815	14,437							
fp6		,822	14,643							
fp5		,855	15,589							
fp4		,874	16,191							
fp3		,881	16,451							
fp2		,864	15,915							
fp1	,855	15,633								

Not: *1'e sabitlenmiş olduğunu ifade eder. *** p<0.001

Tablo 3'teki bulgulara bakıldığında ise ölçüm modelindeki tüm değişkenlerin OAV değerleri arzu edilen minimum düzey olan 0.50'nin üzerindedir. Değişkenler arasındaki korelasyonların kareleri de, değişkenlerin OAV değerlerinin karekökünden düşük olduğu

için ölçeklerin ayırt edici geçerliğinin de sağlandığı gözlenmiştir (Kline, 2011). Ölçeklerin yakınsak geçerliliği ve ayırt edici geçerliliği sağlandığı için yapı geçerliliğinin de sağlandığı söylenebilir.

Tablo 3: Ölçeklerin Ayırt Edici Geçerlilik Bulguları

	YNL	PRO	RSK	GL	İY	FP
YNL	.53					
PRO	0,53	.65				
RSK	0,51	0,47	.64			
GL	0,12	0,15	0,11	.65		
İY	0,12	0,19	0,05	0,59	.60	
FP	0,24	0,34	0,19	0,29	0,30	.72

YNL: Yenilikçilik; PRO: Proaktiflik; RSK: Risk Üstlenme, GL: Girişimci Liderlik, İY: İşgören Yetkinlikleri, FP: Firma Performansı

Not: Bu tabloda çapraz seyreden koyu katsayılar Açıklanan Ortalama Varyans değerlerinin karekökünü ifade eder.

Modeldeki değişkenlere dair ölçeklerin güvenilirliği ve geçerliliği test edildikten sonra Tablo 4'te değişkenler arasındaki korelasyonlar ve tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır. Modeldeki tüm değişkenler arasındaki korelasyon katsayılarının 0.80'den düşük olması nedeniyle de ayırt edici geçerliliğin sağlandığı görülebilir (Kline, 2011).

Tablo 4: Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Tanımlayıcı İstatistikler

	Aritmetik Ort.	Std. Sapma	1	2	3	4	5	6
1.Yenilikçilik	3,78	1,61	1,00					
2.Proaktiflik	3,97	1,76	0,730***	1,00				
3.Risk Üstlenme	4,07	1,68	0,721***	0,686***	1,00			
4.Girişimci Liderlik	3,85	0,91	0,348*	0,384*	0,334*	1,00		
5.İşgören Yetkinlikleri	3,74	0,81	0,348*	0,434**	0,223*	0,771***	1,00	
6.Firma Performansı	3,51	0,99	0,493**	0,581***	0,437**	0,535***	0,548***	1,00

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

4.2. Model ve Hipotezlerin Test Edilmesine Yönelik Yapısal Eşitlik Modellemesi Bulguları

Çalışmada ölçüm modelinin sağlanmasından sonra hipotezleri test etmek için yapısal eşitlik modellemesinden yararlanılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesine dair uyum iyiliği değerlerinin yeterli olduğu Tablo 5’te görülebilir.

Tablo 5: YEM Bulguları ve Hipotez Sonuçları

Hipotezler	İlişkiler	Std. Faktör Yükleri	S.H.	t değeri	p	Sonuç
H1a	YNL→ FP	,070	,104	,430	,667	Ret
H1b	PRO→ FP	,325**	,074	2,335	,020	Kabul
H1c	RSK→ FP	,047	,077	,366	,714	Ret
H2	GL→ FP	,205*	,104	2,052	,040	Kabul
H3	İY → FP	,215*	,118	2,019	,043	Kabul
H4a	YNL→ İY	,085	,081	,600	,549	Ret
H4b	PRO→ İY	,278*	,055	2,403	,016	Kabul
H4c	RSK→ İY	-,271*	,059	-2,468	,014	Ret
H5	GL→ İY	,725***	,076	8,960	***	Kabul
Uyum İyiliği İndeksleri	$\chi^2/sd=1.599$; CFI= .93; IFI=0,90; TLI=0.93; SRMR=,065; ,RMSEA= .054					

Not: YNL: Yenilikçilik; PRO: Proaktiflik; RSK: Risk Üstlenme, GL: Girişimci Liderlik, İY: İşgören Yetkinlikleri, FP: Firma Performansı; *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Tablo 5’te yer alan YEM bulgularına göre girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin firma performansını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği görülmüştür ($\beta=0,325$; $p<0,01$). Dolayısıyla **H1b** hipotezi desteklenmiştir. Buna karşın girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ($\beta=0,070$; $p>0,05$) ve risk üstlenmenin ($\beta=0,047$;

$p>0.05$) firma performansını pozitif ama anlamlı olmayan şekilde etkilediği ortaya konmuştur. Bu yüzden **H1a** ve **H1c** hipotezleri desteklenmemiştir. Benzer şekilde girişimci liderliğin firma performansını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği saptanmıştır ($\beta= 0,205$; $p<0.05$). Bu bulgu dikkate alındığında **H2** hipotezi de kabul edilmiştir. Ayrıca işgören yetkinliklerinin de firma performansını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği gözlenmiştir ($\beta= 0,215$; $p<0.05$). Dolayısıyla **H3** hipotezi de desteklenmiştir.

Yine girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin işgören yetkinliklerini pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği gözlenmiştir ($\beta= 0,278$; $p<0.05$). Yani **H4b** hipotezi kabul edilmiştir. Fakat girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçiliğin işgören yetkinliklerini pozitif ama anlamlı olmayan şekilde etkilediği anlaşılmaktadır ($\beta= 0,085$; $p>0.05$). Buna ilaveten girişimcilik yöneliminin boyutlarından risk üstlenmenin firma performansını negatif ve anlamlı şekilde etkilediği ortaya konmuştur ($\beta= -0,271$; $p<0.05$). Bu bulgulara göre **H4a** ve **H4c** hipotezleri desteklenmemiştir. Öte yandan girişimcilik liderliğin işgören yetkinliklerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği ortaya konmuştur ($\beta= 0,725$; $p<0.001$). Bu nedenle **H5** hipotezi desteklenmiştir.

Ayrıca YEM sonuçlarına göre bağımsız değişkenlerden girişimcilik yöneliminin boyutları (yenilikçilik, proaktiflik, risk üstlenme) ve girişimci liderliğin bağımlı değişken firma performansındaki varyansı açıklama oranı %47.1 ($R^2= 0,471$), aracı değişken olan işgören yetkinliklerindeki varyansı açıklama oranı ise %64.8 ($R^2= 0,648$) olarak hesaplanmıştır. Bu durumda girişimcilik yöneliminin boyutları ve girişimci liderlik, gerek firma performansına gerekse işgören yetkinliklerine yüksek düzeyde etki etmektedir.

4.3.İşgören Yetkinliklerinin Aracı Etkisi

Tablo 6’da görüldüğü üzere ilk önce işgören yetkinliklerinin aracı değişken olarak dahil edilmediği modelde girişimcilik yöneliminin boyutları olan yenilikçilik, proaktiflik, risk üstlenmenin direkt firma performansına etkileri gözlenmiştir. Bu basit modelde girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik firma performansına pozitif ama anlamlı olmayan bir şekilde etki etmektedir ($\beta= 0,070$; $p>0.05$). Fakat modelde girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutu doğrudan (direkt) firma performansını pozitif ve anlamlı bir

şekilde etkilemektedir ($\beta = 0,278$; $p < 0,05$). Öte yandan risk üstlenme boyutu firma performansını negatif ama anlamlı olmayan bir şekilde etkilemektedir ($\beta = 0,047$; $p > 0,05$).

Tablo 6: Girişimcilik Yöneliminin Boyutları İle Firma Performansı İlişkisinde İşgören Yetkinliklerinin Aracı Rolü

Model Ia	Değişken İlişkileri	İşgören Yetkinlikleri Olmaksızın (β)	İşgören Yetkinlikleri ile birlikte (β)	Sonuç
	YNL → FP	0,070	0,018	Ret
Aracılık Modeli Güven Aralıkları				
%95 Düzeyinde Güven Aralıkları	Alt Sınır	-0,029		
	Üst Sınır	0,171		
Model Ib	PRO → FP	0,278*	0,060*	Tam aracı
Aracılık Modeli Güven Aralıkları				
%95 Düzeyinde Güven Aralıkları	Alt Sınır	0,003		
	Üst Sınır	0,178		
Model Ic	RSK → FP	0,047	-0,058*	Ret
Aracılık Modeli Güven Aralıkları				
%95 Düzeyinde Güven Aralıkları	Alt Sınır	-0,205		
	Üst Sınır	-0,001		

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$

Daha sonra işgören yetkinliklerinin aracı değişken olarak dahil edildiği modelde girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik, proaktiflik ve risk üstlenmenin firma performansına etkileri ortaya konmuştur. Bu modelde ise girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ($\beta = 0,018$; $p > 0,05$) firma performansını pozitif ama anlamlı olmayan bir şekilde etkilemektedir. Ancak girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin ($\beta = 0,060$; $p < 0,05$) firma performansını pozitif ve anlamlı şekilde etkilemektedir. Girişimcilik yöneliminin risk üstlenme boyutu ise firma performansını negatif ve anlamlı bir şekilde etkilemektedir ($\beta = -0,058$; $p < 0,05$). Kısacası aracı değişken modele dahil edildiğinde bağımsız değişken olan girişimcilik yöneliminin boyutlarından sadece proaktifliğin bağımlı değişken üzerindeki direkt etkisinde anlamlı bir azalma ($\hat{c} < c$) mevcuttur. Buna ilaveten risk üstlenme boyutunun da bağımlı değişken üzerindeki direkt etkisinde azalma söz konusudur ($\hat{c} < c$), ancak bağımsız değişken olarak risk üstlenme boyutunun bağımlı değişken olan firma performansı üzerinde pozitif ama anlamlı olmayan etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Bu sebeple işgören yetkinliklerinin, hem yöneliminin boyutlarından yenilikçilik ile firma performansı arasındaki ilişkide hem risk üstlenme

boyutu ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynamadığı saptanmıştır. Buna karşın işgören yetkinliklerinin, girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktiflik ile firma performansı arasındaki ilişkide tam aracı rolü oynadığı gözlenmektedir.

Ayrıca aracı değişken olan işgören yetkinliklerinin etkisini test etmek üzere Preacher ve Hayes, 2004) ve (Preacher ve Hayes, 2008) tarafından tavsiye edilen %95 güven düzeyinde 1000 örneklem büyüklüğü varsayılarak BC önyükleme yönteminden yararlanılmıştır. Dolaylı etkiler veya işgören yetkinliklerinin aracı etkisine ilişkin %95 güven aralığında Bootstrap tahminleri göz önüne alındığında; girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçiliğin ($\beta = 0,018$; %95 CI [-0,029 ile 0,171]) alt ve üst sınırları sıfırı kapsadığından işgören yetkinliklerinin, yenilikçilik boyutu ile firma performansı ilişkisinde aracı rolü oynamadığı saptanmıştır. Bu yüzden **H6** hipotezi ret edilmiştir. Buna karşın proaktiflik boyutu ($\beta = 0,060$; %95 CI [0,003 ile 0,178]) ve risk üstlenme boyutunun ($\beta = -0,058$; %95 CI [-0,205 ile -0,001]) firma performansı üzerindeki etkisinde bir anlamlı azalma olmuştur. Fakat proaktiflik boyutunun güven aralıklarına dair alt ve üst sınırları sıfırdan farklılaştığı için işgören yetkinlikleri, proaktiflik boyutu ile firma performansı ilişkisinde aracı rolü oynamaktadır. Dolayısıyla **H7** hipotezi kabul edilmiştir. Öte yandan risk üstlenme boyutunun dolaylı etkisi anlamlı bir biçimde sıfırdan farklılaşsa bile Baron ve Kenny'e (1986) göre risk üstlenmenin bağımlı değişken üzerindeki etkisi anlamlı olmadığı için bu ilişkide işgören yetkinlikleri aracı rolü oynamamaktadır. Dolayısıyla H8 hipotezi de desteklenmemiştir.

Öte yandan araştırmamızdaki bir başka bağımsız değişken girişimci liderlik ile firma performansı arasındaki ilişkide işgören yetkinliklerinin aracı etkisine dair bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7: Girişimci Liderlik ile Firma Performansı İlişkisinde İşgören Yetkinliklerinin Aracılık Rolü

Model II	Değişken İlişkileri	İşgören Yetkinlikleri Olmaksızın (β)	İşgören Yetkinlikleri ile birlikte (β)	Sonuç
	GL → FP	0,205*	0,156*	Tam Aracı
Aracılık Modeli Güven Aralıkları				
%95 Düzeyinde Güven Aralıkları	Alt Sınır	0,008		
	Üst Sınır	0,356		

*p<0.05, **p<.01, ***p<.001

Yine çalışmada önce işgören yetkinliklerinin dahil edilmediği girişimci liderliğin firma performansı üzerindeki direkt etkisine bakılmıştır. Bulgulara göre girişimci liderliğin firma performansını pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği görülmektedir ($\beta = 0,205$; $p < .001$).

Dolaylı etkiyi görmek amacıyla uygulanan BC önyükleme yöntemi analizi sonucunda işgören yetkinliklerinin aracı etkisine dair %95 güven aralığında Bootstrap tahminleri dikkate alındığında girişimci liderliğin firma performansı üzerindeki etkisinde bir azalma var ($\beta = 0,156$; %95 CI [0,008 ile 0,356]) Ayrıca girişimci liderliğe dair güven aralıklarının alt ve üst sınırları anlamlı şekilde sıfırdan farklılaştığından işgören yetkinlikleri, girişimcilik liderlik ile firma performansı ilişkisinde tam aracı rolü oynamaktadır. Bu yüzden **H9** hipotezi desteklenmiştir.

Aracılık etkisine dair bulgular göre, girişimcilik yöneliminin boyutlarından proaktifliğin ve girişimci liderliğin firma performansı üzerinde daha da etkili olması için de işgören yetkinliklerinin devreye girmesi gerekmektedir.

5. SONUÇ

Girişimcilik yönelimi, rekabet koşullarını kendi lehine değiştirmek ve stratejik amaçlara ulaşabilmek için kişinin veya örgütün girişimciliği nasıl üstlendiği, girişimcilik davranışlarını teşvik etmek maksadıyla benimsediği uygulamaları, yöntemleri, karar verme tarzlarını ve davranışlarını kapsar. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yerel ekonomiler için önemli dinamik bir işlevi üstlenen girişimcilerin yönelimini ortaya koymak ve firma performansını etkilerini tespit etmek hem girişimciler, hem hükümetler hem de girişimcilik yazını açısından önemli inceleme alanlarından biridir. Bununla beraber girişimci işini kurduktan sonra uzun vadede girişiminin/işinin sürdürülebilirliği için iş ağlarına dahil olma

süreci girişimcide liderlik davranışlarını gerekli kılmaktadır. Zira hızlı değişen karmaşık küresel iş ortamında müşteri taleplerine cevap vermek için fırsatlara tepki verdikten sonra vizyon yaratma ve iletme, belirsizlikleri azaltma, yol gösterme, güven verme, bağlılığı oluşturma ve sınırları belirleme yönünden girişimci liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Girişimcilik yazını incelendiğinde girişimci liderliğin firma performansı ve boyutlarına etkilerini araştıran sınırlı sayıda çalışma mevcuttur. Buna ilaveten bir işgörenin üstün performans göstermesi için gerekli olan bilginin pratikte ve uygulamasında bilgi, beceri ve farkındalığın birleşim olarak ifade edilen işgören yetkinliğinin firma performansına etkisini inceleyen çalışmalar da oldukça sınırlı görünmektedir. Bu sebeplerden ötürü işgören yetkinliği ile ilişkili olarak girişimci yöneliminin boyutlarının ve girişimci liderliğin firma performansına etkileri ele alınmaktadır. Bu çerçevede Nevşehir ili imalat sanayinde faaliyet gösteren işletme sahipleri, girişimciler ve yöneticiler üzerinde işgören yetkinlikleri ile ilişkili olarak girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansına etkilerini ortaya koymaya yönelik bir ampirik araştırma yapılmıştır.

Bu araştırmanın bulgularına göre girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutunun firma performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Lumpkin ve Dess (2001) tarafından girişimcilik yönelimi ile firma performansı ilişkisini ele alındığı araştırmada da girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutu ile firma performansı arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu bulgu araştırmamızın bulgularını desteklemektedir. Yine Wang (2008), Li, Huang ve Tsai (2009), Hayat ve arkadaşlarının (2019) çalışmalarında genel girişimcilik yönelimi ile firma performansı arasında pozitif ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler çalışmamızın bulgularını kısmen destekleyici niteliktedir. Buna karşın çalışmamızda girişimcilik yöneliminin hem yenilikçilik boyutu hem de risk üstlenme boyutu, firma performansı üzerinde pozitif ama anlamlı olmayan bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur.

Araştırmamızın bulgularına göre girişimci liderliğin firma performansı üzerinde pozitif ve anlamlı etkiye sahip olduğu gözlenmiştir. Hem Nangpiire ve Bangniyel (2019) hem de Suparta ve Saraswaty (2019) tarafından yapılan çalışmaların bulguları, girişimci liderliğin firma ve örgütsel performansı pozitif etkilediğini saptamıştır. Bu bulgular araştırmamızın sonuçlarını destekleyici niteliktedir. Aynı şekilde işgören yetkinliklerinin

firma performansı üzerinde pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Yönetim yazınında işgören yetkinliklerinin firma performansı (Potnuru ve Sahoo, 2016; Elbaz, Haddoud ve Shehawy, 2018), örgütsel performans (Zaim, Yaşar ve Ünal, 2013; Otoo, 2019) ve ihracat performansı (Alotaibi ve Zhang, 2016) ile pozitif ilişkili olduğunu tespit eden araştırmalar çalışmamızın bu bulgusunu destekleyici niteliktedir.

Çalışmada yapısal eşitlik modelinin bulgularına göre girişimci liderliğin işgören yetkinliklerini pozitif ve anlamlı bir şekilde etkilediği gözlenmiştir. Aynı şekilde girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutunun işgören yetkinliklerini pozitif ve anlamlı şekilde etkilediği, fakat girişimcilik yöneliminin risk üstlenme boyutunun işgören yetkinliklerini negatif ve anlamlı şekilde etkilediği tespit edilmiştir. Diğer yandan girişimcilik yöneliminin boyutlarından yenilikçiliğin işgören yetkinliklerini pozitif ama anlamlı olmayan şekilde etkilediği gözlenmiştir. Girişimcilik yazınında bu konuda henüz bir çalışmaya rastlanmadığı için bulgular, alana önemli bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Çalışmamızın önemli tespitlerinden biri de girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutu ile firma performansı ilişkisinde işgören yetkinliklerinin tam aracı etkiye sahip olduğunu ortaya koymasıdır. Buna karşın işgören yetkinliklerinin, hem girişimcilik yöneliminin yenilikçilik boyutu ile firma performansı arasındaki ilişkide hem de girişimcilik yöneliminin risk üstlenme boyutu ile firma performansı arasındaki ilişkide aracı rolü oynamadığını saptanmasıdır. Ayrıca bu çalışmada işgören yetkinliklerinin girişimci liderlik ile firma performansı ilişkisinde de tam aracı rolü oynadığını saptaması da önemli bulgulardan biridir. Çünkü bu bulgular çalışmamızın ilk defa literatüre yaptığı katkı niteliğindedir. Özellikle girişimci yönelimin proaktiflik boyutunun ve girişimci liderliğin firma performansını etkilemede işgören yetkinliklerine gereksinim duyduğu gözlenmiştir.

Bu araştırmanın bulguları dikkate alınarak Nevşehir ili imalat sanayinde faaliyet gösteren işletme sahipleri, girişimciler ve yöneticilere yönelik şu öneriler sunulabilir:

-Araştırma bulgularına göre girişimcilik yöneliminin proaktiflik boyutunun firma performansını pozitif etkilediği tespit edilmiştir. Bu bulguya göre Nevşehir yerelinde verilen kamu teşviklerinin rakiplerden önce pazara yeni ürün, hizmet ve teknoloji sunmayı

amaçlayan, sürekli fırsatlara yönelik tepkide bulunan, değişimde öncü firmalara ve girişimcilere verilmesi sektörün gelişimine daha fazla katkı sunabilir.

-Girişimcilik yöneliminin risk üstlenme boyutunun işgören yetkinliklerini olumsuz etkilediği bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu yüzden risk üstlenen firmaların personel seçiminde işgören yetkinliklerine önem vermesi gerekmektedir. Bazı firmalarda yetkinlik bazlı personel seçiminde objektif bir değerlendirme sistemi olan S.T.A.R (Situation, Task, Attitude and Result) tekniğinden ve grup egzersizlerinden faydalanılmaktadır (Çiftçi ve Öztürk, 2013: 163). Aynı şekilde araştırma kapsamındaki işletmelerde risk üstlenmenin işgören yetkinlikleri üzerindeki olumsuz etkisini azaltmak için bu türden yöntemleri benimseyebilir.

-Araştırmaya konu olan imalat sanayi işletmelerinde girişimci liderlik firma performansına yüksek düzeyde olumlu etki etmektedir. Daha da önemlisi işgören yetkinlikleri ile birlikte girişimci liderliğin firma performansını daha fazla etkilediği görülmüştür. Dolayısıyla girişimci liderler kadar yetkin işgörelere sahip olmak da sürdürülebilir rekabet avantajı açısından önemli olabilir.

-Araştırma bulgularına göre işgören yetkinliklerinin firma performansına yüksek düzeyde olumlu katkı yaptığı saptanmıştır. Bu tespit nedeniyle firmalara ve girişimcilere yönelik kamu teşvikleri işgören yetkinliklerinin artırılmasına yönelik olmalıdır. Buna ilaveten sektörde yetkin işgörelenin yetişmesi için özellikle teknik okullardaki eğitim ile sanayideki uygulamaların içiçe olabileceği yeni lise ve yükseköğretim sistemlerine gereksinim vardır.

Bu çalışmada tasarlanan araştırma modelinin bazı güçlü yönleri bulunmaktadır. Ancak yönetim alanındaki tüm araştırmalarda olduğu gibi çalışmamızın bazı kısıtları gözden kaçırılmamalıdır. Birincisi bu araştırmanın uygulama kısmı COVID-19 Pandemi dönemine denk geldiğinden anketi cevaplayacak yönetici, girişimci ve işletme sahibi bulmakta güçlük çekilmiştir. Bununla birlikte anket kapsamındaki ölçek ifadelerinin çok fazla olması nedeniyle katılımcıların soruları cevaplandırmada isteksiz davranmalarındır. İkincisi, işgören yetkinlikleri ölçeğinin Türkçe yönetim literatürüne ilk defa uyarlanması nedeniyle bu

ölçeğin bulguları konusunda genelleme yapılabilmesi için yeni çalışmalara gereksinim vardır.

Bu araştırmada girişimcilik yönelimi ve girişimci liderliğin firma performansına etkilerinde işgören yetkinliklerinin aracı olduğu bir model test edilmiştir. Gelecekte araştırma yapacaklara, turizm sektöründe çalışanlar örnekleminde işgören yetkinlikleri ölçeğinin güvenilirliğini ve geçerliliğini sınamaları inceleme konusu olarak önerilebilir. Yine araştırmamızın bulgularını tüm sektöre genelleyebilmek için daha fazla bulguya gerek duyulduğu için modele yeni boyutlar eklemek, nitel ve ikincil verilerden yararlanarak modelin eksik yanlarına katkıda sunulabilir. Son olarak işgören yetkinliklerinin olumsuz örgütsel ve bireysel çıktılarının olduğu modellerde düzenleyici değişken olarak kullanılacağı çalışmalar da hayli ilgi çekebilir.

KAYNAKÇA

Akman, G., Özkan, C. ve Eriş, H. (2008). Strateji odaklılık ve firma stratejilerinin firma performansına etkisinin analizi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 7(13), 93-116.

Al Mamun, A., Ibrahim, M. D., Bin Yusoff, M. N. H. ve Fazal, S. A. (2018). Entrepreneurial leadership, performance, and sustainability of micro-enterprises in Malaysia. *Sustainability*, 10, 1-23.

Alotaibi, M. B. ve Zhang, Y. (2016). The impact of employee competencies on export performance: A review. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 4(11), 354-359.

Altuntaş, G. ve Dömez, D. (2010). Girişimcilik yönelimi ve örgütsel performans ilişkisi: Çanakkale bölgesinde faaliyet gösteren otel işletmelerinde bir araştırma. *Istanbul University Journal of the School of Business Administration*, 39(1), 50-74.

Ayad, A. ve Rahim, E. (2013). *Leading Through Diversity Transforming Managers Into Effective Leaders*. Champaign, Illinois: Common Ground Publishing LLC.

Bal, H. (2001). *Bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Basımevi.

Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.

Bedoya, M. A., Alzate, B. A. ve Giraldo, L. M. (2018). Corporate entrepreneurship and entrepreneurial orientation: The impact on managing capabilities for innovation. *Proceedings of PICMET '18: Technology Management for Interconnected World*, 978-1-890843-37-3, 1-7.

Bentler, P. M. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238-246.

Bonini Campos, J. A. D., Carrascosa, A. C., Bonafé, F. S. S. ve Maroco, J. (2014). Severity of temporomandibular disorders in women: validity and reliability of the Fonseca Anamnestic Index. *Brazilian Oral Research*, 28(1), 1-6.

Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*, 2nd edition, New York: Routledge.

Cao, M. ve Zhang, Q. (2011). Supply chain collaboration: Impact on collaborative advantage and firm performance. *Journal of Operations Management*, (29), 163–180.

Che Rusuli , M. S., Mohd Nazri Z., Mohammad I., Fauzan H., Suhaila A. K., Azemawati I. ve Hasannuddiin, H. (2017). The mediating effect of employee competencies on the relationship between human resource development practice and service performance among front line employees in hotel industries. *International Journal of Applied Business and Economic Research*, 15(22), 451-464.

Covin, J. G. ve Slevin, D. P. (1989). Strategic management of small firms in hostile and benign environments. *Strategic Management Journal*, 10, 75-87.

Çiftçi, M. ve Öztürk, U. C. (2013). Yetkinlik bazlı personel seçme faaliyetleri ve Türkiye'deki büyük ölçekli işletmelerin işgören seçme modeli tercihlerindeki eğilimler.

Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13(25), 145-172.

Dalton, L., D'Netto, B. ve Bhanugopan, R. (2015). Cultural diversity competencies of managers in the Australian energy industry. *The Journal of Developing Areas*, 49(6), 387-394.

Demirel, Y. (2013). *Psikolojik danışman öz yetkinlik ölçeğinin hazırlanması*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Doğan, N. Ö. (2006). *Veri zarflama analizi ile belediyelerde performans ölçümü: Kapadokya bölgesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

Elbaz, A. M., Haddoud, M. Y. ve Shehawy, Y. M. (2018). Nepotism, employees' competencies and firm performance in the tourism sector: A dual multivariate and qualitative comparative analysis approach. *Tourism Management*, 67, 3-16.

Elbelbessi, O. (2018). *Girişimcilik yönelimi ve işletme performansı: Bütünleştirici model önerisi ve ampirik bir çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, İşletme Ana Bilim Dalı, Çukurova.

Fiş, A. M. ve Wasti S. A. (2009). Örgüt kültürü ve girişimcilik yönelimi ilişkisi. *METU Studies In Development (Muhan Soysal Special Issue,)* 35, 127-164.

Gupta, V., MacMillan, I. C. ve Surie, G. (2004). Entrepreneurial leadership: Developing and measuring a crosscultural construct. *Journal of Business Venturing*, 19(2), 241–260.

Güler, N. (2010). *Yetkinliklerin belirlenmesi ve bu yetkinliklerin işe alım sürecindeki uygulamalarına ilişkin bir araştırma: Bankacılık sektörü örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Hadryś-Nowak, A. (2018). Family entrepreneurship orientation in family owned SMEs: A key resource for internationalization? *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 6(2), 153-169.

Hassan, L. ve Samour, S. (2015). Capital structure and firm performance: Did the financial crisis matter?- A cross-industry study. Master's Thesis, Department of Business Studies Uppsala University, Uppsala.

Haşlak, Y. E. (2017). Girişimci Liderlerin 6 Özelliği, <https://girisimcikafasi.com/girisimci-liderlerin-6-ozelligi/> (10.12.2019).

Hayat, A., Latif, A., Humayon, A. A., Ahmed, M. ve Azeem M. (2019). The mediating role of entrepreneurial leadership in the relationship between entrepreneurial orientation and firm performance of ICTs SMEs. *Journal of Multidisciplinary Approaches in Science* 5(1): 16-23.

Herling, R. W. (2000). Operational definitions of expertise and competence. In strategic perspectives on knowledge, competence, and expertise, (s.8–21), (Eds. Herling RW and Provo J), Baton Rouge, LA: Academy of Human Resources Development.

Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.

Jeong, Y-M., Ali, M., Zacca, R. ve Park, K. (2019). The effect of entrepreneurship orientation on firm performance: A multiple mediation model. *Journal of East-West Business*, 25(2), 166–193.

Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1993). *LISREL 8 [Computer Software]*. Chicago, Illinois: Scientific Software International Inc.

Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*, 3rd ed, New York: Guilford Press.

Koç, B. (2019). *Küçük ve orta ölçekli konaklama işletmelerinde girişimcilik yöneliminin işletme performansına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Ankara.

Koçoğlu, M. (2012). *Çalışanların örgütlerine yönelik girişimcilik yönelimi algıları, örgüt desteği, kariyer tatminleri ve işten ayrılma niyetleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Otomotiv sektöründe bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi ve Organizasyon Bilim Dalı, İstanbul.

Ley, T. ve Albert, D. (2003). Identifying employee competencies in dynamic work domains: Methodological considerations and a case study. *Journal of Universal Computer Science*, 9(12), 1500-1518.

Li, Y-H., Huang, J-W. ve Tsai, M-T. (2009). Entrepreneurial orientation and firm performance: The role of knowledge creation process. *Industrial Marketing Management*, 38(4), 440-449.

Lilly, M. (2016). *The influence of psychic distance and knowledge management on the relationship between firm competencies and performance of multinational corporations in Kenya*. A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of The Requirement for the Award of The Degree of Doctor of Philosophy in Business Administration, School of Business, University of Nairobi, Nairobi.

Lumpkin, G. T. ve Dess, G. G. (2001). Linking two dimensions of entrepreneurial orientation to firm performance: the moderating role of environment and industry life cycle. *Journal of Business Venturing*, 16, 429–451.

Mahmood, R., Hee, O. C., Yin, O. S. ve Hamli, M. S. H. (2018). The mediating effects of employee competency on the relationship between training functions and employee performance. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(7), 664–676.

Nangpiire, C. ve Bangniyel, P. (2019). Entrepreneurial leadership, market orientation, and firm performance. *Management Studies*, 7(3), 202-213.

Neubaum, D. O., Mitchell, M. S. ve Schminke, M. (2004). Firm newness, entrepreneurial orientation, and ethical climate. *Journal of Business Ethics*, 52, 335-347.

Otoo, F. N. K. (2019). Human resource management (HRM) practices and organizational performance the mediating role of employee competencies. *Employee Relations: The International Journal*, 41(5), 949-970.

Ouma, S. O., K'Obonyo, P. ve Yabs, J. (2017). The role of competitive strategies in the relationship between organizational learning and performance of insurance firms in Kenya. *International Journal of Scientific Research and Management*, 5(7), 5775-5799.

Özgener, Ş. (2016). İş ahlakının temelleri: Yönetmel bir yaklaşım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim, Danışmanlık Tic. Ltd.

Paudel, S. (2019). Entrepreneurial leadership and business performance effect of organizational innovation and environmental dynamism. *South Asian Journal of Business Studies*, 8(3), 348-369.

Pelenk, S. E. (2017). Bireysel yenilikçi davranışların bireysel iş performansı üzerindeki etkisi: teknoloji çalışanları üzerinde bir araştırma. *Journal of Emerging Economies and Policy*, 2(2), 2-14.

Potnuru, R. K. G. ve Sahoo, C. K. (2016). HRD interventions, employee competencies and organizational effectiveness: An empirical study. *European Journal of Training and Development*, 40(5), 345-365.

Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior Research Methods, Instruments & Computers*, 36(4), 717-731.

Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879-891.

Rezaei, J. ve Ortt, R. (2018). Entrepreneurial orientation and firm performance: the mediating role of functional performances. *Management Research Review*, 41(7), 878-900.

Rice, F. M. (2007). Promoting cultural competency in public administration and public service delivery: Utilizing self-assessment tools and performance measures. *Journal of Public Affairs Education*, 13(1), 41-57.

Schillo, S. (2011). Entrepreneurial orientation and company performance: Can the academic literature guide managers? *Technology Innovation Management Review*, November 2011, 20-25.

Schumacker, R. E. ve Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. New York: Routledge.

Simba, A. ve Thanh, T. M. T. (2019). Advancing Entrepreneurial leadership as a practice in MSME management and development. *Journal of Small Business Management*, 57(S2), 397–416.

Stam, W. ve Elfring, T. (2008). Entrepreneurial orientation and new venture performance: The moderating role of intra- and extraindustry social capital, *Academy of Management Journal*, 51(1), 97–111.

Suparta, W. G. ve Saraswaty, A. N. (2019). The impact of entrepreneurial leadership on organizational performance: A case of credit cooperatives in Bali Indonesia. *Journal of Engineering and Applied Sciences*, 14(1), 233-241.

Ulu, S. (2019). *Duygusal ve sosyal yeterliliklerin bireysel iş çıktıları üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sakarya.

Wang, C. L. (2008). Entrepreneurial orientation, learning orientation, and firm performance. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 32(4), 635-656.

Ximenes, M., Supartha, W. G., Manuati Dewi, I. G. A., Sintaasih, D. K. (2019) Entrepreneurial leadership moderating high performance work system and employee creativity on employee performance. *Cogent Business & Management*, 6(1), 1-2.

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Yalçın, A. (2018). Uluslararası girişimcilik yöneliminin yenilikçilik boyutu: Küresel Doğan işletmeler üzerine nitel bir çalışma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı, Ankara.

Yang, J., Pu, B. ve Guan, Z. (2019). Entrepreneurial leadership and turnover intention of employees: The role of affective commitment and person-job fit. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16, 2380, doi:10.3390/ijerph16132380.

Yeşil, S., Doğan, İ. F. ve Doğan, Ö. (2016). Örgüt kültürünün girişimcilik yönelimi ile örgütsel performans üzerindeki etkisi: Kahramanmaraş ili tekstil sektörü örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 150-172.

Zaim, H., Yaşar, M. F. ve Ünal, Ö. F. (2013). Analyzing the effects of individual competencies on performance: A field study in services industries in Turkey. *Journal of Global Strategic Management*, 7(2), 67-77.

Zehir, C. ve Balak, D. (2018). Market dynamism and firm performance relation: The mediating effects of positive environment conditions and firm innovativeness. *Emerging Markets Journal*, 8(1), 44-51.

OBRAZLAR OLAMI VA BADIY TALQIN

Bozorov SOBIRJON,

Termiz DU o'qituvchisi

***Kalit so'zlar:** Talqin, badiy obraz, tasvir va mahorat, badiiylik, ideya, ruhiyat.*

***Annatsiya:** Iste'dodli ijodkor Normurod Norqobilovning "Kurash" asaridagi obrazlar olami haqida mulohaza yuritilgan. Asarda voqealar rivojining badiiy talqini yoritib berilgan. Talqinlardagi konflikt turlarining ifodalanishiga e'tibor qaratilgan. Sujet va badiiy konfliktning uzviy birligi mukammal asarlarni yuzaga chiqishiga asos bo'lishi isbotlangan.*

Inson tafakkuridagi o'zgarishlar hayotni badiiylik mezonlarini yangilanishiga sabab bo'ladi. Ijodkor esa har qanday jamiyatning, hayotning turfa xil holatlarini juda teran angelaydi. Shu sababli, o'tgan asrning so'ngida inson qalbidagi dardni ayta olish imkoni kengroq shakllandi. Bu esa, tabiiy ravishda, so'z san'atining yuksalishiga, mavjud qolip va andozalarning buzilishiga sabab bo'ldi. Har bir davr adabiyotining o'ziga xos tamoyillari mavjud bo'lgani kabi, insonni va olamni anglashga bo'lgan ehtiyoj yanada ortdi. 80-yillar oxirlariga, xususan, istiqloq davriga kelib, ijtimoiy hayot mohiyatan o'zgarib boshladi. Etmish yillik zug'umlardan so'ng bizda ham falsafiy-mafkuraviy, asos jihatdan xilma-xil yo'nalishga mansub, badiiy mukammal asarlar paydo bo'la boshladiki, bu esa adabiyotning badiiyatning turfa xil ohanglarini namoyon qilishiga zamin hozirladi. Realizm bilan barobar deyarli barcha adabiy tur va janrlarda diniy, ruhoniyl-islomiy, modernisrik, an'anaviy, noananaviy talqin ustuvor asarlar maydonga keldi. Murod Muhammad Do'stning "Lolazor" romanida polifonik tasvir etakchilik qilsa, Ulug'bek Hamdamning "Muvozanat" romanida realizmning yangi bir qirralari o'z ifodasini topdi. Omon Muxtorning "To'rt tomon qibla" trilogiyasida yoki Xurshid Do'stmuhammadning "Bozor" romanlarida ramziy-majoziylik

etakchilik qilsa Normurod Norqobilovning “Dashtu dalalarda” romanida sof realistik tasvir etakchilik qiladi. Qayd qilingan asarlar badiiyatida insonning o‘zlikni anglash yo‘lidagi istiroblari, davr va jamiyatning shafqatsizliklarini muhit nuqtaiy nazardan talqin qiladiki, bularning zamirida eng go‘zal tuyg‘ularni mujassamlashtirga inson obrazi, uning yashashdan mohiyatini teranroq kashf etgan.

Bu davr adabiyoti shaxsni faqat ijtimoiy munosabatlar mahsuli yoki ma’lum bir mafkuraga xizmat qiluvchi qahramon sifatida emas ko‘proq ilohiy, tug‘ma-tabiiy, sirli-sehrli mavjudot tarzida ko‘rsatuvchi, uning ijtimoiy tarixi, sharoit-tuzum, davlat, siyosat, mafkuraga bo‘ysunmaydigan g‘aroyib tuyg‘u, xislatlarini ong-idrokidan tashqaridagi anglab etilmagan holatlarini badiiy tadqiq etuvchi asarlar ham xuddi shu davrda ketma-ket yaratila boshladi. Uzoq yillar tagi puch g‘oyalarga aldangan shaxs fojiasi, umrining, mehnatining bema’niligini qabariq tarzda, ko‘pincha ramziy-majoziy timsollar vositasida keskinligi-yu fojiasi bilan ko‘rsatuvchi asarlarda qahramonning ma’lum bir nuqtada o‘zlikni, bu foniy dunyoning o‘tkinchiligini anglash tuyg‘usini paydo bo‘lishini kuzata boshladik.

Adabiyotshunos Umarali Normatov “Umidbaxsh tamoyillari” asarida yangilanayotga asarlarning badiiy xususiyati haqida so‘z yuritib shunday yozadi: “Bugungi adabiyotimizda, jumladan nasrimizda xilma-xil falsafiy zaminga asoslangan adabiy – ijodiy tamoyillar amal qilayabti. Ular orasida endigina shakllanib kelayotgani ham bor. Ularni ko‘z qorachig‘iday asarab – ardoqlashimiz, ayni paytda ularning birini ikkinchisiga qarama – qarshi qo‘yish, birini ulug‘lab, ikkinchisini kamsitishdan tiyilmog‘imiz darkor, deb o‘ylayman” [1, 24-bet].¹ Asosli qayd qilinganidek, adabiyotdagi talqinlar o‘zgardi, tafakkurdagi evrilishlar teranroq namoyon bo‘ldi, bu ham o‘sha davr xususiyati edi.

Isete‘dodli adib Normurod Norqobilovning asarlarida inson fojiasi, uning zamiridagi adolatsizliklar, hayotning murakkab qirralari juda teran talqin etiladi. Adibning “Kurash” asarida ham milliylikni, badiiy qahramonlarning o‘ziga xosliklarini kuzatamiz. Qishloqdagi obro‘ga o‘ch kishilardan birining dabdabali to‘y berishu-yu, uning tezda unitilib, endi

kunning muhim voqeasi sifatida hamida momoning qo‘li sinishi, uning sababchisi esa o‘g‘li Shomurod polvon ekanligini ifodalovchi soddagina gap-so‘zlar avj oladi. Ammo qiziqqon odamlar uzoqdan momoga nazar tashlar ekan, uning yotib qolganini emas, aksincha, chap qo‘li bilan tomorqada ishlab yurganligini guvohi bo‘lishadi. Momo esa ularning ko‘zlarida hamdardlikdan tashqari, g‘iybat istagi mavjudligini ilg‘agani bois, xushlamayroq kutib oladi. Qishloqdagi gap momoga tongdayoq etib kelgan, bundan uning ko‘ngli ozorlangan edi. Qishloq odamlarining undan hol so‘rashi, keyin esa oqibatsiz farzandlar “xo‘p” g‘iybat qilinishini kuzatamiz. Ana shunda momo tilga kirib “Nima muvadak (mayib) ko‘rmaganmisilar?! Aytdim-ku, olishaman deb qo‘limni chiqarib oldim deb...” [2, 245-bet]. Qishloq ahli esa kekxa bu xoninni chin chalganga o‘xshaydi, qanaqa kurash... deya lol qolishadi. Yozuvchining qissasidagi mazkur talqin usuli o‘quvchi nigohini yanada oshiradi. Nima sababdan, degan savol nazaridan asarni varaqlashga tushadi, davomini bilishga, asarda ta‘kidlangan momoningg bu holatda yurishi, mehnat qilishi, hayotdan bezishi emas, aksincha insonlarga ishonchsizligining ortishini his etamiz. Shu o‘rinda yozuvchi tasvirlarda ifodalaganidek, ularga butun bir salbiy xarakterni yuklamaydi, aksincha, odamlarga xos bo‘lgan hayotiy reallikni xarakter shakllanishiga singdirib yuboradi. Shuning uchun adabiyotshunos olim Ummat To‘ychiev shunday yozadi: “Hayot ob‘ektiv tarzda ko‘rsatiladi., buning asosida beg‘arazlik, xolislik, kishi ongiga bog‘liq bo‘lmagan holdagi mavjudlik turadi, xulosasini esa ko‘pincha kitobxonning o‘zi chiqaradi” [3, 423-bet]. Asardagi voqealar bilan tanishar ekansiz, Hamida momoning dugonasi Mayram chaqqongina odamlarning gapiga ishonmaydi, o‘zicha bor haqiqatni tinglagandan so‘ng unga nisbatan mehri yanada ortadi. Mayram chaqqonning yo‘lini to‘sib bo‘lmaydi, u bor haqiqatni eshitmasa, g‘azabi qaynaydi. O‘g‘lim bilan kurash tushdim,-degan gapiga ishonmaydi. Ammo Hamida momoning gaplariga ishonmaslikning ham iloji yovq edi: “- Kurash tushdim emish, - Bahonaning tuzukrog‘ini topsang bo‘larmidi. Axir uling seni tappi qilib tashlaydi-ku, yshamagur. – Meni-ya! – Momoning qoshlari kerilib, ulkan ko‘ksi bir qalqib tushadi. - To‘ra polvonning qizini-ya?! Omon cho‘ponni o‘xshatganim esingdami. Chirillab oraga tushmaganingda, dashtda go‘rini qazirdim!” [2, 247-bet].

Voqealar rivoji zamirida o‘zbek ayoliga xos noziklikni ham, unga xos dag‘allikni ham, bir-biriga bo‘lgan mehrni ham kuzatish mumkin. Mayram chaqqon bolalik

xotiralariniga qaytar ekan, dugonasining o'sha davrda kelbatidan otning hurkishini, Omon cho'ponning oyog'ini osmondan keltirib urganida, betini yantoq tikanlari tilgan g'animi bo'g'izlangan buqadek bo'kirib yuborganini yodga olar ekan, Hamida momoning shijoatiga yana bir qoil qolmoqning ilojini topmadi. Yozuvchi bu kabi tasvirlar asosida milliy kolaritni yuksak darajaga ko'taradi. Milliylik zamirida onalarga xos g'ururni ham namoyon qilgan.

Haqiqatan ham, inson o'z qilgan aybini, xatosini qalbining tub-tubidan anglab yetsa, unda insonga xos xislatlar yoki bolalarga xos bo'lgan holatlarni kuzatamiz. Yozuvchi har ikki obrazdagi xarakterning turfa xil jihatlarini yoritir eka, bu jihatlarini ochishda, hayotning, zamonning turfa o'yinlari, insonning qilmishlari to'g'risida fikr yuritganligidan dalolat beradi. Ulardagi bunday o'zgarishlar bejizga yuzaga chiqmagan.

Darhaqiqat, hayotdagi haqiqiy o'zgarishlar badiiy adabiyot talqinini ham o'zgartirdi. Yozuvchining bu qissasida insonning sha'ni, g'ururi, insoniy fazilatlarini juda teran badiiy talqin etilgan. Yozuvchi Normurod Norqobilov ham inson qalbidagi kechayotgan tuyg'ularni chuqurroq ochishga intiladi, bu orqali davr kishilarning umumlashma obrazini yaratadi. Hayot voqealarning badiiy aks ettirishda yozuvchi rang-barang tasvir vositalaridan unumli foydalanadi. Inson kamolotining pillapoyasi bolalik va yoshlik davridan boshlanadi. Xuddi shu vaqtdagi xarakter xususiyati yillar davomida ma'lum darajada o'zgarsa-da, asl mohiyatni saqlab qoladi. Har ikki o'zbek ayolining qalbidagi og'riqlar, adolatsizlikdan, haqsizlikdan ekanligini kitobxon keyinroq anglay boshlaydi. Asardagi badiiy konflikt shaxslar aro bo'lsa, ammo ruhiy konfliktning o'ziga xos qirrasini ham etakchilik qiladi. Hamida momoning o'g'li Shomurod polvon quvnoq holda otdan tushib hovliga kelar ekan, onasining ko'nglini olishga intiladi. Ammo onaning xayolini shu lahzada qishloq ustida uchayotgan burgut oladi: "Nigohi hanuz burgutda edi. Qiziq, qishloq ustida burgut aylanmasdi, nechuk bugun paydo bo'lib qoldi? Xuddi o'g'lining izidan kelgandek. Tag'in bu To'ra polvonning arvohi bo'lmasin" [2, 251-bet]. O'z xayollari og'ushida botiniy olami bilan sirlashar ekan, yana bolalikning beg'ubor onlari ko'z o'ngida namoyon bo'ladi. Shu lahzada, o'g'li Shomurod polvonning onasidan kechirim so'rashga intilayotganligi, kechagi kurashda g'olib bo'lsa-da, "nomardlik" qilganini ich-ichidan his etar, ammo onaning esa borgan sari g'azabi qaynar, adolatsizlikdan dili og'rganligi yuzidan bilinib turar edi. Ona

qalbi ozorlanganligining boisi ham, adolatsizlik va haqsizlik ekanligini ruhiy istiroblar talqinida juda go‘zal tasvirlangan. Asardagi tasvirlarda Hamida onaning qalb kechinmalari, o‘g‘li Shomurod polvondagi shijoatni, Mayram chaqqondagi mehr-muhabbatning talqinlari zamirida ham, haq va haqsizlik mujassamlashgan edi.

Xullas, insonning botiniy olamini doimo poklab turuvchi uning tuyg‘ulari ekanligiga yana bir ishonch hosil bo‘ladi. Adibning mahorati esa, o‘z tuyg‘ularning qahramonlarda qay tarzda kechishini yanada yorqin bo‘yoqlarda aks ettirishda namoyon bo‘ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar., – Toshkent , “Ma’naviyat”, 2000. – 78 bet.
2. Norqobilov N. Ovul oralagan bo‘ri. Qissalar. – Toshkent, “Sharq”, 2005. – 256 bet.
3. To‘chiyev U. O‘zbek adabiyotida badiiylik. Mezonlari va ularning maromlari. – Toshkent, 2011. – 508 bet.

EVENT STRUCTURE AND CAUSATION IN THE RESULTATIVE CONSTRUCTION

Timothy McGhie¹

ABSTRACT

In this article it is argued that the resultative construction has a complex event structure (Goldberg & Jackendoff, 2004), even in bare XP resultatives without lexically entailed results (ibid). The resultative construction is analysed as causative even when the resultative phrase (RP) is hosted by direct object (ibid.), when Croft's (1990) event views are invoked. The attribution of cause and result to syntactic constituents leads to the breakdown of Rappaport Hovav & Levin's (1998) approach, in light of a favourable analysis of Davidson's (2001) causal approach to event structure.

Keywords: *resultative construction, cognitive linguistics, construction grammar, causation, event structure*

¹ Mr Timothy John McGhie

International Information Technology University, Almaty, Kazakhstan.

t.mcghie@edu.iitu.kz

*

*

*

*

*

Introduction

The resultative construction is identified by a resultative phrase (RP) (Goldberg & Jackendoff, 2004: 536) or result-XP (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 766), which describes the state of the referent of an NP resulting from the action of the verb. However, the construction is characterised by variation in form. Any comprehensive analysis of the construction must take into account a number of subtypes of construction. Both intransitive and transitive verb forms can appear in the construction. Transitive resultatives can be subdivided into those with a direct object that is an argument of verb, and those in which the direct object is only grammatical in the resultative construction (Goldberg & Jackendoff, 2004: 536). A further source of variation in transitive resultatives concerns whether the subject or direct object is predicated of the result-XP (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 770). To account for this variation Rappaport Hovav & Levin (2001) have challenged their own syntactically driven 'direct object restriction' explanation of the resultative. The same motivation fuels Goldberg & Jackendoff's (2004: 563) analysis of the resultative as a 'family of subconstructions'. Both approaches explore the mechanisms of causation at work in the resultative construction in relation to decompositional event structure. Rappaport Hovav & Levin (2001: 775) claim that causative resultatives are associated with a complex event structure comprising of two non-coextensive events. It will be argued here that Goldberg & Jackendoff's (2004) claim that a causative meaning emerges when the direct object is the 'host'¹ of the RP-'predicated of the result XP' in Rappaport Hovav & Levin's (2001) terms-provides more comprehensive coverage of the data. It will be seen that to favour one of these approaches requires taking a position on two contrasting general theories of causation, one in which 'individuals act on individuals' and another in which 'events cause events' (Croft, 1990: 49).

¹ The two approaches adopt different terminology when referring to the relationship between the argument NP and the resultative phrase. Rappaport Hovav & Levin (2001) refer to an argument NP being 'predicated of the result XP', whereas Goldberg & Jackendoff (2004) describe the NP as the 'host' of the resultative phrase.

Subevent Structure in the Resultative Construction

Rappaport Hovav & Levin (2001: 775) and Goldberg & Jackendoff (2004: 538) acknowledge that the resultative construction can be decomposed into two subevents. For Rappaport Hovav & Levin (2001: 775), the subevents are identified as the action of the verb and the state or location of the result XP. Goldberg & Jackendoff (2004: 538) adopt a verbal subevent, but the second subevent is attributed to the construction as a whole. By the former analysis, a causative resultative is identified by the appearance of two independent arguments in the syntax (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 775). This entails two distinct subevents by adherence to the 'argument-per subevent condition' (Rappaport Hovav & Levin, 2004: 779). By the latter analysis, all resultatives have a complex event structure. The constructional subevent encodes a change of state or location when the subject is the host of the RP and additionally encodes causation when the direct object is the host (Goldberg & Jackendoff, 2004: 540).

Complex Event Structure as an Indicator of Causation

Rappaport Hovav & Levin's (2001) analysis of causation in the resultative construction draws on the distinction between bare XP and reflexive resultative patterns, exemplified in (1) and (2) respectively:

- (1) The river froze solid.
- (2) Lou drank himself silly.

The reflexive pattern, characterised by the presence of a reflexive pronoun, is compatible with a causative paraphrase such as, Lou's drinking caused him to become silly (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 783). The bare XP pattern cannot be paraphrased in this manner. Formations like, *the river's freezing caused it to become solid, are judged not to capture the sense of the resultative construction (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 784). This leads to the conclusion that the reflexive pattern has the same cause and result subevents as lexical

*

*

*

*

*

causative verbs, whilst the bare XP pattern does not. The presence of the reflexive pronoun argument is indicative of a second subevent in the reflexive pattern, which does not emerge in the bare XP pattern.

Further support for this claim is found in an additional contrast between the two patterns. The reflexive pattern is shown to consistently assign the 'cause' subevent to the verb, and the 'result' subevent to the NP predicated of the result-XP (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781). There is no such consistency in the bare XP pattern. Examples such as, Terry rustled into the room, show that in some cases the verb can express the result and the result XP the cause (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781). Thus, it is argued that there is no correspondence between the syntax of the bare XP pattern and a second subevent in its semantics (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781). The bare XP pattern is analysed as having a structure that entails a result lexically encoded by the verb, which is merely explicated by the result XP (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 780). The two subevents are described as being 'temporally dependent' and predicated of the same NP argument, therefore yielding a single subevent analysis (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781-2).

Rejecting a Simple Subevent Structure

Goldberg & Jackendoff (2004) do not assume a simple event structure for the bare XP pattern. A single argument does not necessarily indicate a single subevent in their approach. The verbal and constructional subevents contribute the functions of 'means' and 'change of state or location' respectively (Goldberg & Jackendoff, 2004: 540). Therefore, their account does not depend on the one-to-one correspondence between arguments and subevents. The crucial factor is which participant is the host of the RP, or in other words, which argument has the patient role in undergoing the action of the verb. The efficacy of this approach can be demonstrated by returning to Terry rustled into the room.

Rappaport Hovav & Levin (2001: 781) use this example as evidence against assigning a complex event structure to bare XP patterns such as Kim danced out of the room. This example can be paraphrased as Kim went out of the room by dancing, which seems to

indicate two distinct subevents (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781). The paraphrase *Terry entered the room by rustling, does not capture distinct cause and result subevents as rustling describes a result of movement and not a cause (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781). Unlike froze and broke (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 780), neither dancing nor rustling has a lexically entailed result. Since verbs without lexically entailed results behave in the same way as those with lexically entailed results in the resultative construction, Rappaport Hovav & Levin (2001: 781) assume that they have the same simple event structure.

Goldberg & Jackendoff (2004: 540) offer an alternative explanation to account for this type of data. Verbs of sound emission in the bare XP pattern are said to encode a result, rather than a means relationship between the verbal and constructional subevents (Goldberg & Jackendoff, 2004: 540). The result relation between the two events implicates causation, however, causation itself is not linguistically encoded (Gisborne, 2010). This analysis accounts for the variability of meaning that is not tolerated by Rappaport Hovav & Levin (2001). The verbal subevent expressed by rustling is a result of the constructional subevent into the room, a change of location. This account does not have to struggle with the data to try and maintain the correspondence between complex event structure and causation. Instead, the variability is absorbed by the constructional approach. Verbs of sound emission have become crystallized in association with a verbal subevent expressing a result relation. The constructional approach allows this relationship to take up a place in the resultative family of constructions, each with their own idiosyncrasies (Goldberg & Jackendoff, 2004: 542). Rappaport Hovav & Levin (2001) seem to be striving for a single distinction to explain the relationship between causation and the resultative construction, which Goldberg & Jackendoff (2004) have shown to be of more subtle complexity.

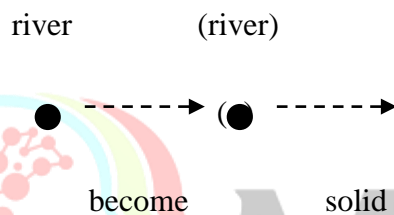
Choosing the Correct Model of Causation

The plausibility of the two approaches can be tested against the 'individuals act on individuals' model of causation favoured by Croft (1990: 49). This model is relevant to Rappaport Hovav & Levin (2001), as the appearance of a second argument yielding a

causative resultative is akin to the addition of a second individual or participant. Individuals or participants are also central to Goldberg & Jackendoff's (2004) approach, as the identity of the host is crucial to a causative meaning. Croft (1990: 54) argues that all events are conceptualised as causative, inchoative or stative event views in the 'idealized cognitive model' (ICM). Goldberg & Jackendoff's (2004) approach is highly compatible with this trichotomy. When the subject is the host, the constructional subevent expresses a change of state or location. As such, there is no causative element present and so the inchoative event view is invoked, as illustrated in (3).

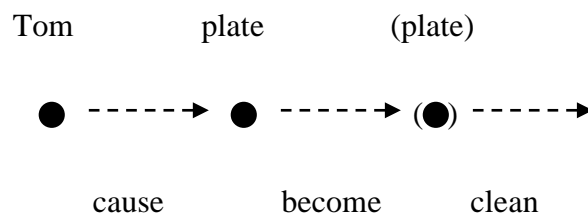
(3) Inchoative event view: The river froze solid.

(adapted from Croft, 1990: 54)

When the direct object is the host, the constructional subevent expresses causation alongside a change of state or location. There is necessarily an additional participant, in this case the subject Tom, who is responsible for causing the change of state or location, as illustrated in (4). In Talmy's (1988: 53) terms, the presence of a direct object host entails a force dynamic relationship between the antagonist (i.e. Tom) and the agonist (i.e. the plate), that is not present when the subject is the host of the RP.

(4) Causative event view: Tom licked the plate clean.

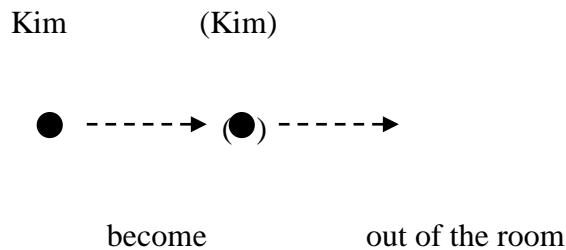

(adapted from Croft, 1990: 53)

The verbal and constructional subevents are maintained in both the inchoative and causative event views. (5) shows that the complex event structure of Kim danced out of the room need not entail a causative analysis. As in (3) and (4), the verbal subevent expresses the means of becoming and the constructional subevent expresses the change in location.

(5) Inchoative event view: Kim danced out of the room

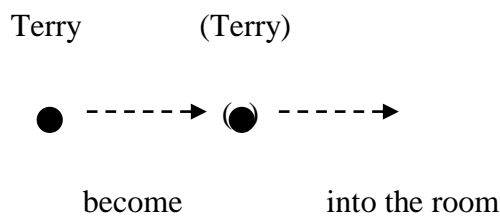

Verbal subevent: means of becoming (i.e. danced)

Constructional subevent: change of location

The inchoative event view can account for *Terry rustled into the room*, where a result relation between the verbal and constructional subevents is incorporated into the analysis. This is demonstrated in (6).

(6) Inchoative event view: Terry rustled into the room

Verbal subevent: result (i.e. rustled)

Constructional subevent: change of location

This analysis is not available to Rappaport Hovav & Levin (2001), as the additional subevent is indicative of a complex event structure leading to an inappropriate causative analysis. The ‘individuals act on individuals’ model does not provide motivation for the ‘argument per subevent’ constraint that is central to their approach. The event views offered by Croft (1990) are not compatible with having two temporally dependent subevents in the bare XP resultative pattern. The apparent complexity of the event structure in (5) and (6) represents a weakness in the argumentation of Rappaport Hovav & Levin (2001) and appears to be sidestepped by their analysis.

Rappaport Hovav & Levin (2001) do not adopt the same causal approach as Goldberg & Jackendoff (2004). They follow the aspectual approach to argument realization in which causation is seen as a symptom of event complexity (Rappaport Hovav & Levin, 2005: 115). Events are defined as “sets of temporally anchored properties...which are necessarily true of the same interval” (Rappaport Hovav & Levin, 2005: 115). Consequently, temporally overlapping events are not considered to yield a complex event structure. As such, their approach falls under the ‘events cause events’ conception of causation (Gisborne and Broccias, 2010: 58). A causative analysis only falls out of a sequence of discrete temporally demarcated events.

Accomplishments, Achievements and Models of Causation

Adopting an aspectual approach to argument realization has consequences for the analysis of the resultative construction. Activities and accomplishments have internal structure (Holmes, 2005: 176) and so are straightforwardly interpreted as having complex event structure, whilst Levin (1993: 100) points out that stative verbs are not compatible with the resultative construction¹. Achievements pose a problem as they straddle the simple

¹ Goldberg & Jackendoff (2004) can account for this as all resultatives are analysed as having a complex event structure, whereas a stative verb has a simple structure. For Rappaport Hovav & Levin (2001), the lack of stative resultatives cannot be explained in terms of simple versus complex event structure.

versus complex event structure dichotomy. Holmes (PHD: 178) states, “an achievement consists of a single transition occurring at a point in time”. Therefore, the inchoative event view captures the sense of an achievement by encoding a ‘becoming’ and a resulting state. Pustejovsky (1991: 56) analyzes such transitions as necessarily complex, however, Rappaport Hovav & Levin (2001) view event complexity as syntactically driven. Where achievements captured by the inchoative event view appear to be complex from the causal approach, the argument-per-subevent restriction forces a simple event structure analysis. This can be shown to be problematic by applying the formalism developed in Rappaport Hovav & Levin (1998) to the bare XP resultative pattern.

Achievements are analysed as fulfilling the template in (7). (8) demonstrates how the template can be applied to a bare XP resultative featuring a verb with a lexically entailed result. Froze can be assigned as the means of BECOME, as the resulting state solid is lexically entailed by the verb. A simple event structure may be justified for this example as the achievement template is equated with that of an ‘internally caused state’. A freezing event is construed as the resulting state of an entity that can be frozen, rather than the result of the action of agent or causer, hence a causative analysis is undesirable.

(7) [BECOME [x < STATE >]]

(Rappaport Hovav & Levin, 1998: 108)

(8) The river froze solid.

[BECOME [river < SOLID >]]

(9) Kim ran out of the room.

[BECOME [Kim < OUT OF ROOM >]]

Rappaport Hovav & Levin (2001: 791) claim that verbs like RUN are 'internally caused', in which case the analysis of Kim ran out of the room as an achievement is applicable, as in (9). The properties of the argument (i.e. Kim's ability to run) are responsible for the event described by the verb (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 791). However, "externally caused verbs describe eventualities conceptualized as being brought about by an external cause with immediate control over the eventuality" (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 790). Does not Kim have immediate control over her running? Following Kearns (2000: 239), the presence of a human subject suggests an agentive interpretation of RUN. As such it is desirable to analyze the example as an accomplishment rather than an achievement (Kearns, 2000: 239). It was seen above that the paraphrase Kim went out of the room by running, appears to reveal two distinct subevents. This provides further motivation to adopt the accomplishment template in (10), which yields the analysis in (11).

(10) [[x ACT < MANNER >] CAUSE [BECOME [y < STATE >]]]

(Rappaport Hovav & Levin, 1998: 108)

(11) Kim ran out of the room.

[[Kim ACT < RUN >] CAUSE [BECOME [Kim < OUT OF ROOM >]]]

The apparent event complexity is captured in (11), whilst the parallel with the 'externally caused event' template (Rappaport Hovav & Levin, 1998: 109) suitably accounts for the role of Kim's volition. Crucially the accomplishment template features two events and the operator CAUSE. The assumption that the river froze solid has the same event structure analysis as Kim ran out of the room (Rappaport Hovav & Levin, 2001: 781) stands in the way of an analysis that adequately captures the data at hand.

The formalism runs into further difficulty when accounting for sound emission verbs in the resultative construction. The analysis in (12) is problematic as Terry's volitional act is not to rustle, but to go or move. Rustle is not the cause of the change of location so the

analysis in (12) does not work. This presumably motivates Rappaport Hovav & Levin (2001: 781) to claim that into the room is the cause of rustled. This potentially yields the analysis in (13).

(12) Terry rustled into the room.

[[Terry ACT < RUSTLE >] CAUSE [BECOME [Terry < INTO THE ROOM >]]]

(13)

[[Terry ACT < INTO THE ROOM >] CAUSE [BECOME [Terry < RUSTLE >]]]

Here, the change of location causes Terry to rustle. This is not a compelling analysis when the referential structure of the proposition is considered. From a common sense point of view, both the change of location and rustling sound result from Terry's movement. His movement is along a path and so results in a change of location, whilst his movement in general causes the rustling sound. In Croft's (1990: 51) terms this represents a branching real world causal chain. Terry's movement acts upon both his location and an entity (i.e. shell suit trousers or newspapers strewn on the floor), which he comes into contact with to produce a rustling sound. Therefore, there are two result events associated with a single causing event. The two result events are encoded linguistically, whilst the causing event remains implicit. Rappaport Hovav & Levin (2001) view the result events as simultaneous and thus a single event, however, the formalism examined here is unable to capture this due to the single operator CAUSE for externally caused events. Goldberg & Jackendoff's (2004) analysis captures the two resulting events by attributing one to the verbal subevent and the other to the constructional subevent.

To favour the approach of Goldberg & Jackendoff (2004) is to take the stance that the causal approach in which 'individuals act on individuals' is superior to an aspectual approach in which 'events cause events'. Croft (1990: 49) alludes to the conception of events put forward by Davidson (1969) in defence of the causal approach. Davidson (2001: 177)

highlights a paradox that emerges from the temporal demarcation of events upon which Rappaport Hovav & Levin's (2001: 115) conception of event complexity is based. He refutes the hypothesis that, "if events are identical, they consume identical stretches of time" (Davidson, 2001: 177). He cites the example of a killing event, in which the effect of dying by poisoning is attenuated from the cause, the pouring of the poison (Davidson, 2001: 115). If the killing event is to be demarcated temporally, then the action of killing must cease at the end of the pouring of the poison. This is undesirable as the pouring of a poison does not necessarily lead to a death. The pouring event cannot be described as a killing event until a period of time has passed. That is to say it is problematic to assign the cause and result subevents of 'killing' with reference to temporal considerations alone. The cause and result of killing can just as easily be simultaneous, as the durative action of the threshing machine coincides with the punctual death of a worker. Applied to Terry rustled into the room, the change of location and the emission of rustling sound are not necessarily cotemporaneous. The rustling sound may be intermittent, concentrated at either end of the movement, or may extend by a period of time before the movement began or after it ended. In short, the simultaneity of the two results is not encoded by the construction.

Davidson (2001: 179) states, "events are identical if and only if they have exactly the same causes and effects". This hypothesis can be used in defence of the causal approach as it allows the change of location and emission of rustling sound to be identified as distinct events. Although Terry's movement causes both events, the differing effects are indicative of discrete events. The intuitive complexity of the event is captured by a causal approach where events are based upon identifiable causes and effects, rather than temporal independence.

Conclusion

In summary, it has been argued that the resultative construction should be analysed as having complex event structure following Goldberg & Jackendoff (2004). The event views of Croft (1990) were used to argue that a causative analysis of a resultative emerges when the direct object is the host of the RP (Goldberg & Jackendoff, 2004: 540). The verbal

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

and constructional subevents of Goldberg & Jackendoff's (2004) approach can account for the complex event structure of bare XP resultatives where the verb does not have a lexically entailed result. Rappaport Hovav & Levin's (2001) association of complex event structure with a causative analysis falls down in light of these examples. It was seen that they are best analysed as accomplishments with a causative operator, rather than achievements where a lexically entailed result is assumed. The problematic attribution of cause and result to syntactic constituents leads the formalism of Rappaport Hovav & Levin (1998) into further problems, when verbs of sound emission appear in the resultative construction. This led to a discussion of whether the causal or aspectual approach to argument realization is best suited to capturing the unfolding of events in real life. The philosophy of events put forward by Davidson (2001) provided reasoning in favour of a causal approach driven by cause and effect, ahead of an aspectual approach that relies on temporally demarcated events.

REFERENCES

1. Croft, W. (1990). Possible verbs and event structure. In. *Meanings and Prototypes: Studies on Linguistic Categorization*, ed. S. L. Tsohatzidis, 48-73. London: Routledge.
2. Davidson, D. (2001). *Essays on actions and events*. 2nd Edition. Oxford: Clarendon Press.
3. Gisborne, N. and Broccias, C. (2010). *The event structure of perception verbs*. Oxford: OUP
4. Goldberg, A. (1995). *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. Chicago & London: University of Chicago Press.
5. Golberg, A. and Jackendoff, R. (2004) The English resultative as a family of constructions. *Language*, 80; 3. pp 532-568.
6. Holmes, J. (2005). *Lexical properties of English verbs*. PHD Thesis. London: UCL
7. Kearns, K. (2000). *Semantics*. Modern Linguistics Series: Palgrave.
8. Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations: A Preliminary Investigation*. Chicago and London: University of Chicago Press.
9. Pustejovsky, J. (1991). The Syntax of Event Structure. *Cognition*, 41, pp. 47-81.
10. Rappaport, Hovav, M. and B. Levin. (1998). Building Verb Meanings. In: Butt, M., Geuder, W. (Eds.), *The Projection of Arguments: Lexical and Compositional Factors*. CSLI Publications, Stanford, pp. 97–134.
11. Rappaport, Hovav, M. and B. Levin. (2001) An event structure account of English Resultatives. *Language*, 77-4. pp. 766-797.

12. Rappaport, Hovav, M. and B. Levin. (2005) Argument Realization. *Research Surveys in Linguistics*. Cambridge: CUP
13. Talmy, L. (1988) Force dynamics in language and cognition. *Cognitive Science*, 12. pp 49-100.

MEKANİK ENERJİ VE UYGULAMALARI: KİNETİK VE POTANSİYEL ENERJİ İÇİN DENEY TASARLAMA VE BİLGİSAYAR DESTEKLİ ÖĞRETİM

Umut Ali ERGÜZELOĞLU ¹

Bengü KAPLAN ²

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, İlköğretim yedinci sınıf Fen Bilimleri dersi "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konusunda, hem materyal hem de bilgisayar destekli öğrenmenin, öğrencilerin akademik başarısına etkisini incelemektir. Araştırma 2017-2018 eğitim-öğretim yılı birinci yarısında, Osmaniye ili Merkez ilçesindeki Remzi Özer Yatılı Bölge Ortaokulu'na devam etmekte olan 7.sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırmaya deney gruplarında 60'şar, kontrol grubunda 21 olmak üzere toplam 81 öğrenci katılmıştır. Araştırma ön test-son test kontrol gruplu deneysel modelde yapılmıştır.

Eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan araç-gereçler, öğrencilerin derse olan ilgisini çekmekte, öğrenmelerini kolaylaştırmakta ve motivasyonlarını arttırmaktadır. Bu araç-gereçlerin eğitimde kullanılması eğitim ve öğretimi istenilen hedefe ulaşabilir hale getirmektedir. Hem materyal hem de bilgisayar destekli öğrenme yaklaşımının öğrencilerin akademik başarılarına etkilerini incelemek amacıyla üç deney ve bir kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney ve kontrol grupları yansız olarak seçilmiştir. Deney ve kontrol grubu öğrencileri farklı değişkenler açısından (cinsiyetleri, karne notları ve sayıları) eşitlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, kişisel bilgiler formu ve akademik başarı testi kullanılmıştır.

¹ Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fizik Bölümü, Mersin, Türkiye, msalti@mersin.edu.tr

² Doç. Dr. Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Fizik Bölümü, Mersin, Türkiye, oktaydogdu@mersin.edu.tr

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Araştırma süresince başarı testinden elde edilen verilerin, aritmetik ortalamaları, standart sapmaları betimsel olarak verildikten sonra, t-testi, kovaryans analizleri yapılmıştır. İstatistiki işlemler SPSS 21.0 paket programıyla çözümlenmiştir. Elde edilen verilerin yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda, hem materyal hem de bilgisayar destekli öğrenme yaklaşımının uygulandığı deney grubu öğrencileri ile araştırma sorgulamaya dayalı öğretim yönteminin uygulandığı kontrol grubunu öğrencilerinin “Fen Bilgisi Dersi Başarı Testi” son test puanları arasında 3.deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür.

Elde edilen sonuçlar ışığında hem materyal hem de bilgisayar destekli öğrenme yaklaşımı ile öğretimin, öğrencilerin akademik başarılarını olumlu şekilde değiştirmiş olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Fen Bilimleri Öğretimi, Materyal Destekli Öğrenme, Bilgisayar Destekli Öğrenme, Akademik Başarı, Fen Bilimleri Başarısı.

Giriş

Fen bilimleri dersi, ilköğretim okullarında öğrencinin zihinsel gelişimine katkı veren, fiziksel çevresini bilimsel yolla açıklamasına olanak sağlayan, doğadan da etkin bir şekilde yararlanan bir derstir (Uşun,2006). Fen bilimleri dersi doğası gereği teknolojiden faydalanmak zorundadır. Zaten dersin adı da 2009-2014 yılları arasında fen ve teknoloji olarak kullanılmıştı.

Çilenti'ye (1988) göre fen eğitimi teknolojisini " öğrencileri önceden belirlenmiş fen bilimleri özel amaçlarına ulaştırmaya çalışan bir bilim dalı"olarak tanımlayabiliriz. (Çilenti,1988)

Fen bilimleri dersindeki en büyük gelişme insanoğlunun uzaya olan merakının teorikten çıkıp pratiğe dökülmesiyle yani uzaya ilk uyduyu fırlatmasıyla başlamıştır. Bu yarışın dışında kalmak istemeyen ülkelerde teknolojilerini buna göre modernize etme yoluna gitmişlerdir. Gelişen bu teknolojilerle birlikte fen bilimleri müfredatları da güncellenmiş çağın gereklerine göre geliştirilmiştir. Fen bilimleri eğitiminin önemi gelişen teknolojilerle birlikte daha da artmakta bireylerin ve toplumların ihtiyaçlarını karşılama yüzdesi hızla yükselmektedir.

Fen bilimleri dersinde çok sayıda konu soyut, karmaşık ve dinamik yapıya sahiptir. Bu tür konularda öğrencilerin bilgi kazanımı ve bilgilerin transferinde güçlüklerle karşılaşmaktadır. Öğrencilerin birden fazla duyu organına hitap edilebilmesi için ses, resim, grafik, animasyon gibi çeşitli materyallerin tek tek veya bir arada kullanılması gerekir. Bu durum konuların anlaşılır şekilde aktarılması için çok önemlidir. Fen bilimleri öğretiminde yeni teknolojilerden ve materyallerden yararlanılmasında öğretmenlerin rolü önem kazanmıştır. Öğretmenlerin öğrencilere yeni teknolojilerle donatılmış zengin öğrenme ortamları sunabilmesi, okulların yeni teknolojiler bakımından zenginleştirilmesi, bu teknolojileri öğretmenlerin ortama entegre etmesi için ve bu teknolojilerin sürece katkıları hakkındaki önemli görüşleri ve tecrübeleri oldukça fayda getirecektir (Kahyaoğlu,2011).

Fen bilimleri dersi öğretim programı, bireysel farklılıklara aldırış etmeksizin fen okur yazarı bireyler yetiştirmek ister. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı 1739 sayılı Millî

Eğitim Temel Kanunu'nun 2. maddesinde ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri esas alınarak hazırlanmıştır.

Bütün bireylerin fen okuryazarı olarak yetişmesini amaçlayan Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nın temel amaçları şunlardır:

1. Astronomi, biyoloji, fizik, kimya, yer ve çevre bilimleri ile fen ve mühendislik uygulamaları hakkında temel bilgiler kazandırmak,
2. Doğanın keşfedilmesi ve insan-çevre arasındaki ilişkinin anlaşılması sürecinde, bilimsel süreç becerileri ve bilimsel araştırma yaklaşımını benimseyip bu alanlarda karşılaşılan sorunlara çözüm üretmek,
3. Birey, çevre ve toplum arasındaki karşılıklı etkileşimi fark ettirmek; toplum, ekonomi ve doğal kaynaklara ilişkin sürdürülebilir kalkınma bilincini geliştirmek,
4. Günlük yaşam sorunlarına ilişkin sorumluluk alınmasını ve bu sorunları çözmeye fen bilimine ilişkin bilgi, bilimsel süreç becerileri ve diğer yaşam becerilerinin kullanılmasını sağlamak,
5. Fen bilimleri ile ilgili kariyer bilinci ve girişimcilik becerilerini geliştirmek,
6. Bilim insanlarıca bilimsel bilginin nasıl oluşturulduğunu, oluşturulan bu bilginin geçtiği süreçleri ve yeni araştırmalarda nasıl kullanıldığını anlamaya yardımcı olmak,
7. Doğada ve yakın çevresinde meydana gelen olaylara ilişkin ilgi ve merak uyandırmak, tutum geliştirmek,
8. Bilimsel çalışmalarda güvenliğin önemini fark ettirerek güvenli çalışma bilinci oluşturmak,
9. Sosyobilimsel konuları kullanarak muhakeme yeteneği, bilimsel düşünme alışkanlıkları ve karar verme becerileri geliştirmek,
10. Evrensel ahlak değerleri, millî ve kültürel değerler ile bilimsel etik ilkelerinin benimsenmesini sağlamak.

Bilim ve teknolojiye ilişkin yetkinlik doğal dünyayı, fen ve teknolojinin etkisini anlamanın yanında doğanın temel prensiplerini, temel bilimsel kavramları, prensipleri ve metotları, teknoloji ve teknolojik ürünleri ve yöntemleri bilmeyi içermekte olup bireyin bilimsel araştırmanın temel vasıflarını tanınmasına, sonuçları tartışma ve bunları aydınlatmak için akıl

yürütme yeteneğine sahip olmasına odaklanmaktadır. Bu yeterlilik, eleştirel takdiri ve merakı, etik sorunlara ilgiyi, hem güvenliğe hem de sürdürülebilirliğe saygıyı, özellikle kendisi, ailesi, toplum ve küresel konularla ilgili bilimsel ve teknolojik gelişmelere değer veren bir tutumu içermektedir (Fen bilimleri dersi öğretim programı,2017).

Teknolojinin gelişimi sadece bilim dallarının gelişmesine önderlik etmemiş aynı zamanda eğitim öğretim çalışmalarının da gelişmesini sağlamıştır. Okullar kendi internet ve bilgisayar ağlarını oluşturmuşlar birçok teknolojik materyal ile öğretim ortamlarını zenginleştirmişlerdir (Bülbül,2009).

Bilgi teknolojilerini derste aktif olarak kullanabilmek için öğretmenlerin;

- Bilgisayar ve yardımcı materyalleri kullanmayı bilmesi,
- Etkin biçimde yazılım ve donanım kullanmayı bilmesi,
- Bilgisayar uygulamalarını yönetmeye yatkın olması,
- Bilgisayar uygulamalarına nasıl ulaşacağını bilmesi gerekmektedir.

Artık günümüzde hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin bilgisayardan faydalanması gerekmektedir. Özellikle öğretmenlerin bilgisayarlar ve teknolojik materyaller ile öğrenme ortamını zengin tutması, öğrencilerin bilgisayar ile problem çözmelerine ve bilgi üretmelerine yardımcı olmaları gerekmektedir (Baki,1996).

1. Problem Durumu

Gelişen ve değişen teknoloji sayesinde birçok araç eğitim öğretimin hizmetine girmiştir. Kimi zaman öğretmenin kimi zaman okul idarelerinin kimi zaman öğrencilerin hatta ve hatta kimi zaman öğrenci velilerinin olumsuz tutumları nedeniyle geleneksel öğretim materyallerinin ötesine geçilememiştir. Ancak gelişen teknolojiyi öğretim sürecinde kullanmak çağımızın gereklerinden biri haline gelmiştir. Bu gelişme ve değişmeye kayıtsız kalmak mümkün değildir. Öğretmenin rehber rolünü üstlendiği ve öğrencilerin aktif olarak öğrenme sürecine katıldığı eğitim ortamları hem öğretmenin yükünü azaltmakta hem de öğrenciyi sürecin içine sokmaktadır. Sürecin içine aktif olarak giren öğrencilerde de anlamlı

öğrenmenin gerçekleştiği yapılan araştırmalar ile kanıtlanmıştır. Öğrenme ortamlarında kullanılan bilgisayar teknolojileri, bilgisayar programları, simülasyonlar, interaktif deneyler ve öğretim materyalleri dersi öğrencilere sevdirmekte, aktif katılımlarını sağlamakta, dikkatlerini ve motivasyonlarını artırıcı etki yapmakta ve sıkılmadan derse katılımlarını sağlamaktadır. Öğrenci bu etkiler altında hem somut ve anlamlı öğrenme gerçekleştirmekte hem de öğrendiklerini daha uzun süre hatırlamakta ve unutmamaktadır. Bu nedenlerle bu araştırma bilgisayar destekli öğretim ile hazırlanan öğretim materyallerinin öğrenme sürecinde öğrenci başarısına etkisini incelemektedir.

2. Yöntem

Araştırmanın bu bölümünde, problemin çözümünde izlenen yönetime yer verilmiş ve sırasıyla araştırma modeli, araştırmaya katılan grupların seçimi, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve toplanan verilerin çözümlenmesinde yararlanılan istatistiksel yöntem ve tekniklere yer verilmiştir.

Bu çalışmada araştırma modeli olarak, ön test-son test uygulamalı, kontrol gruplu ve deney grupları içeren deneysel model kullanılmıştır. Deneysel yöntem özellikle fen bilimlerinde yaygın olarak kullanılan bir araştırma yöntemidir. Gruplara ayrılmış veya tek tek gruplar halinde olan materyali bir işleme sokmamak suretiyle denemelerin gerçekleştirilmesi yada herhangi bir işleme tabi tutmadan ölçmek, tartmak, saymak vb. yollarla sağlanan bilgileri kaydetmektir. Deneysel yöntemde en çok kullanılan yaklaşım, gerçek deneysel yöntemdir. Bu amaçla kontrol ve deney grupları oluşturulur (Karasar, 1999).

Karasar' a (1999) göre deneme modelinde üç koşul vardır.

Bunlar:

- Denemeci deneysel süreci değiştirmenin etkisini gözlemleyebilmeli.
- Denemeci durumu (değişkeni) değiştirebilmeli.
- Değiştirmeler kontrollü koşullarda olmalı.

Araştırmada uygulanan deneysel modelde, bağımlı değişken akademik başarıdır. Bu bağımlı değişkenler üzerinde etkisi incelenen bağımsız değişkenler ise öğrenme yaklaşımlarıdır. Bağımsız değişkenler “Araştırma Sorgulamaya Dayalı Yöntem”, “Materyal

Destekli Öğrenme Yöntemi”, “Bilgisayar Destekli Öğrenme Yöntemi” ve “Hem Materyal Destekli Hem de Bilgisayar Destekli Öğrenme Yöntemi” olmak üzere dört işlem grubu vardır.

Araştırmanın örneklemini 2017–2018 eğitim-öğretim yılı Osmaniye ili Remzi Özer Yatılı Bölge Ortaokulu 7/A, 7/B, 7/C ve 7/D sınıflarında öğrenim gören 40 kız, 41 erkek olmak üzere toplam 81 yedinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan 81 öğrencinin 60’ı deney, 21’i kontrol grubunu oluşturmaktadır. Deney ve kontrol grupları sene başında yapılan deneme sınavları sonucu homojen dağılım ile oluşturulan sınıflardan rastgele atanmıştır.

3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları kinetik ve potansiyel enerji dönüşümleri ve mekanik enerjinin korunumu konuları ile ilgili başarı testleridir.

Bu testin amacı, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konularında öğrencilerin ön bilgilerini ölçmek, çalışmanın bitiminden sonra başarılarını görmektir. Bu amaçla ortaokul fen bilimleri dersinde işlenen "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konularının hedefleri ve kazanımları Tebliğler Dergisi’nden incelenmiş, Milli Eğitim Bakanlığı’nın yayınlamış olduğu ortaokul 7. sınıf fen bilimleri ders kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün öğrenci destekleme ve yetiştirme kursları için yayınladığı kazanım, tarama, değerlendirme testleri ile Milli Eğitim Bakanlığı Ölçme ve Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yapmış olduğu bursluluk, TEOG, SBS, LGS, OKS sınavları incelenerek toplam 40 soru hazırlanmıştır. Soruların tamamı çoktan seçmeli sınav tipindedir. Sorular incelenen kaynaklardan öğrencilerin edinmeleri gereken kazanımlar dikkate alınarak seçilmiştir. Oluşturulan başarı testi 4 fen bilgisi öğretmeni ve 1 öğretim üyesine geçerliliğinin test edilmesi için verilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılarak son haline getirilmiştir. Ayrıca dil bilgisine uygunluğu açısından da 2 tane Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiştir. Testin güvenilirliği için 2016–2017 eğitim öğretim yılının birinci döneminde 7. sınıf öğrencilerine (7/A, 7/B, 7/C ve 7/D olmak üzere 4 şube) toplam 100 öğrenciye

uygulanarak sonuçları istatistiksel olarak değerlendirilmiş ve testin güvenilirliği SPSS 21,00 paket programında analiz edilmiş ve 0,79 olarak bulunmuştur. Hazırlanan test, çalışmanın başında deney ve kontrol grubu arasındaki farkın değerlendirilebilmesi için ön test, çalışmanın bitiminden sonra son test olarak uygulanmıştır. Puanlama sistemi olarak en basit ve en çok kullanılan puanlama sistemi olan doğru cevaplandırılan bir maddeye “1” puan vermek, yanlış cevaplandırılan ya da cevapsız bırakılan maddelere ise puan vermemek tercih edilmiştir.

4. Uygulama Basamakları

1. Araştırma, Osmaniye ili Merkez ilçesinde bulunan Remzi Özer Yatılı Bölge Ortaokulu 7. sınıfta okumakta olan toplam 81 öğrenciye kişisel bilgi formu ve (dört şube öğrencilerine ayrı ayrı uygulanmak üzere) başarı testinin ön test olarak uygulanması ile başlamıştır.

2. Uygulanan başarı ön testi öğrencilerin "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konularına yönelik hazır bulunuşluklarını ifade ettiğinden, elde edilen bu verilerden ve kişisel bilgi formlarından yararlanarak hazır bulunuşlukları birbirine en yakın öğrenciler ile dört sınıf seçilerek deney (60 kişi) ve kontrol (21 kişi) grubu belirlenir.

3. Birinci deney grubuna materyal destekli öğretim, ikinci deney grubuna bilgisayar destekli öğretim, üçüncü deney grubuna hem materyal destekli hem de bilgisayar destekli öğretim yöntemi, kontrol grubuna araştırma sorgulamaya dayalı öğrenme yöntemi kullanılarak derslerin işlenmesi araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Kontrol Grubu-Araştırma Sorgulamaya Dayalı Öğrenme Yaklaşımı:

Aktif öğrenme, öğrenenin kendi öğrenmesiyle sorumlu olduğu, öğrenirken karar alma, kendini değerlendirme fırsatlarının verildiği ve öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme sürecidir. Araştırma-sorgulamaya dayalı öğrenme aktif öğrenme yaklaşımlarından biridir (Ün Açıkgoz, 2011). Araştırma-sorgulamaya dayalı öğrenme; fen bilimlerinden heyecan duyan, etraflarındaki doğal ve fiziksel dünyayı sağlam gerekçelerle açıklayan öğrencilerin, çevrelerindeki her şeyi keşfetme isteği duydukları,

kısacası birer bilim insanı gibi bilgiyi kendi zihninde oluşturduğu, yaparak-yaşayarak-düşünerek öğrenen, öğrenci merkezli bir öğrenme yaklaşımıdır (MEB, 2013, s. III). Araştırma-sorgulama, doğal dünyayı anlamak için soru sormayı, keşfetmeyi, keşfedilenleri titizlikle test etmeyi içeren bir süreci içerir (de Jong, 2006)

Kontrol grubuna, günlük planlar dahilinde, deneyler ve etkinlikler eşliğinde, araştırma sorgulamaya dayalı öğretim modeli uygulanmıştır.

Birinci Deney Grubu-Materyal Destekli Öğrenme Yaklaşımı:

Bir öğretme (ve öğrenme) etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme olayı da o kadar iyi ve kalıcı izli olmakta, unutma da o kadar geç olmaktadır. Eğitim araçları eğitim ve öğretim etkinliklerinin daha verimli olmasını sağlamak için öğretmen ve yetiştiricilere en büyük yardımcıdır. Öğrenilenlerin % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3.5'i koklama, % 1.5'i dokunma ve % 1'i tatma yaşantıları yolu ile öğrenilmektedir. Bir araştırmanın sonuçlarına göre zaman faktörü sabit tutulduğunda insanlar; okuduklarının %10'unu, işittiklerinin %20'sini, gördüklerinin %30'unu, görüp işittiklerinin %50'sini, söylediklerinin %70'ini, yapıp söylediklerinin de %90'ını hatırlamaktadırlar. Teknoloji ve materyallerle öğretim daha ekonomik hale getirilebilmektedir (Seferoğlu, 2006).

Bu deney grubunda araştırma sorgulamaya dayalı öğrenme yaklaşımına ek olarak öğrencilerin de yardımını alarak hazırlanan eğik düzlem materyali kullanılmıştır. Bu materyalin hazırlanması için 110 cm'lik bir adet tahta, 60 cm'lik üç adet tahta, kenarlarına koruma yapmak için ince tahta parçaları, yeteri kadar alüminyum folyo, altı adet tahta çivi, iki adet sac ayak ve iki adet 30 cm'lik bağlantı çubuğu kullanılmıştır. Öncelikle tahtaların kenarları topun dışarıya çıkmaması için ince tahta parçaları ile kapatılıp üzeri sürtünmeyi en aza indirebilmek için alüminyum folyo ile kaplanmıştır. 110 cm'lik parça 35⁰ açı yapacak şekilde yerleştirildikten sonra uç uca diğer parçalar monte edilip, sac ayak ve bağlantı parçaları ile düz durması sağlanmıştır. Tüm bu çalışmalar sonunda 91 cm uzunluğunda, 63 cm yüksekliğinde aşağı yönlü eğik düzlem, 60 cm düz yol, 60 cm yukarı yönlü eğik düzlem ve devamında 60 cm düz yola sahip bir materyal elde edilmiştir. Eğik düzlemde 65.1 gram

ağırlığında 4.1 cm çapında demir top yardımıyla deneyler yapılmıştır. Eğik düzlemin eğim açıları değiştirilerek kronometre yardımıyla ölçümler yapılmış ve sonuçların öğrenciler tarafından yorumlanması sağlanmıştır.

İkinci Deney Grubu-Bilgisayar Destekli Öğrenme Yaklaşımı:

Bilgisayar destekli öğretim; öğrencilerin bilgisayar programları aracılığı ile öğrenmeyi gerçekleştirdiği diğer bir deyişle, programlı öğrenme materyalleri ile bilgisayar kullanarak etkileşimde bulunduğu, öğrenmelerini izleyip kendi kendini değerlendirebildiği bir öğretim biçimidir (Senemoğlu, 1997). Bilgisayar destekli öğretimde, günümüz standartlarını yakalayabilmek, teknolojiye ayak uydurmak için çağımızda en etkili iletişim aracı olarak nitelendirilen bilgisayarlar kullanılmaktadır. Bilgisayar destekli öğretimde bilgisayar, öğretim sürecine seçenek olarak değil, sistemi güçlendirici, sistemi tamamlayıcı bir öğe olarak girmektedir (Namlu, 1999). Bilgisayar destekli eğitimin başarıyı artırmasının yanı sıra öğrencilerin ezberden çok kavrayarak öğrendiği, öğrencilerde üst düzey düşünme becerilerinin gelişmesini sağladığı görülmüştür (Renshaw ve Taylor, 2000). Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda bilgisayar destekli öğretimi şöyle tanımlamak mümkündür; öğretim sürecini ve öğrenci motivasyonunu güçlendiren, öğrencinin kendi öğrenme hızına göre yararlanabileceği, kendi kendine öğrenme ilkelerinin bilgisayar teknolojisiyle birleşmesinden oluşmuş, bilgisayarın öğretimde öğrenmenin meydana geldiği bir ortam olarak kullanıldığı bir öğretim yöntemidir (Uşun, 2000).

Bu deney grubunda araştırma sorgulamaya dayalı öğretim yaklaşımına ek olarak bilgisayar destekli öğretim yaklaşımından da yararlanılmıştır. Sınıf ortamında öğrenciler tarafından uygulanması sağlanmış, sonuçlarının tahmin edilmesine olanak verilmiştir. Simülasyonlar farklı değerler için tekrar edilmiştir.

Üçüncü Deney Grubu-Hem Materyal Hem Bilgisayar Destekli Öğrenme Yaklaşımı:

Bu deney grubunda araştırma sorgulamaya dayalı öğretim yaklaşımına ek olarak birinci deney grubunda kullanılan eğik düzlem materyali ile ikinci deney grubunda kullanılan bilgisayar animasyon ve simülasyonlarına yer verilmiştir.

4. 2017–2018 öğretim yılının birinci döneminde deney ve kontrol grubu olarak belirlenen 7. sınıf öğrencileri ile "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konuları işlenmiştir. Çalışma araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

5. Uygulamalara başlanmadan önce öğrencilerin uygulanacak olan öğrenme yöntemleri doğrultusunda konuyu işlerken ne gibi çalışmalar yapılacağı hakkında öğrencilerin bilgi edinmeleri sağlanmıştır.

6. Deney ve kontrol grubunda konunun işlenmesi sırasında öğrenme yöntemini destekleyen çalışma ve uygulamalar öğrencilere yaptırılmıştır.

7. Deney grubunda sınıftaki kişi sayısına ve yapılan çalışmalara bağlı olarak grup çalışmaları ve bireysel çalışmalar yaptırılmıştır.

8. Deney grubunda öğrenciler arasındaki işbirliğini sağlama adına gruplara ayrılırken, grupların heterojen olmasına dikkat edilmiştir.

9. Deney ve kontrol grubunda belirtilen yöntemlerle "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konusunun işlenmesinden sonra başarı testi, son test olarak uygulanır ve buradan elde edilen veriler bilgisayar ortamında kaydedilir.

10. İşlenen konunun gruplardaki kalıcılığını ölçmek amacıyla başarı testi 4 hafta sonra hatırlama testi olarak deney ve kontrol grubuna uygulanır ve elde edilen veriler bilgisayar ortamında kaydedilir.

11. Deneysel çalışmanın sonucunda elde edilen başarıya yönelik ön test ve son test verileri SPSS 21.00 programında analiz edilmiş ve t-testi sonuçları yorumlanmıştır.

5. Verilerin Çözümlemesi

Hazırlanan çoktan seçmeli “Fen Bilgisi Başarı Testi”nin güvenilirlik hesaplamalarının yapılmasından sonra bu testler deney ve kontrol grubu öğrencilerine ayrı ayrı ön test ve son test olarak uygulanır. Uygulanan çoktan seçmeli “Fen Bilimleri Başarı Testi”nden elde edilen verilerin her bir maddesi titizlikle incelenmiş, verilen cevaplar hazırlanan cevap anahtarı ile karşılaştırılarak puanlama yapılmıştır. Puanlama, “Çoktan Seçmeli Fen Bilimleri Başarı Testi ” maddelerinde, her bir doğru cevap için “1”, yanlış veya boş bırakılan maddeler

için “0” verilerek yapılmıştır. Bu uygulamalardan elde edilen veri gruplarının her biri ayrı ayrı bilgisayarda SPSS 21.00 istatistik programına girilmiştir. İstatistiki işlemler SPSS 21.00 paket programıyla çözümlenmiştir.

6. Bulgular

Cinsiyet Dağılımına Dair Bulgular

Çalışmamız 40 Kız ve 41 Erkek öğrenci olmak üzere 81 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Eğitim programları uygulamadan önce ve sonra, öğrencilere 20 soruluk testler uygulandı. Bu testlerden kız öğrencilerin eğitim programı öncesi ortalaması 51,75 eğitim sonrası ortalaması 75,875; erkek öğrencilerin eğitim programı öncesi ortalaması 52,68 eğitim sonrası ortalaması 75,00 olarak hesaplanmıştır.

Ön Test Sonuçlarına Göre Grupların Denklğine Dair Bulgular

Ortaokul öğrencilerinden, sadece materyalle ders işlenen grubun ön test başarı testinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 10.52$) en yüksektir. En düşük ortalamaya ($\bar{X} = 10.40$) ise geleneksel öğretim ve hem materyal hem bilgisayarla ders gören öğrenci grubu sahiptir.

Ortaokul öğrencilerinin fen başarı testinden aldıkları puanların ders işleniş şekline göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin fen başarıları ön testte anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F_{(3-77)} = 10, p > .05$]. Bu sonuca göre deney ve kontrol gruplarının araştırma öncesinde fen başarı seviyelerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

*

*

*

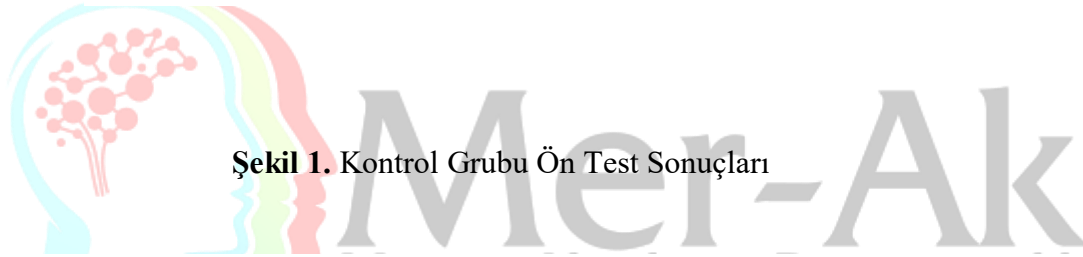
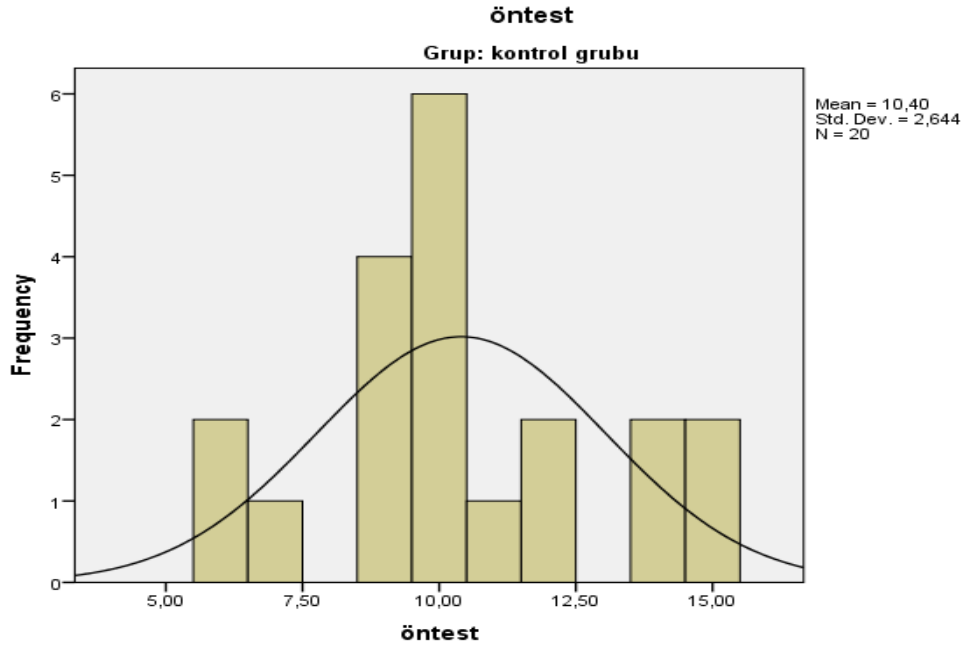

*

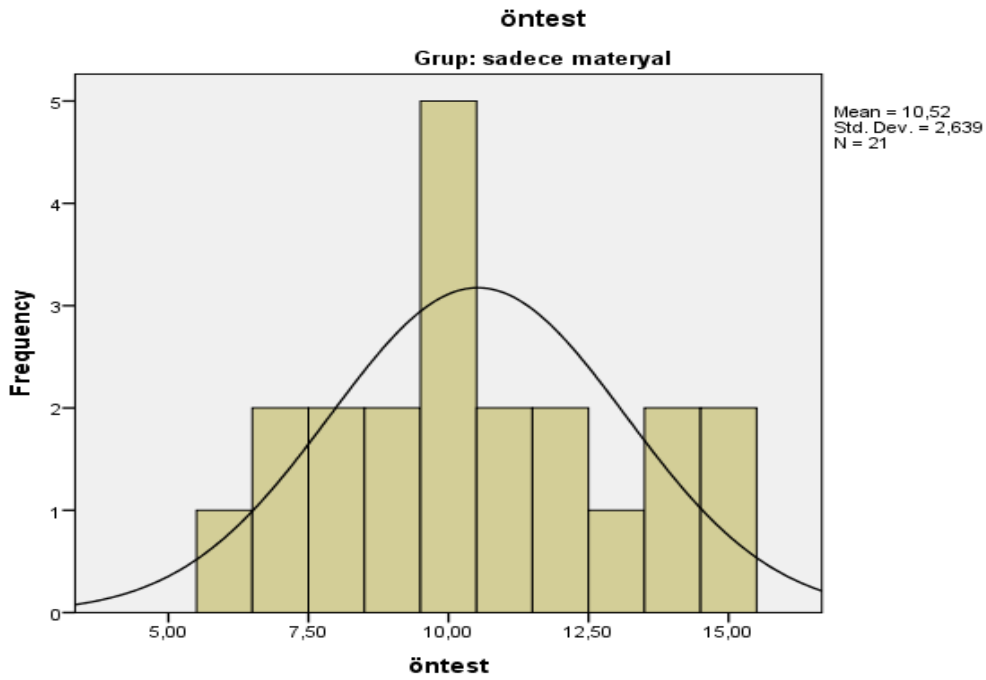

*

Şekil 1. Kontrol Grubu Ön Test Sonuçları

Şekil 2. Birinci Deney Grubu Ön Test Sonuçları

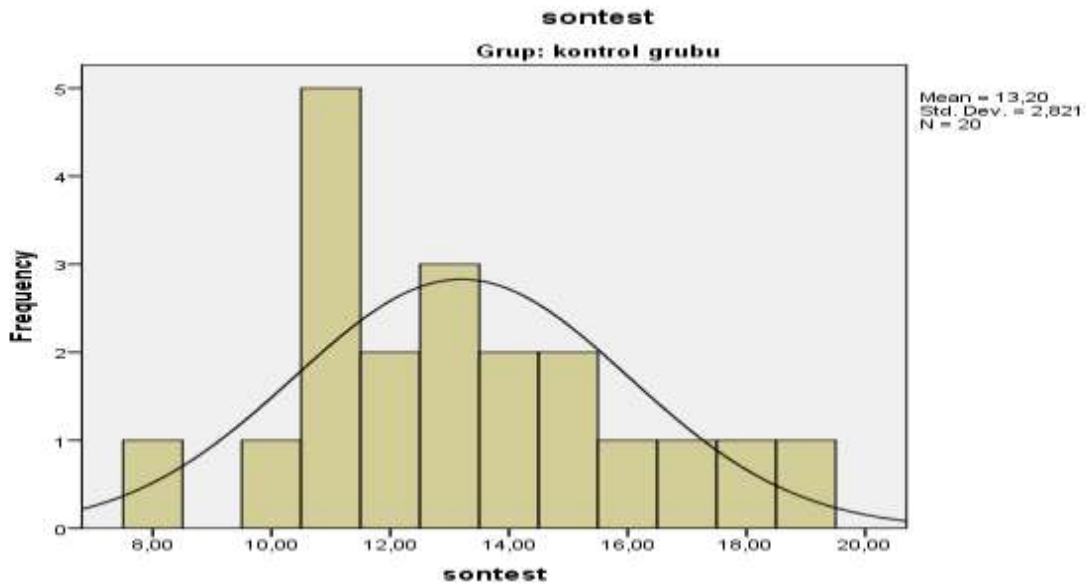

Sontest Sonuçlarına Dair Bulgular

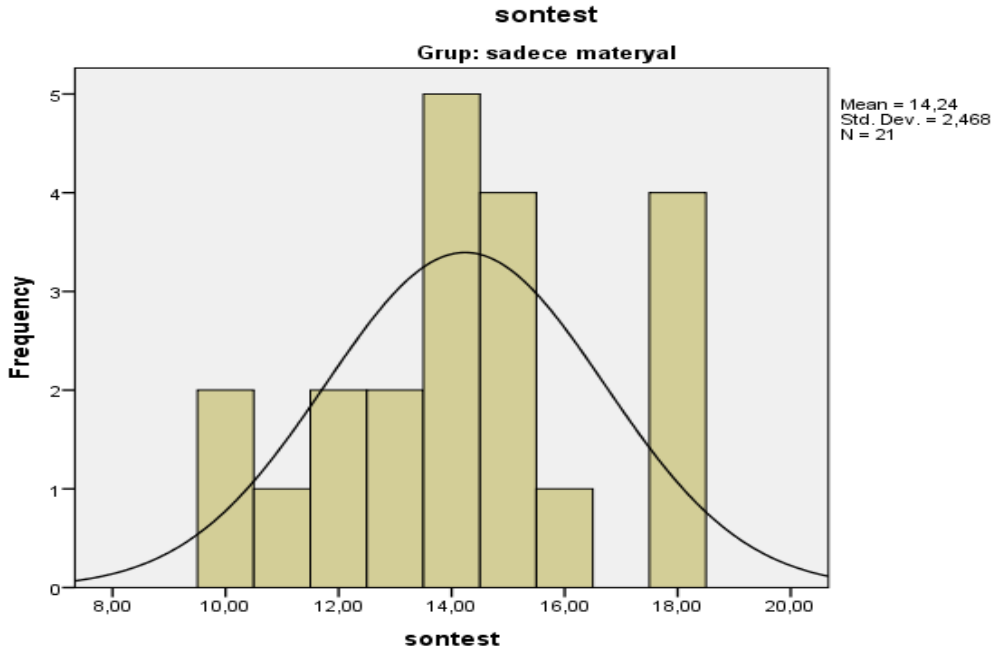
Ortaokul öğrencilerinden hem materyal hem bilgisayarla ders işlenen grubun son test başarı testinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X} = 17.60$) en yüksektir. En düşük ortalamaya ($\bar{X} = 13.20$) ise araştırma sorgulama ile ders gören öğrenci grubu sahiptir.

Ortaokul öğrencilerinin fen başarı son testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin fen başarıları son testte anlamlı olarak farklılaşmaktadır [$F_{(3-77)}=12.19$, $p<.05$]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için post hoc testi yapılmıştır. Buna göre fen dersini hem materyal hem de bilgisayarla işlenen grubun başarıları ($\bar{X} = 17.60$), derisi sadece bilgisayarla işlenen ($\bar{X} = 15.35$), derisi sadece materyalle işlenen ($\bar{X} = 14.23$) ve derisi araştırma sorgulama ile işlenen ($\bar{X} = 13.20$) gruplardan başarıları istatistiksel olarak daha yüksektir. Bu bulguya göre fen dersinin hem materyal hem de bilgisayarla işlemenin öğrenci başarılarını sadece materyal, sadece bilgisayar ve araştırma sorgulamaya göre daha fazla arttırdığı söylenebilir.

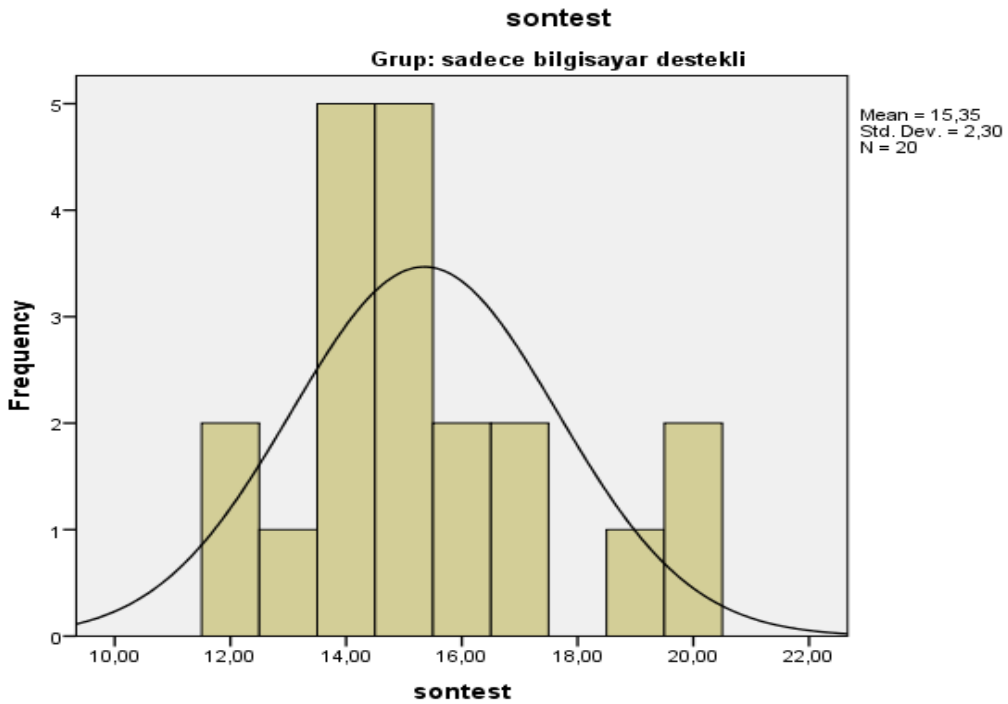

Şekil 5. Kontrol Grubu Son Test Sonuçları

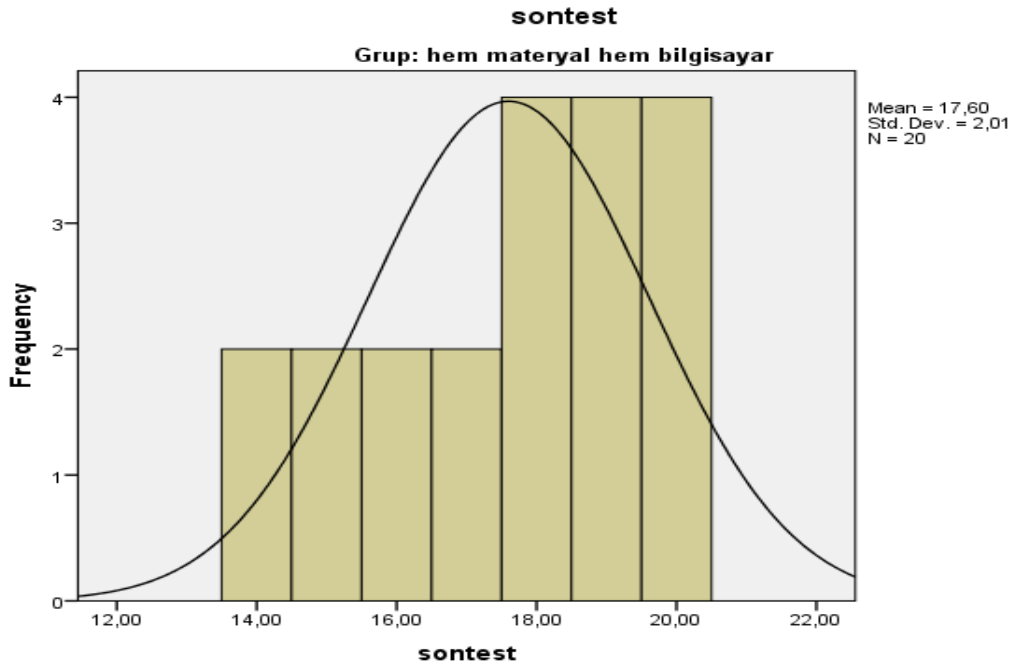

Şekil 6. Birinci Deney Grubu Son Test Sonuçları

Şekil 7. İkinci Deney Grubu Son Test Sonuçları

Şekil 8. Üçüncü Deney Grubu Son Test Sonuçları

Ön Test ve Son Test Karşılaştırmasına Dair Bulgular

Elde edilen veriler göre ortaokul öğrencilerinin ön test-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak üzere ilişkili örneklem için t-testi yapılmıştır. Sadece materyalle öğrenim gören öğrencilerin ön test puanları ortalaması ($\bar{x}=10.52$), son test puanları ortalaması ise ($\bar{x} =14.23$) olarak hesaplanmıştır. Ön test son test puanları arasında istatistiksel farklılık gösterip göstermediği için yapılan t-testi sonucunda p değeri .000 olarak hesaplanmıştır [$t_{(20)}=-16.90$, $p<.05$]. Bu değer, son test puanları lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre fen dersini sadece materyal yardımı ile işlemenin öğrencilerin fen başarılarını arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Fen dersinin sadece bilgisayar destekli olarak gören öğrencilerin ön test puanları ortalaması ($\bar{x}=10.45$), son test puanları ortalaması ise ($\bar{x}=15.35$) olarak hesaplanmıştır. Ön

*

*

*

*

*

test son test puanları arasında istatistiksel farklılık gösterip göstermediği için yapılan t-testi sonucunda p değeri .000 olarak hesaplanmıştır [$t_{(19)}=-15.14$, $p<.05$]. Bu değer, son test puanları lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre fen dersini sadece bilgisayar yardımı ile işlemenin öğrencilerin fen başarılarını arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Fen dersinin hem materyal hem de bilgisayar destekli olarak gören öğrencilerin ön test puanları ortalaması ($\bar{x}=10.40$), son test puanları ortalaması ise ($\bar{x}=17.60$) olarak hesaplanmıştır. Ön test son test puanları arasında istatistiksel farklılık gösterip göstermediği için yapılan t-testi sonucunda p değeri .000 olarak hesaplanmıştır [$t_{(19)}=-18.89$, $p<.05$]. Bu değer, son test puanları lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre fen dersini hem materyal hem de bilgisayar yardımı ile işlemenin öğrencilerin fen başarılarını arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Fen dersinin araştırma sorgulamaya dayalı olarak gören öğrencilerin ön test puanları ortalaması ($\bar{x}=10.40$), son test puanları ortalaması ise ($\bar{x}=13.20$) olarak hesaplanmıştır. Ön test son test puanları arasında istatistiksel farklılık gösterip göstermediği için yapılan t-testi sonucunda p değeri .000 olarak hesaplanmıştır [$t_{(19)}=-7.48$, $p<.05$]. Bu değer, son test puanları lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğunu göstermektedir. Bu bulguya göre fen dersini araştırma sorgulamaya dayalı işlemenin öğrencilerin fen başarılarını arttırdığı şeklinde yorumlanabilir.

7. Sonuçlar ve Öneriler

Bu bölümde, "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konularındaki hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretimin 7. sınıf öğrencilerinin ders başarıları üzerine olan etkileri tartışılmaktadır. Araştırma sorgulamaya dayalı öğretim ile sadece materyal destekli, sadece bilgisayar destekli ve hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim alan dört grup öğrencinin fen başarıları karşılaştırılmıştır.

Araştırma sorgulamaya dayalı öğretim ve sadece materyal destekli, sadece bilgisayar destekli ve hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim uygulanan gruplara, araştırmaya başlamadan önce başarı testi ön test olarak verilmiştir. Sadece materyal destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin ön testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 1 = 10.52, sadece bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin ön testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 2 = 10.45, hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin ön testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 3 = 10.40 ve kontrol grubunda (n=21) $\bar{x}$ Kontrol = 10,40 olarak bulunmuştur. Grupların başarı ortalamaları arasındaki farklılığın anlamlı olup olmadığı t testi ile kontrol edilmiş ve dört grubun öğrencilerinin ön test başarı puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak saptanmıştır. Öğrencilerinin fen bilimleri başarıları ön testte anlamlı olarak farklılaşmamaktadır [$F_{(3,77)}=.10, p>.05$]. Bu sonuca göre deney ve kontrol gruplarının araştırma öncesinde fen başarı seviyelerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir.

Uygulama boyunca 1.deney grubu öğrencileri geliştirilen materyaller yardımıyla, 2.deney grubu öğrencileri animasyonlar şeklinde aktaran bilgisayar programları yardımıyla, 3.deney grubu öğrencileri hem geliştirilen materyaller hem de bilgisayar yardımıyla "Kuvvet, İş ve Enerji İlişkisi" ve "Enerji Dönüşümleri" konularını işlemişlerdir. Kontrol grubu ise araştırma sorgulamaya dayalı öğretim yöntemi ile konuyu işlemişlerdir.

Uygulama sonrası örneklemdaki öğrencilere başarı testi son test olarak verilmiştir. Sadece materyal destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin son testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 1 = 14.23, sadece bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin son testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 2 = 15.35, hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubunda (n=20) öğrencilerin son testten aldıkları puanların aritmetik ortalaması $\bar{x}$ Deney 3 = 17.60 ve kontrol grubunda $\bar{x}$ Kontrol = 13.20 olarak bulunmuştur.

1. Deney grubu öğrencilerinin son test-ön test puan farkı ortalamalarının (Ön ölçüm $\bar{x}=10.52$; Son ölçüm $\bar{x}=14.23$), 2. Deney grubu öğrencilerinin son test-ön test puan farkı ortalamalarının (Ön ölçüm $\bar{x}=10.45$; Son ölçüm $\bar{x}=15.35$), 3. Deney grubu öğrencilerinin son test-ön test puan farkı ortalamalarının (Ön ölçüm $\bar{x}=10.40$; Son ölçüm $\bar{x}=17.60$) ve kontrol grubuna (Ön ölçüm $\bar{x}=10.40$; Son ölçüm $\bar{x}=13.20$) göre daha olumlu olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin son test ön test puanları arasındaki farkın ortalamasının 3. deney grubunda $\bar{x}$ 3. Deney = 7.20; kontrol grubunda ise $\bar{x}$ Kontrol = 2.80 'dir. Uygulanan t testi sonucunda, gruplara göre, öğrenci başarıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu saptanmıştır ($t=2.80$, $p<0.01$). Bu fark, hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencileri lehinedir.

Araştırma sürecindeki araştırmalar, gözlemler, elde edilen bulgular sonucunda hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim yönteminin öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik başarılarını geliştirdiği, öğrenci başarılarını arttırdığı görülmüştür. Cinsiyet değişkeni açısından da kız ve erkek öğrenciler açısından anlamlı farklılıklar gözlenmemiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, diğer araştırma sonuçları ve literatür temel alınarak şu öneriler getirilebilir;

1. Bu çalışmada kullanılan örneklem sayısı çok sınırlıdır. Araştırma kapsam olarak tek bir konu ve sadece ilköğretim 7. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Bundan sonra yapılacak benzer çalışmalar daha geniş bir örneklem ve değişik sınıflarda yapılarak genellemeler yapılabilir. Farklı sınıflar arasındaki ilişkiler incelenebilir. Bilgisayar destekli ve materyalle zenginleştirilmiş eğitimin etkileri ile ilgili araştırmalar konu, kapsam ve araştırma süresi olarak genişletilerek yapılabilir.

2. Bu araştırma ile birlikte, yapılan pek çok araştırmada da görüldüğü gibi hem materyal destekli hem de bilgisayar destekli eğitim öğrencilerin fen bilimleri başarı düzeylerini belirgin bir düzeyde arttırmaktadır. Fen bilimleri konularının öğretmenler tarafından mümkün olduğunca bilgisayar destekli öğretim yöntemiyle ve materyal desteğiyle işlenmesi, okullarımızda fen bilimleri başarısı üzerinde olumlu bir etkiye sebep olacaktır.

3. Bu araştırma sonucunda cinsiyete göre, erkek ve kız öğrenciler arasında fen bilimleri başarıları yönünden anlamlı bir fark oluşmamıştır. Bu durum fen bilimleri başarılarının hem kız hem de erkek öğrencilerde benzer seviyede olduğunu göstermektedir. Materyal ve Bilgisayar destekli öğretim hem kızlarda hem de erkeklerde fen bilimleri başarılarını olumlu olacak yönde arttırmaktadır. Fen bilimleri dersiyle ilgili materyal kullanımı ve bilgisayar destekli eğitim çalışmaları tüm sınıflara yayılarak artırılmalıdır.

4. Fen bilimleri dersi için materyal geliştirmede ve bilgisayar destekli öğretim uygulamalarında üniversitelerin ilgili bölümleriyle işbirliği yapılarak, fen bilgisi öğretmenlerine yönelik materyal geliştirme ve bilgisayar destekli öğretim yöntemleri konularında hizmet içi eğitim programları düzenlenebilir.

5. Hem materyal hem de bilgisayar destekli öğretim yöntemi uygulanması öğrencilerin derse karşı olan başarılarını artırmaktadır. Bu nedenle fen bilimlerinin öğrenilme sürecine teknoloji ve materyaller mümkün olduğunca katılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Baki, A.** (1996). Matematik Eğitiminde Bilgisayar Her Şey midir?. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 135-145.
- Bülbül, O.** (2009). *Fizik dersi optik ünitesinin bilgisayar destekli öğretiminde kullanılan animasyonların ve simülasyonların akademik başarıya ve akılda kalıcılığa etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çilenti, K.** (1988). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Kadioğlu Yayınları.
- De Jong, T.** (2006). *Computer simulations-Technological advances in inquiry learning*. *Science*, 312, 532-533.
- Hinman, L. R.** (1998). *Content and Science Inquiry*. *The Science Teacher*. 65, 25- 27.
- İşman, A., Baytekin, Ç., Balkan, F., Horzum, M. B., Kıyıcı, M.,** (2002). Fen bilgisi eğitimi ve yapısalci yaklaşım, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 1(1) Article7, TOJET October 2002 ISSN: 1303-6521
- Kahyaoğlu, M.** (2011). İlköğretim Fen ve teknoloji dersinde yeni teknolojileri kullanmaya yönelik görüşleri. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. Uluslararası E- Dergi.
- Kaptan, F.** (1998). *Fen bilgisi öğretiminde kullanılan araç ve gereçler: ünite 6*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No:1061.
- Karasar, N.** (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (9. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEB.** (2006). *İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programı*. Ankara.
- MEB.** (2013). *İlköğretim kurumları (ilkokullar ve ortaokullar) fen bilimleri dersi*). (3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) *öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Namlu, A.G.** (1999). *Bilgisayar destekli işbirliğine dayalı öğrenme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları; No.57.
- Renshaw, C. E, & Taylor, H. A** (2000). *The educational effectiveness of computer based instruction*. *Computers and Geosciences*, 26(6), 677-682 p.
- Serway, R. A. ve Beichner, R. J.** (2015). *Fen ve mühendislik için fizik-I*. (Çev. Ed.:K. Çolakoğlu). (5. Basım). Ankara: Palme Yayıncılık.
- Seferoğlu, S. S.** (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Pegem Akademi

Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, öğrenme ve öğretim: kuramdan uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık.

Şahin, T. Y. ve Yıldırım, S. (1999). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük* (11. Baskı). Ankara: TDK.

Uluslararası eğitim sempozyumu, 24-26 Eylül 1997. S: 138-145. Elazığ.

Uşun, S. (2006). *Öğretim strateji - ilke ve yöntemleri. öğretimde planlama ve değerlendirme*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.

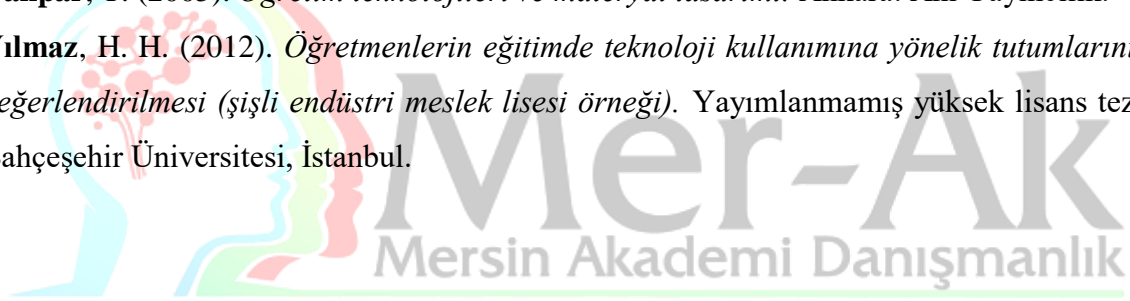
Uşun, S. (2006). *Özel öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Uşun, S. (2012). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankar.: Nobel Yayınları.

Ün Açıkgöz, K. (2011). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.

Yanpar, T. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yılmaz, H. H. (2012). *Öğretmenlerin eğitimde teknoloji kullanımına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi (şişli endüstri meslek lisesi örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

*

*

*

*

*

**BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BEDEN EĞİTİMİ
ÖĞRETMENLİĞİ MESLEĞİNE YÖNELİK TUTLARI**

Yusuf GÖKKAYA

Leyla SARAÇ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmaya 2019-2020 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim gören toplam 170 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların yaş ortalaması 20.73 olarak bulunmuştur. Araştırmada veri toplamak amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ve “Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Toplamda 23 maddeden oluşan ölçek 5’li Likert tipinde hazırlanmıştır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 23, en yüksek puan 115’tir. Ölçekten alınan yüksek puanlar katılımcının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistik, kadın ve erkek katılımcıların beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacı Mann Whitney U Testi, katılımcıların sınıflarına göre düzeyleri arasında bir fark olup olmadığını belirlemek amacı ile de Kruskal Wallis Testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olumlu, cinsiyet ve sınıf değişkenine göre de farklılaşmadığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Beden Eğitimi Öğretmen Adayı, Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleği, Tutum.

**THE ATTITUDES OF PHYSICAL EDUCATION TEACHER CANDIDATES TOWARDS
PHYSICAL EDUCATION TEACHING PROFESSION**

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate whether the attitudes of the physical education teacher candidates towards the physical education teaching profession differ according to gender and grade variables.

A total of 170 students studying in the Department of Physical Education and Sports Teaching during the 2019-2020 academic year participated in the study. The average age of the participants was found to be 20.73. In the study, "Demographic Information Form" and "Attitude towards Physical Education Teaching Profession Scale" were used to collect data. The scale consisted of 23 items. The scale was prepared in 5-point Likert type. The lowest score obtained from the scale is 23 and the highest score is 115. High scores from the scale showed that the participant had a positive attitude towards the physical education teaching profession. Descriptive statistics were used in the analysis of the data, and the Mann Whitney U Test was used to determine whether there was a difference between the attitude levels of female and male participants towards the physical education teaching profession, and the Kruskal Wallis Test to determine a difference between the attitude levels of the participants according to their grade.

As a result of the study, it was found that the attitudes of teacher candidates towards the physical education teaching profession was positive and high, and did not differ according to gender and grade variables.

Key Words: Physical Education, Physical Education Teacher Candidate, Physical Education Teaching Profession, Attitude.

GİRİŞ

Öğretim, bireyin ve toplumun eğitim ihtiyaçlarını karşılamak ve öğrenmeyi kolaylaştırmak üzere tasarlanmış bilgi, beceri ve niteliklerin özel uygulaması olarak tanımlanırken; okulda eğitimin amaçlarının gerçekleştirildiği öğrenme etkinliklerinin seçiminin öğretmenlik mesleği kapsamında değerlendirildiği de vurgulanmaktadır (Can, 2004). Eğitim-öğretim sürecinde öğretmenler, öğrencilere müfredat çıktılarını karşılamaları için öğrenme fırsatları sağlamanın yanı sıra, değerler gelişimini vurgular, öğrencilere sosyal ilişkilerinde rehberlik eder ve öğrencilerde olumlu benlik kavramı geliştiren uygulamalar kullanır (Çobanoğlu ve Badavan, 2017). Yapılan araştırmalar öğretmen ve öğrenci arasındaki doğrudan etkileşimin, öğretimdeki en önemli unsur olduğunu belirtmektedir (Göçer, 2014; Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 1999). Öğretmenlik mesleği ise etkili bir öğretim için gerekli olan bilgi, beceri, değer ve tutumları barındıran bir meslek alanıdır (Alpaydın, Kocabaş, Dervişoğulları ve Çakır, 2019; Sakız, 2016). Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017a) tarafından yayınlanan ve alan bilgisi, alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisini kapsayan “mesleki bilgi”, eğitim öğretimi planlama, öğrenme ortamları oluşturma, öğretme ve öğrenme sürecini yönetme ve ölçme değerlendirmeyi kapsayan “mesleki beceri” ve milli, manevi ve evrensel değerler, öğrenciye yaklaşım, iletişim ve iş birliği ile kişisel ve mesleki gelişimi içeren “tutum ve değerler”in içerildiği öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri, mesleğin ne derece kapsamlı olduğunu göstermektedir. Genel öğretmen yeterlikleri yanında beden eğitimi ve spor öğretmenliği alanı da öğretim sürecini planlama ve düzenleme, fiziksel performans geliştirmeyi sağlama ve koruma, ulusal bayramları anlam ve önemine yaraşır şekilde kutlama, gelişim performansını izleme ve değerlendirme, okul, aile ve toplumla iş birliği yapma, mesleki gelişimi sağlama ana yeterliklerini içermektedir (MEB, 2017b). Böylesine dinamik ve çok boyutlu bir meslek, öğretmenlerin belirli yeterliklere sahip olması yanında, olumlu bir tutum gerektirir (Ajzen ve Fishbein, 2000). Tutum ise, öğretmenlerin öğretme/öğrenme uygulamalarına yönelik sevdiği ya da sevmediği duygu ya da davranışları sergilemeleri biçiminde dışa vurulur (Kraus, 1995). Bu sergilenen duygu ve davranışlar öğrencileri etkileyerek onların öğrenme deneyimlerini şekillendirir (Adelson, 1962; Lunenberg, Korthagen ve Swennen, 2007). Yapılan araştırmalar, öğretmenlik mesleğine

yönelik olumlu tutuma sahip olan öğretmenlerin öğretme ve öğrenme ortamlarında daha iyi performans sergilediklerini ortaya koymuştur (Gowder, 2016).

Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu inceleyen araştırmalar, öğretmen adaylarının tutum puanlarının yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Akbulut ve Karakuş, 2011; Alkhateeb, 2013; İpek ve Camadan, 2012). Bu araştırmaların bir bölümü kadın ve erkek öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları arasında fark olduğunu belirtirken (Akkaya, 2009; Aydın ve Sağlam, 2012; Gökçe ve Sezer, 2012; İpek ve Camadan, 2012), bazı araştırmalar iki cinsiyetinde de öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının benzer olduğunu rapor etmiştir (Hacıömeroğlu ve Taşkın, 2010; Oğuz ve Kalkan, 2011; Uğurlu ve Polat, 2011). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumu inceleyen araştırmalar cinsiyet yanında öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıf düzeyini de incelemiş ve bir kısım araştırma bulguları, mesleğe yönelik tutumun öğrencinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını ortaya koyarken (Dalkıran ve Yıldız, 2016; Pehlivan, 2008), diğer bir kısım araştırmalar da fark olduğunu ortaya koymuştur (Çelen ve Eskicioğlu, 2015; Yıldız, Özböke, Taşcıoğlu ve Yılmaz, 2017).

Öğretmenlik mesleğine yönelik tutumun yüksek olması ve cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyine göre tutum düzeyinin netlik kazanmaması durumu beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik öğretmen adaylarının tutumunu inceleyen araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Bu araştırmalardan birinde Yıldız, Özböke, Taşcıoğlu ve Yılmaz (2016), beden eğitimi öğretmen adaylarının, beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumunu incelemiş ve tutum düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koyarken, 1. sınıf öğretmen adaylarının tutum düzeyinin 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin tutum düzeyinden daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bir diğer araştırmada Üzüm, Yalçın, Biçer, Yükaşır ve Yıldırım (2015) öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarını incelemiş ve araştırma sonucunda kadın öğretmen adaylarının, erkek öğretmen adaylarından daha yüksek tutum puanına sahip olduğunu, ancak tutum puanlarının öğrenim görülen sınıf değişkenine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Özellikle öğretmenlik mesleği ve daha özelden de beden eğitimi öğretmenliği mesleği alanında, öğretmen adaylarının tutumlarını incelemenin önemi, tutumların istemli davranışı

öngörmesinden kaynaklanmaktadır (Constantinescu, 2013). Bir diğer deyişle, bir öğretmen adayı mesleğe yönelik olumlu bir tutuma sahipse, onunla ilgili olumlu davranışlar da sergileyecektir (Lipnevich, Gjicali ve Krumm, 2016). Bu kapsamda beden eğitimi öğretmen adaylarının tutumlarının incelenmesi, olası olumsuz durumların ortaya konması ve ortadan kaldırılmasına yönelik çeşitli stratejilerin geliştirilmesi ve gelecekte ortaya çıkmaması adına bir gereklilik olarak göze çarpmaktadır. Bunun yanında alanyazındaki araştırmaların, mesleğe yönelik tutum düzeyini ortaya koymak açısından sınırlı kaldığı, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre tutumun farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen araştırmaların da net sonuçlar vermediği görülmektedir. Bu bilgiler ışığında bu çalışmanın amacı beden eğitimi öğretmen adaylarının, beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Katılımcılar

Araştırmaya 2019-2020 Eğitim-Öğretim Dönemi'nde Mersin Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü'nde öğrenim gören toplam 170 öğrenci katılmıştır. Katılımcıların sayı ve yüzde değerleri Tablo 1'de sunulmuştur. Bu değerlere göre katılımcıların %47.7'si kadın, %52.3'ü erkektir.

Tablo 1: Katılımcıların cinsiyetlerine göre sayı ve yüzde değerleri

	Sayı	Yüzde
Kadın	42	47.7
Erkek	46	52.3
Toplam	88	100

Araştırmaya katılan 88 öğrencinin %19.3'ü 1., %35.2'si 2., %13.6'sı 3. ve %31.8'i de 4. sınıfta öğrenim görmektedir (Tablo 2).

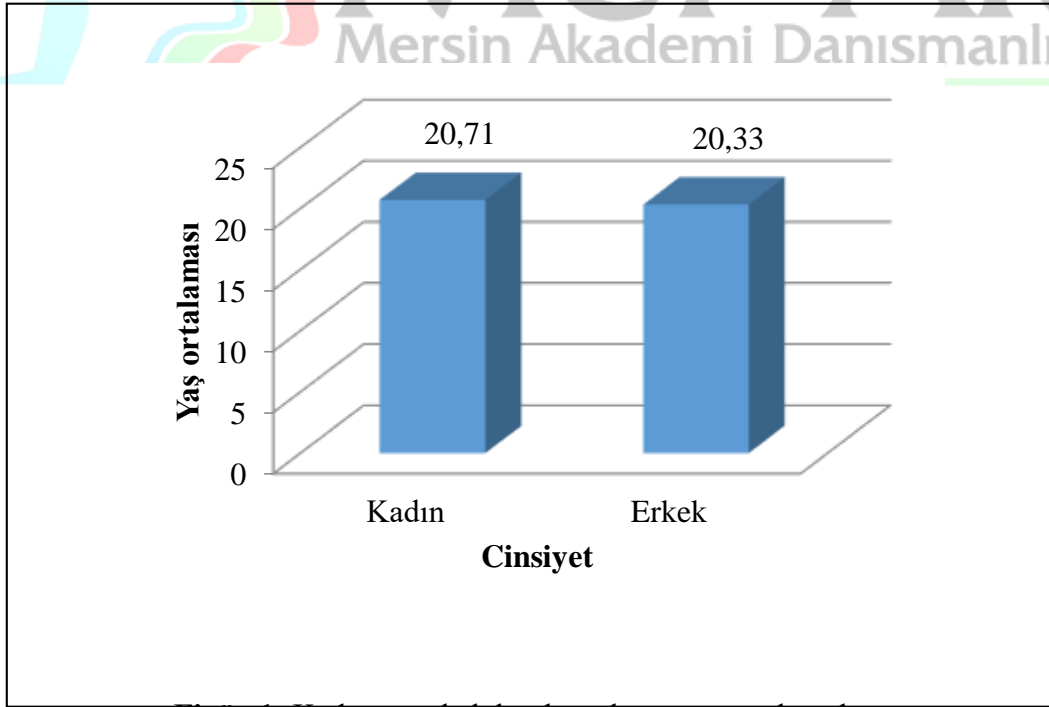

Tablo 2: Katılımcıların sınıflarına göre sayı ve yüzde değerleri

	Sayı	Yüzde
1. Sınıf	17	19.3
2. Sınıf	31	35.2
3. Sınıf	12	13.6
4. Sınıf	28	31.8
Toplam	88	100

Katılımcıların yaş ortalaması 20.73 (± 2.08) olarak bulunmuştur. Kadın ve erkek katılımcıların yaş ortalama ve standart sapma değerleri Figür 1’de görülmektedir. Bulgular kadın katılımcıların yaş ortalamasının 20.71 (± 2.42), erkek katılımcıların yaş ortalamasının 20.33 (± 1.94) olduğunu ortaya koymuştur.

Figür 1: Kadın ve erkek katılımcıların yaş ortalamaları

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacı ile “Kişisel Bilgi Formu” ve “Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada katılımcıların cinsiyet, yaş ve sınıflarına yönelik bilgilerin toplandığı “Kişisel Bilgi Formu” araştırmacı tarafından hazırlanmış ve kullanılmıştır.

Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği

Bu araştırmada Ünlü (2011) tarafından beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumun ortaya konması amacı ile geliştirilen, 12’si olumlu ve 11’i olumsuz toplam 23 maddeden oluşan “Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (BEÖYTÖ)” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. BEÖYTT, “Kesinlikle Katılmıyorum (5)”, “Katılmıyorum (4)”, “Kararsızım (3)”, “Katılıyorum (2)” ve “Kesinlikle Katılıyorum (1)” şeklinde hazırlanmış beş dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınacak en düşük puan 23 en yüksek puan 115’tir. Ölçekten alınan puanlara ilişkin değerlendirme yapabilmek amacıyla belirlenen aralık katsayıları; 23-41 puan aralığı “çok düşük tutum”, 42-60 puan aralığı “düşük tutum”, 61- 79 puan aralığı “orta düzeyde tutum”, 80-98 puan aralığı “yüksek tutum” ve 99-115 puan aralığı “çok yüksek tutum” olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .65 olarak hesaplanmıştır.

Veri Toplama İşlemi

Araştırmada, veri toplama işlemi kapsamında kullanılan Kişisel Bilgi Formu ve Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği, 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılı Güz Yarıyılında Mersin Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü’nde öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Veri toplanması planlanan beden eğitimi öğretmen adaylarının uygun lisans dersleri belirlenmiş, ilgili dersin öğretim elemanlarına bilgi verilerek izin alınmış, öğrencilere ders öncesinde araştırma hakkında bilgi verilmiş ve yalnızca gönüllü öğrencilere veri toplama araçları uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde kadın ve erkek katılımcıların beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeyleri arasında fark olup olmadığını belirlemek amacı Mann Whitney U Testi, katılımcıların sınıflarına göre beden eğitimi öğretmenlik mesleğine yönelik tutum düzeyleri arasında bir fark olup olmadığını belirlemek amacı ile de Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Veriler SPSS 11.5 istatistik analiz programında analiz edilmiştir.

BULGULAR

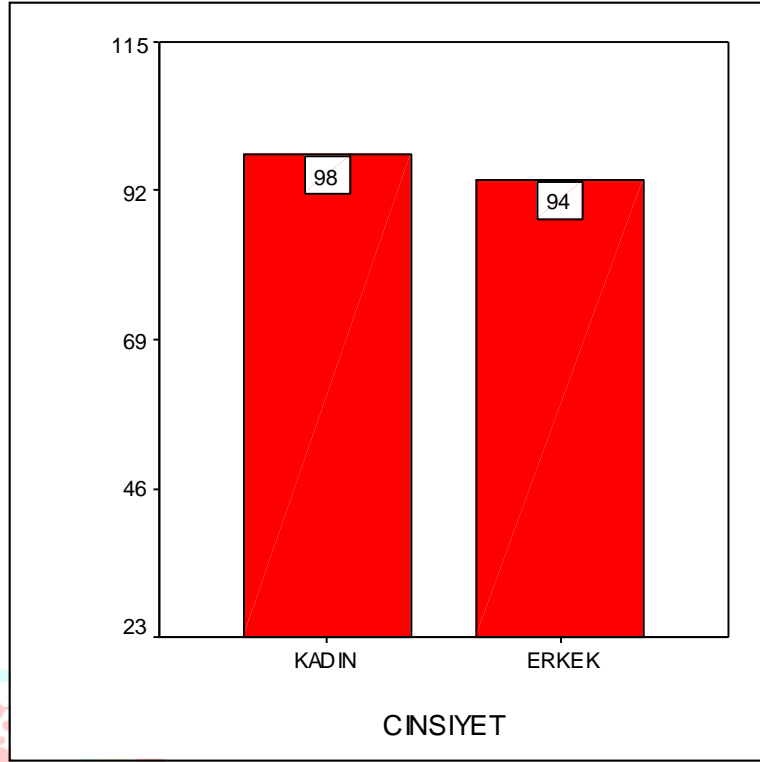
Araştırmaya katılan kadın ve erkek öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeylerine yönelik puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacı ile uygulanan Mann Whitney U Testi sonuçları, kadın ve erkek öğrencilerin puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur, $U= 712.50$, $p=.05$. Kadın ve erkek öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeylerine yönelik ortalama ve sapma değerleri Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3: Katılımcıların cinsiyetlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeyi puan ortalama ve standart sapma değerleri

Cinsiyet	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
Kadın	41	97.59	8.92
Erkek	46	93.74	10.15
TOPLAM	87	95.56	9.73

Bu bulgulara göre kadın ($M= 97.59$) ve erkek ($M= 93.74$) katılımcıların beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeyi puan ortalamaları benzerdir (Figür 2).

Figür 2: Katılımcıların cinsiyetlerine göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum düzeyi puan ortalama değerleri

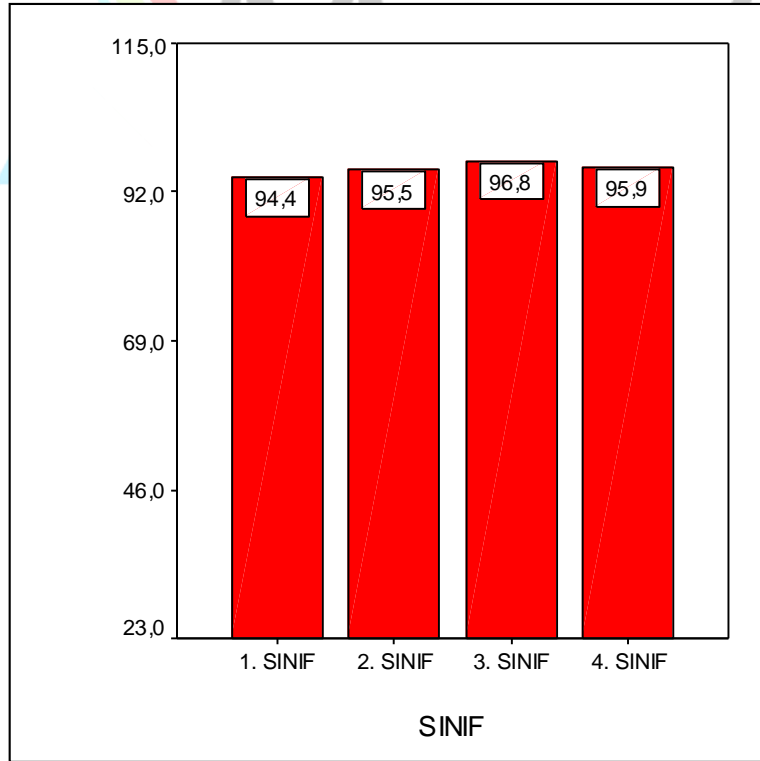
Araştırmaya katılan 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum puanları arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Uygulanan Kruskal Wallis Testi sonuçları, 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine düzeyine yönelik tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur, $\chi^2 = .47$, $p = .93$. Bu bulgulara göre 1., 2., 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum puan ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5: Katılımcıların sınıflarına göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum puanlarına yönelik ortalama ve standart sapma değerleri

SINIF	Sayı	Ortalama	Standart Sapma
1. Sınıf	17	94.35	9.85
2. Sınıf	31	95.45	9.31
3. Sınıf	12	96.83	9.91
4. Sınıf	27	95.86	10.49
Toplam	87	95.56	9.73

Figür 5’te de görüldüğü üzere, 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum puanları benzerdir.

Figür 5: Katılımcıların sınıflarına göre beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutum puanları

TARTIŞMA

Beden eğitimi öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma bulguları, öğretmen adaylarının beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının yüksek olduğunu, cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Benzer bir çalışmada hizmet öncesi beden eğitimi öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumlarını inceleyen Yıldizer, Ozboke, Tascioglu ve Yilmaz (2017), katılımcıların öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının yüksek olduğunu, cinsiyete göre farklılaşmadığını, ancak 1. sınıf öğretmen adaylarının tutum puanlarının 3. ve 4. sınıf öğretmen adaylarından yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Altı üniversitede öğrenim gören beden eğitimi öğretmen adaylarının katılımı ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi amacı ile gerçekleştirilen çalışmada Pehlivan (2010), öğretmen adaylarının tutum puanlarının orta düzeyde olduğunu ve cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyine göre farklılaştığını, alt sınıflarda öğrenim gören beden eğitimi öğretmen adaylarının üst sınıflarda öğrenim gören adaylardan daha yüksek tutum puanına sahip olduklarını rapor etmiştir. Bu çalışma bulgularına paralel sonuçlara ulaşan çalışmalardan birinde Abbasoğlu ve Öncü (2013) beden eğitimi öğretmeni adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının yüksek olduğunu ve bu tutumun cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf değişkenlerine göre farklılık göstermediğini ortaya koymuştur. Aktop ve Beyazgül (2014) Antalya örnekleminde, beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını incelemiş ve tutumun yüksek düzeyde olumlu olduğunu ve cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Beden eğitimi alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını inceleyen Çetinkaya, Kırtape ve Uğurlu (2018) katılımcıların tutumlarını orta düzeyde bulmuş ve bu tutum düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin, beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumlarının cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymayı amaçlayan Özçelik, Çobanoğlu ve Koç (2020) da, öğretmen adaylarının tutum puanlarının olumlu yönde yüksek olduğunu, cinsiyete göre farklılaşmadığını ancak sınıf düzeyine göre farklılaştığını ve 1. ve

3. sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının 2. ve 4. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğunu rapor etmiştir. Beş farklı üniversitede öğrenim gören beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını ve bu tutumların cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını inceleyen Erbaş (2014), öğretmen adaylarının tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ancak sınıf değişkenine göre farklılaştığını ve 4 sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının 3. sınıf öğrencilerinden daha düşük olduğunu belirlemiştir. Benzer şekilde altı farklı üniversitede öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını inceleyen Eroğlu ve Ünlü (2015) kadın ve erkek adaylar arasında tutum puanları açısından fark olmadığını belirtmiştir. Balıkesir örneğinde hizmet öncesi beden eğitimi öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını inceleyen Göktaş (2017), öğretmen adaylarının tutum puanlarının orta ve yüksek düzeyde olumlu olduğunu, cinsiyete göre farklılaştığını ve erkek öğrencilerin kadın öğrencilerden daha yüksek tutum puanına sahip olduğunu, sınıf düzeyine göre farklılaştığını ve 1. sınıf öğrencilerinin tutum puanlarının 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda, beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının, beden eğitimi öğretmenliği mesleğine yönelik tutumları yüksek bulunmuş ve bu tutumun cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf değişkenlerine göre farklılaşmadığı ortaya konmuştur. Araştırma bulgularının tartışılması kapsamında elde edilen bilgiler, beden eğitimi öğretmen adaylarının tutum puanlarını ortaya koyarken, cinsiyet ve sınıf değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmama durumunun netlik kazanmadığını göstermiştir. Bu nedenle ileriki araştırmaların cinsiyet ve sınıf değişkenlerini içerecek biçimde tasarlanması önerilmektedir. Ayrıca, bundan sonra yapılacak araştırmaların, derinlemesine incelemeye olanak veren nitel ve karma desenlerle yürütülmesi; beyana dayalı olarak yapılan ve olumlu tutumun varlığını ortaya bu araştırma yanında, bu tutumun sınıf içi uygulamalara yansımaları olup olmadığının ileriki çalışmalarda incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Abbasoğlu, E., & Öncü, E. (2013). Beden eğitimi öğretmeni adaylarının benlik saygıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 14(2), 407-425.

Adelson, J. (1962). The Teacher as a Model. In N. Sanford (Ed.), *The American college: A psychological and social interpretation of the higher learning* (p. 396–417). John Wiley & Sons Inc.

Ajzen, I., & Fishbein, M. (2000). Attitudes and the attitude-behavior relation: Reasoned and automatic processes. *European Review of Social Psychology*, 11(1), 1-33.

Akbulut, O., & Karakus, F. (2011). The investigation of secondary school science and mathematics pre-service teachers' attitudes towards teaching profession. *Educational Research and Reviews*, 6(6), 489-496.

Akkaya, N. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 35-42.

Aktop, A., & Beyazgül, G. (2014). Pre-service physical education teacher's attitudes towards teaching professionals. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 3194-3197.

Alkhateeb, H. M. (2013) Attitudes towards Teaching Profession of Education Students in Qatar. *Innovative Teaching*, 2(9), 1-5.

Alpaydın, Y., Kocabaş, C., Dervişoğulları, & Çakır, S. (2019). Öğretmenlik eğitiminde kazandırılan yeterliklerin öğretmenlik mesleği ile uyumu: Öğretmen görüşlerine dayalı bir karma araştırma. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 49(49), 17-49.

Aydın, R. & Sağlam, G. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının belirlenmesi (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi örneği). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 257-294.

Can, N. (2004). Öğretmenlerin Geliştirilmesi ve Etkili Öğretmen Davranışları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 103-119.

Çelen, A. ve Eskicioğlu, Y. (2015). Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan Öğretmenlik bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin mesleğe yönelik tutum ve durumluk sürekli kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(3), 1-18.

Çetinkaya, T., Kırtepe, A., & Uğurlu, F. M. (2018). Examination of the attitudes of school of physical education and sports students towards teaching profession in terms of various variables. *Asian Journal of Education and Training*, 4(2), 80-84.

Çobanoğlu, F., & Badavan, Y. (2016). Başarılı okulların anahtarı: etkili okul değişkenleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 114-134.

Constantinescu, M. (2013). Attitude and change in education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 93, 1438-1440.

Dalkıran, E., & Yıldız, G. (2016). Investigation of teaching profession attitudes of the music education department students. *Fine Arts*, 11(4), 153-160.

Erbaş, M. K. (2014). The relationship between alienation levels of physical education teacher candidates and their attitudes towards the teaching profession. *Australian Journal of Teacher Education (Online)*, 39(8), 36-52.

Eroğlu, C., & Ünlü, H. (2015). Self-efficacy: Its effects on physical education teacher candidates' attitudes toward the teaching profession. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 15(1), 201-212.

Fishbein, M., & Ajzen, I. (1974). Attitudes towards objects as predictors of single and multiple behavioral criteria. *Psychological review*, 81(1), 59-74.

Govder, S. (2016). Pleasant attitude of a teacher: A key factor in the success of education. *International Journal of School and Cognitive Psychology*, 3(1), 1000e106.

Göçer, A. (2014). Öğretmen rolleri, öğrenci etkililiği ve eğitim kazanımları bakımından Türkçe dersi metin işleme süreci. *Millî Eğitim*, 43(204), 167-198.

Gökçe, F. & Sezer, G. O. (2012). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (Uludağ Üniversitesi örneği). [The attitudes of student teachers towards teaching profession: Uludağ University sample]. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 1-23.

Göktaş, Z. (2017). Beden eğitimi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(51), 1288-1295.

Hacıömeroğlu, G. ve Taşkın, Ç. Ş. (2010). Fen bilgisi öğretmenliği ve ortaöğretim fen ve matematik alanları eğitimi bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 77-90.

İpek, C., & Camadan, F. (2012). Primary teachers' and primary pre-service teachers' self-efficacy beliefs and attitudes toward teaching profession. *International Journal of Human Sciences*, 9(2), 1206-1216.

Kraus, S. J. (1995). Attitudes and the prediction of behavior: A meta-analysis of the empirical literature. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 21(1), 58-75.

Lipnevich, A. A., Gjicali, K., & Krumm, S. (2016). Understanding Attitudes in Education. In: Khine M.S., Areepattamannil S. (eds), *Non-cognitive Skills and Factors in Educational Attainment. Contemporary Approaches to Research in Learning Innovations*. Sense Publishers, Rotterdam.

Lunenberg, M., Korthagen, F., & Swennen, A. (2007). The teacher educator as a role model. *Teaching and Teacher Education*, 23(5), 586-601.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017a). Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] (2017b). Öğretmenlik mesleği özel alan yeterlikleri. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.

Oğuz, E. & Kalkan, M. (2011). Examining teacher candidates' attitudes towards teaching profession and pupil control ideology. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(3), 903-917.

Özçelik, İ. Y., Çobanoğlu, G., & Koç, U. (2020). Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutumlarının Araştırılması. *Akdeniz Spor Bilimleri Dergisi*, 3(1), 91-106.

Pehlivan, B. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin University Journal of the Faculty of Education*, 4(2), 151-168.

Pehlivan, Z. (2010). Beden eğitimi öğretmen adaylarının fiziksel benlik algıları ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının analizi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 126-141.

Sakız, G. (2016). Etkili öğretmenlik ve öğretmen niteliğinin geliştirilmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 9(2), 214-244.

Uğurlu, C. T. ve Polat, S. (2011). Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1) 68-74.

Ünlü, H. (2011). Beden Eğitimi Öğretmenliği Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (BEÖYTÖ) geliştirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11, 2005-2020.

Üzüm, H., Yalçın, H. B., Biçer, B., Yüктаşır, B. ve Yıldırım, Y. (2015). Beden eğitimi öğretmen adaylarının mesleklerine karşı tutumları. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 20(4), 1-10.

Yıldız, G., Özböke, C., Taşçioğlu, R., and Yılmaz, İ. (2017). Examining attitudes of physical education teacher education program students toward the teaching profession. *Montenegrin Journal of Sports Science & Medicine*, 6(2), 27-33.

Yükseköğretim Kurulu [YÖK] (1999). Türkiye’de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon. Erişim adresi: https://www.yok.gov.tr/Documents/Yayinlar/Yayinlarimiz/turkiyede_ogretmen_egitiminde_standartlar_ve_akreditasyon.pdf

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN FEN BİLİMLERİ DERSİNE YÖNELİK TUTUMLARININ BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zeynep KUMRU ¹

Bengü KAPLAN ²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın genel evreni, 2018-2019 öğretim yılında Türkiye’deki ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Çalışma evrenini Mersin iline bağlı Silifke ilçesi oluşturmaktadır. Araştırma 4 farklı devlet ortaokulunda seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş 650 öğrenci ile yürütülmüştür. Çalışmada beşli likert tipinde 13 maddelik fen bilimleri dersi tutum ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi yapılırken SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Veriler içinde iki değişkene sahip gruplar için bağımsız t-testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farklılıkları ortaya koymak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda; fen bilimleri dersine yönelik tutumların sınıf düzeyi, ekonomik durum, anne-baba eğitim düzeyi, karne notu, bilgisayar/tablet sahibi olma, kitap okuma süresi ve gitmek istenilen lise türüne göre anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ancak cinsiyete, kardeş sayısına, araba varlığına, çalışma odasına ve internet kullanma süresine göre farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Fen bilimleri eğitimi, Tutumlar.

¹ Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Fen Bilgisi Eğitimi.

E-mail: kumru3304@gmail.com. Mersin Üniversitesi Fen Bilgisi Eğitimi Yüksek Lisansı Bitirme Tezinden üretilmiştir

² Prof. Dr. Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fizik Eğitimi, Çiftlikköy Kampüsü, 33343 Mersin. E- mail: bkaplan@mersin.edu.tr

INVESTIGATION OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS ATTITUDES TOWARDS SCIENCE LESSON IN TERMS OF SOME VARIABLES

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the attitudes of middle school students towards science lesson in terms of different variables. The overall population of the study, secondary schools in the 2018-2019 academic year, Turkey 6 th, 7th and 8th grade students. The working universe is Silifke district of Mersin province. The research was carried out with 650 students selected by random sampling method in 4 different public secondary schools. In the study, a five-point Likert type 13-item science course was used. SPSS 22 package program was used while analyzing the data. Independent t- test was used for groups with two variables in the data and one-way analysis of variance (ANOVA) was used to reveal differences between more than two groups.

As a result of the research; It has been determined that there is a significant difference in the attitudes towards science lesson according to the grade level, economic status, education level of parents, grade score, having a computer / tablet, reading time and high school type. However, it was determined that there was no difference in terms of gender, number of siblings, car availability, study room and internet usage time.

Key Words: Science education, Attitudes.

GİRİŞ

Yaşadığımız bilgi çağında, bilim ve teknolojinin hızla ilerlediği ve geliştiği yadsınamaz bir gerçektir. Bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, bireylerin bilimsel düşünme ve yaratıcılık yeteneklerine etkisi büyüktür. İçinde bulunduğumuz çağın ihtiyaçları göz önüne alındığında bireylerin kendilerine sunulan bilgilerin çağın koşullarına ve toplumun gereksinimlerini karşılayacak şekilde kullanabilmeleri gerekmektedir. Bilim ve teknolojiadaki bu hızlı gelişmeler fen bilimlerine olan ilgiyi ve önemi arttırmıştır. Bu hususta atılması gereken adımlardan biri teknolojiyi ve bilgiyi kullanabilecek ortamlarda öğrencinin kendini gerçekleştirmesini sağlamaktır. Ertürk (1997), bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla istendik yönde değişiklik oluşturmasını “Eğitim” olarak tanımlamıştır. Eğitim yalnızca “bilme” için değil aynı zamanda “yapma” ve “hissetme” içinde verilmektedir. Uygulanan eğitimin başarılı olabilmesi için bireylerde kalıcı davranış değişikliğini sağlamalıdır. Çünkü bireylerin değer, ilgi, başarı ve tutum gibi özellikleri zamanla değişebilmektedir. Aynı zamanda öğrenciler çevrelerinde oluşan olaylara ilgi, merak ve tutum geliştirmektedirler (MEB,2018). Eğitim, tutumların ortaya çıkmasındaki en büyük etkidir (Arıkan,2002). Milli Eğitim Bakanlığı (2015), yayınlamış olduğu fen programında bireylerin fen okur-yazarı olabilmeleri için programı yedi boyutta incelemiş ve bu boyutlardan biri olan “Fene İlişkin Tutum ve Değerler” kısmında fen bilimlerine yönelik tutumların önemini vurgulamıştır. “Tutum, Fen bilimlerine yönelik olan olumlu tutum geliştirme ve bununla birlikte fen bilimlerini öğrenmekten hoşlanılması bu alanın kapsamını teşkil etmektedir”(MEB, 2013).

Tutum, bireyin yakın çevresindeki bir simgeyi veya bir nesneyi olumlu ya da olumsuz değerlendirme eğilimidir (Harell, 2000). Böylelikle bireyler çevrelerinde olup biten olayları, durumları ve nesnelere olumlu veya olumsuz olarak değerlendirerek onlara karşı belli bir tutum sergilerler. Öğrenciler herhangi bir derse olumsuz tutum oluşturduklarında o derse girmek istemez, o ders ile alakalı ödevlerini yapmak istemezler. Bu durumda öğrenci ödevini yapma zorunluluğundan kendi içerisinde çatışmalar meydana gelebilir (Ülgen,1995). Dolayısıyla öğrencilerin derse karşı ilgisi olmalı ve olumsuz tutum geliştirmemeleri gerekmektedir (Demirbaş ve Yağbasan,2004). Olumlu tutum, bireyi problemle yüzleşecek iyi bir ruh haline sokmaktadır (Chapman,1999). Olumlu tutumlara

sahip olan bireylerin, fen bilimleri dersine karşı tutum düzeyi arttıkça konuyu anlama oranı artmakta ve başarılarına da etkisi olmaktadır (Aycan ve Yumuşak,2003; Balım, Sucuoğlu ve Aydın,2009). Gauld (1982)'e göre fen eğitiminin genel amacı bilimsel tutum gelişmesinde, başarılı bilim insanlarının davranışlarında fen eğitime yönelik tutumlarının sorgulanabilir olduğu öne sürülmektedir.

Bireyler çevrelerinde gelişen olaylara karşı belli tutumlar sergilerler. Fen bilimine yönelik tutum ise öğrencilerin ilköğretim yıllarından itibaren başlayarak ortaokula kadar devam etmektedir (Serin,2001). Bu yıllarda öğrencilerin ilgi ve meraklarını fen alanına doğru çekmek oldukça önemlidir. Öğrencilerin fen bilimine olan meraklarını ve ilgilerini arttırmak için öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı olumlu tutum geliştirici ve öğrencilerin fen başarılarında artış göstermeleri için belirli önlemler alınarak çağa ayak uydurabilen bireyler yetiştirilebilir (Abell ve Lederman, 2007). Karamustafaoğlu (2009), fene yönelik tutum ile öğrenci başarıları arasında bir ilişki olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin olumlu tutumları oldukça önemlidir. Parker ve Geirber (2000), bireylerin fen başarıları için fene yönelik tutumların oldukça önemli olduğunu böylelikle başarısının da öğrenci kariyerinin belirlemede etkili olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla fen alanında belirgin bir başarı sağlayabilmek için, fen bilimine yönelik olumlu tutum geliştirilerek öğrencilerin bu alana ilgileri artırılabilir. Böylelikle meslek seçimlerinde yönlendirilmeleri sağlanabilir (George, 2006). Görüldüğü üzere öğrencilerin fen bilimleri dersine karşı bilimsel tutumu yüksek olduğunda öğrencilerin hayata bakışı, sosyal etkileşimi ve derse yönelik başarıları bireyler için önemli bir yere sahiptir.

1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmanın genel evrenini 2018-2019 öğretim yılı Türkiye' deki Ortaokul 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerini kapsamaktadır. Çalışma evrenini ise Mersin İli Silifke ilçesi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise; rastgele atama yapılarak belirlenmiştir. İlçe merkezinde bulunan 4 ortaokuldan gönüllü olarak katılan 901 öğrencinin eksik ve hatalı veriler çıkartılarak toplam 650 öğrenci ile çalışılmıştır. Ortaokul öğrencilerinin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacı ile yapılan bu çalışma nicel yöntem

kullanılarak yapılan betimsel bir araştırmadır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. “Tarama(survey) modeli; bir konuya ya da var olan bir olaya yönelik katılımcıların görüşlerini veya yetenek, ilgi, beceri, tutum vb. zelliklerin belirlendiği ve genellikle diğer araştırmalara göre daha büyük örneklemler ile yapılan araştırmalara denir.” (Büyüköztürk ve diğer. 2014). Araştırmaya konu olan birey, nesne ya da olay içinde bulunduğu koşullarda olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır ve onları hiçbir Şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. (Karasar, 2012).

2. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada veri araçları olarak Barmby ve diğerlerinin (2005) geliştirmiş olduğu beşli likert tipinde Fen ve Teknoloji dersi tutum leği ile araştırmacı tarafından geliştirilen demografik özellikler formu kullanılmıştır. Yazarlardan izni alınan bu iki lek, Kaya ve Büyük’n (2011) Türkiye’ye uyarladığı, ğrencilerin Fen ve Teknoloji dersine yönelik tutumlarına ilişkin 13 tutum maddesinden oluşmaktadır. Ölçekteki maddelerin puanlaması olumlu maddelerde “Kesinlikle katılmıyorum=1”, “Katılmıyorum=2”, “Kararsızım=3”, “Katılıyorum=4”, “Kesinlikle katılıyorum=5” Şeklinde puanlanmış, olumsuz maddelerde ise puanlama tersine çevrilmiştir.

3. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde SPSS 22.0 paket programı kullanılmıştır. Kaya ve Büyük (2011), tarafından hazırlanan ölçeğin aritmetik ortalama puan analizi yapılmıştır. Veriler içinde iki değişkene sahip gruplar için bağımsız t-testi, ikiden fazla gruplar arasındaki farklılıkları ortaya koymak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan aritmetik ortalama analizinde, puanlar 1 ve 5 aralığında belirlenmiştir. Aritmetik ortalamalardan 1.00–1.79 arasındaki ortalama değerlerin “kesinlikle katılmıyorum”, 1,80–2,59 arasında bulunanların “katılmıyorum”, 2,60–3,39 arasındakilerin “kararsızım”, 3,40–4,19 arasındakilerin “katılıyorum” ve 4,20–5,00 arasındakilerin “kesinlikle katılıyorum” Şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının belirlenmesinde frekans (f), yüzde (%), standart sapma (s) ve aritmetik ortalama ($\bar{x}$) kullanılmıştır.

4. BULGULAR

2018-2019 eğitim-öğretim yılı bahar yarıyılında, Mersin ili Silifke ilçe merkezinde yer alan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, 4 ayrı ortaokulda öğrenim gören ve rasgele seçilen 650 öğrencinin, fen bilimleri dersine karşı tutumlarını ortaya koymayı amaçlayan anket sorularına verdikleri cevapların frekans(f) ve yüzdelik(%) değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Dağılımı

Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	Ortalama tutum puanı
	f(%)	f(%)	f(%)	f(%)	f(%)	$\bar{x}$
11 Fen ve teknoloji dersinde ilginç şeyler öğreniriz.	48(7,4)	35(5,4)	110(16,9)	231(35,5)	226(34,8)	3,8 4
22 Fen ve teknoloji dersini dört gözle beklerim.	68(10,5)	93(14,3)	191(29,4)	147(22,6)	151(23,2)	3,3 3
33 Fen ve teknoloji dersi heyecan vericidir.	62(9,5)	76(11,7)	161(24,8)	182(28,0)	169(26,0)	3,4 9
44 Okulda daha fazla fen ve teknoloji dersinin olmasını isterim.	110(16,9)	130(20,0)	201(30,9)	82(12,6)	127(19,5)	2,9 7
55 Okulda fen ve teknoloji dersini diğer derslerden daha çok severim.	108(16,6)	150(23,1)	180(27,7)	108(16,6)	104(16,0)	2,9 2
66 Fen ve teknoloji dersi sıkıcıdır.	249(38,3)	176(27,1)	116(17,8)	54(8,3)	55(8,5)	2,2 1
77 Fen ve teknoloji dersi zordur.	158(24,3)	143(22,0)	188(28,9)	98(15,1)	63(9,7)	2,6 3
88 Sadece fen ve teknoloji dersinde başarısızım.	250(38,5)	202(31,1)	110(16,9)	47(7,2)	41(6,3)	2,1 1
99 Fen ve teknoloji dersinden yüksek notlar alırım	59(9,1)	82(12,6)	173(26,6)	176(27,1)	160(24,6)	3,4 5

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

110	Fen ve teknoloji konularını kolayca öğrenirim.	44(6,8)	77(11,8)	204(31,4)	186(28,6)	139(21,4)	3,4 6
111	Fen ve teknoloji dersi benim en başarılı olduğum derslerden biridir.	83(12,8)	133(20,5)	144(22,2)	142(21,8)	148(22,8)	3,2 1
112	Fen ve teknoloji ödevlerimi yaparken kendimi çaresiz hissedirim.	256(39,4)	183(28,2)	111(17,1)	50(7,7)	50(7,7)	2,1 6
113	Fen ve teknoloji dersinde anlatılan her şeyi anlarım.	60(9,2)	98(15,1)	228(35,1)	171(26,3)	93(14,3)	3,2 1

Tablo 1’de Öğrencilerin fen ve teknoloji dersine yönelik görüşleri verilmiştir. Öğrencilerin “Fen ve teknoloji dersinde ilginç şeyler öğreniriz.” şeklindeki 1. maddeye yönelik en düşük oranda “katılmıyorum” (%5,4), en yüksek oranda “katılıyorum” (%35,5).; “Fen ve teknoloji dersini dört gözle beklerim.” şeklindeki 2.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%10,5), en yüksek oranda “kararsızım” (%29,4) cevabını vermişlerdir. “ Fen ve teknoloji dersi heyecan vericidir.” şeklindeki 3.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum”(%9,5), en yüksek oranda “katılıyorum” (%28).; “Okulda daha fazla fen ve teknoloji dersinin olmasını isterim.” şeklindeki 4.maddeye yönelik en düşük oranda “katılıyorum” (%12,6), en yüksek oranda “kararsızım” (%30,9); “Okulda fen ve teknoloji dersini diğer derslerden daha çok severim.” şeklindeki 5.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılıyorum” (%16), en yüksek oranda “kararsızım” (%27,7) cevabını vermişlerdir.

“Fen ve teknoloji dersi sıkıcıdır.” şeklindeki 6. maddeye yönelik en düşük oranda “katılıyorum” (%8,3) en yüksek oranda “kesinlikle katılmıyorum”(%38,3).; “Fen ve teknoloji dersi zordur.” şeklindeki 7. maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılıyorum” (%9,7), en yüksek oranda “kararsızım” (%28,9); “Sadece fen ve teknoloji dersinde başarısızım.” şeklindeki 8. maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılıyorum” (%6,3) en yüksek oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%38,5) cevabını vermişlerdir.

“Fen ve teknoloji dersinden yüksek notlar alırım” şeklindeki 9.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%9,1), en yüksek oranda “katılıyorum”(%27,1);

“Fen ve teknoloji konularımı kolayca öğrenirim.” şeklindeki 10.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%6,8), en yüksek oranda “kararsızım” (%31,4) cevabını vermişlerdir. “Fen ve teknoloji dersi benim en başarılı olduğum derslerden biridir” şeklindeki 11.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%12,8), en yüksek oranda “kesinlikle katılıyorum” (%22,8) cevabını vermişlerdir. “Fen ve teknoloji ödevlerimi yaparken kendimi çaresiz hissedirim.” şeklindeki 12.maddeye yönelik en düşük oranda “katılıyorum” (%7,7) ve “kesinlikle katılıyorum” (%7,7), en yüksek oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%39,4) cevabını vermişlerdir. “Fen ve teknoloji dersinde anlatılan her şeyi anlarım.” şeklindeki 13.maddeye yönelik en düşük oranda “kesinlikle katılmıyorum” (%9,1), en yüksek oranda “kararsızım” (%35,1) cevabını vermişlerdir.

Öğrenciler, 6, 8 ve 12. madde de bulunan “Fen ve teknoloji dersi sıkıcıdır”(2,21), “Sadece fen ve teknoloji dersinde başarısızım.”(2,11) ve “Fen ve teknoloji ödevlerimi yaparken kendimi çaresiz hissedirim.”(2,16) olumsuz tutum puanlarında (1,80 ve 2,59) aralığında olan “katılmıyorum” cevabını vermişlerdir.

2, 4, 5, 11, ve 13. madde gibi pozitif tutum puanlarında yer alan “Fen ve teknoloji dersini dört gözle beklerim.”(3,33), “Okulda daha fazla fen ve teknoloji dersinin olmasını isterim.”(2,97),“Okulda fen ve teknoloji dersini diğer derslerden daha çok severim” (2,92), “Fen ve teknoloji dersi benim en başarılı olduğum derslerden biridir” (3,21) ve “Fen ve teknoloji dersinde anlatılan her şeyi anlarım” (3,21) şeklinde ortalama tutum puanına sahip olduğu ayrıca 7.maddede yer alan negatif tutum puanında “fen ve teknoloji dersi zordur” (2,63) öğrencilerin fen dersinde (2,60-3,39) aralığında olan “kararsız” tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır.

1, 3 ve 9. madde de pozitif tutum puanlarında yer alan “Fen ve teknoloji dersinde ilginç şeyler öğreniriz” (3,84), “Fen ve teknoloji dersi heyecan vericidir”(3,49), ve “Fen ve teknoloji dersinden yüksek notlar alırım.” (3,45), maddelerde yüksek tutum puanına sahip oldukları görüşünü belirtmişlerdir.

Öğrencilerin 13 maddeden oluşan fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğinde en düşük 2,11 en yüksek 3,84 tutum puanına sahip olduğu gözlenmiştir. Fen bilimleri dersine yönelik tutum ölçeğinde öğrencilerin aritmetik ortalaması ($\bar{x}=2,99$), yani 2,60- 3,39 arasında bulunan “kararsız” seçeneğine denk gelmektedir. Bu durumda öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik ilgi, beklenti ve başarılarının orta düzeyde olduğunu

göstermektedir.

4.1 Öğrencilerin Alt Değişkenlere Yönelik Analizleri

Tablo 2. Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Cinsiyete Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Kız	299	3,41	0,82	0,91	0,36
Erkek	351	3,47	0,83		

Tablo 2’de görüldüğü gibi kız ve erkek öğrencilerin ortalama tutum puanları birbirine çok yakın görünmektedir. Kız öğrencilerde 3,41 ve erkek öğrencilerde 3,47 olan ortalama tutum puanı 3,40-4,19 aralığında olduğundan “katılıyorum” anlamına gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık görülmediği belirlenmiştir. ($p>0,05$)

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf Düzeyine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Sınıf Düzeyi	N	$\bar{X}$	SS	F	P
6.Sınıf	167	3,52	0,80	16,3	,001
7.Sınıf	268	3,60	0,84		
8.Sınıf	215	3,19	0,78		

Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları, sınıf düzeylerine göre karşılaştırıldığında sınıflar arasında anlamlı fark bulunmuştur. ($p=0,001$, $p<0,05$). Bu farklılaşma için Post hoc test içerisinde Tukey HSD yapılmıştır. Anlamlılık yönü incelendiğinde 7.sınıfta bulunan öğrencilerin diğer sınıflara göre fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. 6 ve 8. sınıfta bulunan öğrenciler arasında ise 8. sınıf öğrencilerinin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının 6. sınıfta

bulunan öğrencilere göre daha düşük ortalamaya ve tutuma sahip olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak incelendiğinde 8.sınıfta bulunan öğrenciler 3,19 ortalama tutum puanı ile fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında “kararsız” bir tutuma sahip iken, 6. ve 7. Sınıfta bulunan öğrencilerin “katılıyorum” ifadeleri ile olumlu tutuma sahip olduğu söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin ekonomik Düzeyine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Ekonomik Durum	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Alt	36	3,14	0,69	3,46	0,03
Orta	535	3,44	0,82		
Yüksek	79	3,58	0,87		

Tablo 4’te görüldüğü gibi öğrencilerin ekonomik durumunun fen bilimleri dersine yönelik tutumlarını etkilediği görülmüştür. ($p=0,03$, $p<0,05$). Bu farklılığın hangi gruplar arasında oluştuğunu anlamak için tukey testi yapılmıştır. Öğrencilerden ekonomik durum seviyesi yükseldikçe fen bilimleri dersine yönelik ortalama tutumlarının da arttığı görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Anne Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	P
İlkokulu okumamış veya bitirememiş	14	3,30	1,11	4,6	0,00
İlkokul mezunu	184	3,40	0,77		
İlköğretim veya ortaokul mezunu	127	3,25	0,82		
Lise veya dengi okulu mezunu	191	3,41	0,84		
İki yıllık meslek yüksek okul mezunu	32	3,75	0,68		
Dört yıllık yüksek okul mezunu	87	3,67	0,81		
Lisans Üstü (mastır veya doktora) derecesine sahip	15	4,06	0,92		

Tablo 5 incelendiğinde anne eğitim durumunun fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir. ($p=0,00$, $p<0,005$). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde, öğrencilerden anne eğitim

durumu Lisansüstü (master veya doktora)derecesine sahip olanların, fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının, diğer eğitim durumlarına göre daha yüksek çıktığı söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Baba Eğitim Durumu	N	$\bar{X}$	SS	F	P
İlkokulu okumamış veya bitirememiş	8	3,61	0,75		
İlkokul mezunu	132	3,30	0,70		
İlköğretim veya ortaokul mezunu	122	3,32	0,83		
Lise veya dengi okulu mezunu	187	3,35	0,85	4,3	0,00
İki yıllık meslek yüksekokul mezunu	58	3,63	0,80		
Dört yıllık yüksekokul mezunu	120	3,69	0,85		
Lisans Üstü (master veya doktora)derecesine sahip	23	3,75	0,92		

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrencilerin baba eğitim durumları ile fen bilimleri dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. ($p=0,00$, $p<0,05$) Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post hoc test analizi içinde Tukey HSD yapılmıştır. Test sonucu incelendiğinde baba eğitim durumu Lisansüstü olan öğrencilerin, fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının diğer eğitim durumlarına göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir. Genel olarak incelendiğinde baba eğitim seviyesi arttıkça öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında artış gözlenmektedir.

Tablo 7. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Kardeş Sayısı	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Kardeşim yok	58	3,59	0,87		
Tek kardeşim var	337	3,46	0,79		
İki kardeşim var	179	3,43	0,87	2,02	0,109
Üç veya daha fazla kardeşim var	76	3,25	0,84		

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Tablo 7 incelendiğinde öğrencilerin ortalama tutum puanları birbirine çok yakın görünmektedir. İfadelerden “kardeşim yok” 3,59, “tek kardeşim var” 3,46, “iki kardeşim var” 3,43, 3,40-4,19 aralığında olduğundan “katılıyorum” anlamına gelmektedir. “üç veya daha fazla kardeşim var” 3,25 olduğundan “kararsızım” anlamına gelmektedir. Ayrıca öğrencilerin kardeş sayısı ile fen bilimleri dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. ($p>0,05$).

Tablo 8. Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Araba Varlığına Göre T-Testi Sonuçları

Baba veya Annenin Araba Varlığı	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Var	471	3,48	0,85	1,72	0,06
Yok	179	3,35	0,75		

Tablo 8’de öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında araba varlığının etkinliği ölçmek için t-testi yapılmıştır. Arabası var olan ailenin ortalama tutum puanı “3,48” ile “katılıyorum” , arabası olmayan ailenin “3,35” ile “kararsız” bir tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Baba veya annenin özel arabası olması durumu öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında farklılaşma olmadığını göstermiştir. ($p>0,05$)

Tablo 9. Öğrencilerin Dönem Sonu Aldıkları Karne Notuna Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Karne Notu	N	$\bar{X}$	SS	F	P
1	9	2,70	0,98	30,5	0,01
2	16	2,78	0,55		
3	85	2,97	0,69		
4	192	3,17	0,77		
5	348	3,74	0,77		

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları, dönem sonu aldıkları karne notuna göre karşılaştırıldığında dönem sonu aldıkları notlar arasında anlamlı fark bulunmuştur. ($p=0,01$, $p<0,05$). Bu farklılaşma için Post hoc test

içerisinde Tukey HSD yapılmıştır. Anlamlılık yönü incelendiğinde karne notu “5” olan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları diğer karne notlarına göre daha yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları ile ortalama tutum puanları arasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Çalışma Odası Olma Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

Öğrenciye Ait Çalışma Odası	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Var	530	3,47	0,83	1,74	0,82
Yok	120	3,32	0,82		

Tablo 10’da öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında çalışma odası olup olmama durumuna göre tutum değişkenliğini ölçmek için t-testi yapılmıştır. Kendine ait odası olan öğrencinin ortalama tutum puanı “3,47” ile “katılıyorum” , kendine ait odası olmayan öğrencinin “3,32” ile “kararsız” bir tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Öğrencinin kendine ait odası olan ve olmayan öğrencinin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında farklılaşma olmadığı görülmektedir. ($p>0,05$)

Tablo 11. Öğrencilerin Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutumlarının Öğrenciye ait Bilgisayar/Tablet Olmasına Göre T-Testi Sonuçları

Öğrenciye ait bilgisayar/tablet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Var	472	3,50	0,82	2,90	0,004
Yok	178	3,29	0,82		

Tablo 11 incelendiğinde öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının öğrenciye ait bilgisayar veya tablet olma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. ($p=0,004<0,05$). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Post hoc analizi ile tukey testi yapılmıştır. Tukey testi sonucunda bu farklılaşmanın öğrenciye ait bilgisayar veya tablet var olmanın lehine anlamlı bir farklılık olduğu

belirlenmiştir. Öğrencinin tablet veya bilgisayar sahibi olmasının ortalama tutum puanı “3,50” yani “katılıyorum” tutumuna sahip iken, öğrencinin bilgisayar veya tableti olmayanın ortalama tutum puanı “3,29” ile “kararsız” bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir. Öğrenciye ait bilgisayar veya tablet olması durumunda öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutularının daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 12. Öğrencilerin İnternet Kullanma Sürelerine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

İnternet kullanım süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Hiç kullanmam	102	3,47	0,79	2,84	0,06
3 saat ve altı	379	3,49	0,83		
3-5 saat arası	117	3,34	0,80		
5 saat ve üzeri	52	3,21	0,92		

Tablo 12’de görüldüğü üzere öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutum puanları 5 saat ve üzeri için “3,21”, 3-5 saat arası için “3,34”, 3 saat ve altı için “3,49” ve hiç kullanmam için “3,47” olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin 3 saat ve altı internet kullanma sürelerinin fen bilimleri dersi tutumlarının diğerlerinden daha yüksek çıkmış olması durumu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. ($p=0,06>0,05$)

Tablo 13. Öğrencilerin Kitap Okuma Sürelerine Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Kitap Okuma Süresi	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Hiç okumam	124	3,00	0,87	17,5	0,001
2 saat ve daha az	387	3,50	0,76		
2-4 saat arası	113	3,55	0,78		
4 saat ve daha fazla	26	3,71	0,96		

Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları, kitap okuma sürelerine göre karşılaştırıldığında gruplar arasında anlamlı fark bulunmuştur. ($p=0,001$, $p<0,05$). Bu farklılaşma için Post hoc test içerisinde Tukey HSD yapılmıştır. Anlamlılık yönü incelendiğinde 4 saat ve daha fazla kitap okuyan öğrencilerin 2-4 saat arası, 2 saat ve daha az ve hiç kitap okumayan öğrencilere göre fen bilimleri dersinde tutumlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir. Hiç kitap okumayan öğrencilerin ortalama tutum puanı “3,00” yani

2,60- 3,39 aralığına denk gelen “kararsız” tutuma sahip oldukları anlaşılmaktadır. 4 saat ve üzeri kitap okuyan öğrencilerin ortalama tutum puanı “3,71” yani 3,40-4,19 aralığında olduğundan “katılıyorum” tutumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla kitap okuma süresi arttıkça, öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının arttığı şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tablo 14. Öğrencilerin Gitmek İstedikleri Lise Türüne Göre, Fen Bilimleri Dersine Yönelik Tutum Puanları ve ANOVA Sonuçları

Lise Türü	N	$\bar{X}$	SS	F	P
Fen Lisesi	332	3,72	0,76		
Anadolu Lisesi	162	3,12	0,78		
Sosyal Bilimler Lisesi	47	3,14	0,84		
Anadolu İmam Hatip Lisesi	30	3,23	0,71	17,35	0,00
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	46	2,98	0,79		
Özel Yabancı Liseler	16	3,88	0,75		
Özel Liseler	17	3,09	0,75		

Tablo 14 incelendiğinde öğrencilerin gitmek istedikleri lise türünün, fen bilimleri dersine yönelik tutum puanları arasında anlamlı bir farklılaşma olmaktadır. ($p=0,00$, $p<0,05$). Bu farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için Post hoc testi Tukey HSD yapılmıştır. Özel yabancı liselerin ortalama tutum puanı “3,88”, Fen lisesi “3,72”, Anadolu imam hatip lisesi “3,23”, Sosyal bilimler lisesi “3,14”, Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi “2,98” ve Özel Liselerin ortalama tutum puanı “3,09” olarak bulunmuştur. Özel yabancı liseler ve Fen lisesine gitmek isteyen öğrencilerin tutum puanları 3,40-3,39 arasında olduğundan “katılıyorum” ifadesine sahiptirler. Bunların dışındaki liselere gitmek isteyen öğrencilerin tutum ortalamaları 2,60- 3,39 arasında olduğundan “kararsız” bir tutuma sahiptirler. Fen bilimleri dersine yönelik tutumlarda en yüksek ortalama Özel Yabancı Liseler olmuştur. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında ise en düşük ortalamaya sahip olan liseler ise Özel Liseler olarak belirlenmiştir.

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Öğrencilerin 13 maddelik fen bilimleri dersi tutum ölçeğinde 5 üzerinden ortalaması en düşük 2,11 ve en yüksek 3,84 olan tutum puanına ulaştıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutum puan ortalamaları 2,99 bulunmuştur. Bu durum 2,60 ile

3,39 arasında bulunan “kararsızım” seçeneğine tekabül ettiği için öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının ne çok yüksek ne de çok az olduğu söylenebilmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının, ilgi ve beklentilerinin orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları, erkek öğrencilerin az farkla ortalama puanları daha yüksek olmasına rağmen, ders tutumunun erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı yönünde olmuştur. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. 6, 7 ve 8.sınıf öğrencileri arasında fen bilimleri dersine yönelik en yüksek tutumu 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Fen bilimleri dersine en düşük tutum gösteren sınıf düzeyini ise 8. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Öğrencilerin ekonomik durumlarına göre fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ailenin ekonomik durumu yüksek olan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları yüksek çıkmış olup, ekonomik durumu düşük aileye sahip olan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumu daha düşük çıkmıştır. Ailenin ekonomik durumu ile öğrenci tutumu arasında doğrusal bir ilişki olduğu görülmüştür. Anne eğitim durumu ve Baba eğitim durumunun öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında, anne ve babanın Lisansüstü(master veya doktora derecesine sahip) mezunu olan öğrencilerde tutumun diğer eğitim düzeylerine göre yüksek çıktığı görülmüştür. Ailelerin eğitim seviyeleri ile fen dersine yönelik tutum doğrudan ilişkilidir. Kardeş sayısının, öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelendiğinde, kardeş sayısı az veya çok olan öğrencilerin ortalama tutum puanlarının yakın ve yüksek olduğu belirlenmiştir. Ancak bu durum, öğrenci tutumlarında kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir. Fen bilimleri dersi yönelik tutumlarda, öğrencilerin ailelerine ait araba olma durumuna göre incelendiğinde ise ailesinde arabası olan öğrencilerin ortalama tutumları yüksek olmasına rağmen anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Dolayısıyla anne veya babanın arabası olma durumu öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin dönem sonu aldığı karne notlarına göre, notu yüksek olan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Fen bilimleri dersine yönelik tutum ortalamaları ile karne notları arasında doğrusal bir ilişki olduğu belirlenmiş olup, notlar yükseldikçe derse yönelik tutumlarında yükseldiği

görülmektedir. Öğrencilerin Fen bilimleri dersine yönelik tutumları öğrencilerin kendine ait çalışma odası olma durumuna göre ise çalışma odası olan ve olmayan öğrencilerin tutumlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Dolayısıyla çalışma odasının varlığı, öğrencilerin fen dersine yönelik tutumlarında bir etkisi olmadığını söylemek söz konusudur. Fen bilimleri dersine yönelik tutumların öğrencilerin bilgisayar veya tableti olma durumuna göre incelendiğinde, bilgisayar/tablet sahibi olan öğrencilerin tutumlarının yüksek olduğu, olmayanların tutumlarının düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları internet kullanma süresine göre bakıldığında öğrencilerin ortalaması yüksek olmasına rağmen anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları kitap okuma sürelerine göre ise “4 saat ve daha fazla” kitap okuyan öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının en yüksek olduğu, “hiç kitap okumam” diyen öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının en düşük olduğu görülmektedir. Öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumları gitmek istedikleri lise türüne göre incelediğimizde ise öğrencilerin büyük çoğunluğu fen lisesine gitmek istemesine rağmen, fen bilimleri dersine yönelik tutumların en yüksek “Özel Yabancı Liseler” olduğu görülmektedir. En düşük tutumun ise “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” olduğu görülmektedir.

Tüm bu araştırmalar sonucunda öğrencilerin hayatın ta kendisi olan fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının önemli olduğu, olumlu tutum geliştirilmiş olunması ile fen bilimleri alanlarında ilgi, tutum ve akademik başarılarının devam edebileceği öngörülmektedir. Gerçekleştirilmiş olan bu çalışmadan yola çıkarak daha sonraki araştırmacılara öğrencilerin fen bilimleri dersine yönelik tutumlarının artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması önerilir.

KAYNAKÇA

Abell, S.K. ve Lederman, N.G. (2007). *Hand book of research on science education. Lowrence Erlboun Asrociates: N.Jercy.*

Arıkan, Y. D. (2002). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgisayara Yönelik Tutumları, Bilgisayar Kaygı Düzeyleri ve Bilgisayar Dersine İlişkin Değerlendirmeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Aycan, Ş. ve Yumuşak, A. (2003). *Lise Müfredatındaki Fizik Konularının Anlaşılma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma*. Milli Eğitim Dergisi,159, 171.

Balım, H., Sucuoğlu, H., ve Aydın, G.(2009). *Fen ve Teknolojiye Yönelik Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,25(1), 33-41.

Barmby,P., Kind P. Jones, K ve Bush, N. (2005). *Evalutition of la bina lorry, final report Durham university*. CEM Centre of School of Education.

Budak, E. (2001). *Üniversite Analitik Kimya Laboratuvarında Öğrencilerin Kavramsal Değişimi, Başarısı, Tutumu ve Algılamaları Üzerine Yapılandırıcı Öğretim Yönteminin Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Chapman, E. N. (1999). *Tutum En Değerli Varlığımız*. İstanbul: Alfa Basım Yayım.

Demirbaş, M, Yağlıbasan, R. (2004). *Fen Bilgisi öğretiminde, duyuşsal özelliklerin değerlendirilmesinin işlevi ve öğretim süreci içinde, öğretmen uygulamalarının analizi üzerine bir araştırma*, Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi, Cilt 5, Sayı 2, (2004), 177-193

Erten, S (1993). *Biyoloji Laboratuvarının Önemi Ve Laboratuvarında Karşılaşılan*

Problemler. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,9,315-330

Ertürk, S(1997). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan A.Ş.

Gauld, C (1982). *Bilimsel Tutum ve Fen Eğitimi: Eleştirel Bir İnceleme*. Science Education, 66 (1) ,109.

George, R. (2006) *A Cross domain Analysis of Change in Students' Attitudes toward Science and Attitudes about the Utility of Science*. International Journal of Science Education.28(6), 571-589.

Harrell, K. (2000). *Attitude is everything*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Kaptan, F.(1998). *Fen Bilgisi Öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Karamustafaoğlu, O (2009). *Fen ve Teknoloji Eğitiminde Temel Yönelimler*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 17(1), 87-102.

Karasar, N.(2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar-İlkeler- Teknikler*. Ankara: Nobel Akademi.Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

Kaya, H. ve Büyük, B. (2011) *İlköğretim II. Kademe Öğrencilerin Fen ve Teknoloji Dersine ve Fen Deneylerine Karşı Tutumları*. Türk Bilim Araştırma Vakfı Bilim Dergisi,4(2),120-130.

MEB. (2013). *İlköğretim Kurumları İlkokullar Ve Ortaokullar Fen Bilimleri Dersi (3, 4, 5, 6, 7 Ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

MEB,(2017). *İlköğretim Fen Bilimleri Dersi(3, 4, 5, 6, 7 ve 8.sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.

MEB (2018). *İlkokul ve Ortaokul(3, 4, 5, 6, 7 ve 8.sınıf) Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*, Ankara: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

Özden, Y. (2008). *Öğrenme- Öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Parker, V. ve Gerber, B. (2000). *Effects of Science Intervention Program on Middle-grade Student Achievement and Attitudes*. School Science and Mathematics, 100(5), 236-242.

Serin, O. (2001). *Lisans ve Lisansüstü Düzeydeki Fen Grubu Öğrencilerinin Problem Çözme Becerileri, Fen ve Bilgisayara Yönelik Tutumları ile Başarıları Arasındaki İlişki*. Doktora tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

Topsakal, S. (2006). *Eğitim fakülteleri sınıf ve fen bilgisi bölümü öğrencileri ile sınıf ve fen bilgisi öğretmenleri için ilköğretim 6. 7. ve 8. Sınıflar fen ve teknoloji öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ülgen, G.(1995) *Eğitim Psikoloji Birey ve Öğrenme*. Ankara: Bilim Yayınları.

“KİTABİ-DEDE KORKUT” DESTANLARININ DİLİ:
AKADEMİSYEN HAMİT ARASLI ARAŞTIRMALARINDA

Dr. Vüsal SAFİYEVA

Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi

Folklor Enstitüsü

Özet

Dilimiz bir, dinimiz bir olduğundan kültürümüz, sanatımız da anıtlarımız da birdir. Böyle anıtlarımızdan biri de tüm türk dünyasının ortak kültür anıtlarından olan “Kitabi-Dede Korkut” destanıdır. Bu destan bir kaç defa basılmış, bir çok bilim adamları tarafından araştırılmış ve günümüze kadar da araştırılmakta devam ediyor. Ortak türk dünyasının eski tarihini, yaşam tarzını, adetini, gelenegini aksettiren bu destan ilk defa 1815’te alman şerkiyatçısı H.F.Diez tarafından Drezden kütüphanesinde meydana çıkarılmıştı. Daha sonra 1916’da Kilisli Rifet, 1938 yılında ise Orxan Şaik Gökyay ve Hamit Araslı tarafından araştırılmıştı. 1952’de italyalı bilim adamı Ettore Rossi bu destanı Vatikan kütüphanesinde meydana çıkardı. Berlinde her sayfasında 34 satır olan 37 sayfalık başka bir elyazısı da bulunmuştu. Berlin nüshası gibi tanınan bu anıt aslında Drezden nüshasından çekilmiş. Türkiyede “Dede Korkut” kitabının en mükemmel basımını 1958’de M.Ergin, Azerbaycanda H.Araslı yapmış. Destan rusça’ya (1950 ve 1951), italyanca’ya (1952), almanca’ya (1958), ingilizce’ye (1972 ve 1978), sırpça’ya (1981) çevrilmiştir. Farsça’ya İngilizce çevirisinden Bâbâ Korkud adıyla ve Türkçe aslından Hamâse-i Dede Korkut adıyla çevrilmiştir.

Bildiride “Kitabi-Dede Korkut” destanının dilinden konuşulacak, destana onun Azerbaycandaki basımçılarından biri Hamit Araslı araştırmaları açısından

bakılacaktır. Onun destanın tekrar bastırılmış olduğu nüshalarındaki benzer ve farklı tarafları gösterilecek. Bilim adamının destanın kendinden önceki araştırmacılarının basımlarına da bakarak onlara kendi münasebetini bildirmesinden, kusurlarını gösterip, bu kusurlara aydınlatma getirmesinden konuşulacaktır. Akademisyenin ünlü türk edebiyat tarihi ve dil araştırmacısı, şair, öğretmen Orhan Şaik Gökyaya yazmış olduğu “Açık mektup”tan bahsedilecektir.

Anahtar kelimeler: “Kitabi-Dede Korkud”, Hamit Araslı, Orhan Şaik Gökyay, destan, dil, açık mektup, çeviri

The language of the eposes “The Book of Dede Gorgud”: in the
researches of academician Hamit Arasli

PhD Vüsal Safiyeva

Summary

Since our language, our religion is the same our culture, art and monuments are also the same. One of our monuments is the epos “The Book of Dede Gorgud”, which is one of the common cultural monuments of the common Turkic world. This epos has been published several times, researched by many scholars and is being continued to be investigated until today. This epic, which reflects the old history, lifestyle, customs and traditions of the common Turkic world, was first published in 1815 by the German orientalist H.F.von Diez in the Dresden Library.

Later it was investigated by Kilisli Rifet in 1916 and in 1938 it was studied by Orkhan Shaik Gokyay and Hamit Arasli. In 1952 the Italian scholar Ettore Rossi revealed this epic in the Vatican Library. Another 37 page manuscript with 34 lines on each page was also found in Berlin. This monument known as the Berlin copy, was originally drawn from the Dresden copy “Dede Korkut” book in Turkey in 1958 by M.Ergin, but in Azerbaijan it was published by H.Arasli. The epos has been translated into many languages such as Russian (1950 and 1951), Italian (1952), German (1958), English (1972 and 1978), Serbian (1981). The epos was translated into Persian from the English translation with the name of “Baba Korkud” and the name of “Hamase-i Dede Korkut” was translated from the Turkish origin.

In the article the language of the epos “The Book of Dede Gorgud” will be spoken, the epic will be looked through in terms of the research of Hamid Araslı, one of the publishers of the epos in Azerbaijan. The similar and different sides of the epos printed by him will be shown. In the article it will be talked about the scientist informing them of his own relationship by looking at the editions of the previous researchers of the epos, showing their defects and bringing light to them.

In the article it will be also mentioned about the “Open letter” written by the academic to the famous Turkish literary history and language researcher, poet, teacher Orhan Shaik Gokyay.

Key words: “The Book of Dede Gorgud”, Hamit Arasli, Orhan Shaik Gokyay, epos, language, the open letter, translation

“Kitabi-Dede Korkut” destanlarının dili: Akademisyen Hamit Araslı araştırmalarında

Türk halklarının ortak anıtlarından biri de “Dede Korkut” destanıdır. “Bu halkların eski tarihini, yaşam tarzını, adetini, gelenegini aksettiren bu destan ilk defa 1815’te alman şerkiyatçısı H.F.Diez tarafından Drezden kütüphanesinde meydana çıkarılmıştı. Daha sonra 1916’da Kilisli Rifet, 1938 yılında ise Orhan Şaik Gökyay ve Hamit Araslı tarafından araştırılmıştı. 1952’de italyalı bilim adamı Ettore Rossi bu destanı Vatikan kütüphanesinde meydana çıkardı. Berlinde her sayfasında 34 satır olan 37 sayfalık başka bir elyazısı da bulunmuştu. Berlin nüshası gibi tanınan bu anıt aslında Drezden nüshasından çekilmiştir” (1, 6-8; 7, 12).

Bu destanın bir çok araştırmacıları olmuş. Onlardan biri de ünlü araştırmacı, öğretmen, oryantalist, metin uzmanı Azerbaycan edebiyatında kendi sözünü söylemiş, bilim adamlarından biri olan, edebiyat tarihçisi sayılan akademisyen Hamit Araslıdır. Onun Azerbaycan'ın sözlü halk edebiyatının çeşitli türleri hakkında araştırma çalışmaları yaygın olarak kullanılmaktadır. “Dede Korkut” destanının tekrar neşri de bu bilim adamının adına bağlı.

Hamit Araslıya göre, şu anıt Azerbaycan halkının 10. ve 11. yüzyıllardaki yaşam tarzı, adet ve gelenekleri hakkında en güzel fikir veren bir sanat eseri: “Destanda asıl halk dili ile X-XI yüzyıllardaki hayatı aksettirilir. Burada halkın kahramanlığı, isteyi ve hayali kendi yansısını bulmuş, eserde kahramanlar cesur, dürüst, sevgi dolu, düşmana karşı nasıl savunulacağını bilen, korkusuz insanlar. Onlar yarıköçebelik yaşam tarzı geçirip çevik atların belinde ülkeni dış düşmanlardan savunur” (6, 5).

Hamit Araslı folklorumuz için çok büyük bir önem taşıyan bu destanı yeniden yayınladı. Bu paha biçilmez tarihi anıtın her baskısı defalarca geliştirildi ve basıldı. Bununla birlikte, yeniden baskılar arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Örneğin Hamit Araslı, “Dede Korkut” destanının Latin harfleriyle yazılmış 1939'daki baskısının editörü ve destanın araştırmasının tarihi, destanın kopyaları, destanın Azerbaycan sözlü halk edebiyatı üzerindeki etkisi, tarihi koşullar ve bir dizi şiirin içeriğinden oluşan bir giriş makalesinin yazarıdır. Kitabın sonunda açıklamalar ve bir sözlük var. 1950 yılında M. H. Tahmasib ile birlikte H. Araslı tarafından yayına hazırlanan akademisyen V.V. Bartold tarafından Rusça'ya çevrilen kitabın bu baskısının sonunda yorum ve değişiklikler yapılmıştır. 1962 baskısı ayrıca Hamit Araslı'nın geliştirilmiş bir önsözünü, önceki baskıları takip eden çalışmanın kısa bir özetini ve sonunda bir sözlük ve yorum içerir. Dresden nüshasının dil özellikleri büyük ölçüde korunmuştur ve Vatikan nüshasından eklenen sözcükler ve cümleler parantez içinde verilmiştir. 1978 baskısında bir sözlük, bir isim tablosu ve yer isimleri verildi. 1962 baskısındaki baskı hataları da düzeltildi.

Bununla birlikte, bilim adamı, destanın önceki araştırmacılarının yayınlarını da inceledi, eksikliklere dikkat çekti ve bunları açıklığa kavuşturdu. Hamit Araslı, “Dede Korkut” destanının bilim dünyasının ünlü asıl nüshasının Almanya'daki kraliyet kütüphanesinde tutulduğunu, bu nüshayla ilgili bilgilerin Fleischer kataloğunda (№ 86) bulunduğunu, 19. yüzyılın başında Ditz tarafından bir nüsha kopyalanıp Berlin Kütüphanesi'ne aktarıldığını ve bu el yazmasının da Perc kataloğunda (№203) yer aldığını belirtti. Ayrıca Dietz de bu el yazmasını Avrupa'da ilk kez kullandı ve “Denkwürdigretten von Asien”in ikinci cildinin 399. sayfasında Almanca “Kellegöz” masalını yazdı ve 1859'da Prof. Nyoldek tüm el yazmasının bir kopyasını çıkardı ve büyük bir bölümünü

çevirdi, ancak bazı kısımlarını anlamadığı için yayımlayamadı ve daha sonra Rusyalı akademisyen V.V. Bartold 1894'te "Rus İmparatorluk Arkeoloji Derneği Doğu Bölümü Notları"nın 8. cildinin 3. ve 4. baskılarında "Duha Koca oğlu Deli Dumrul" ve daha sonra "Dirse Han oğlu Bogaç Han" hikayesini kullandı. Hamit Araslı, "Salur Kazanın evinin yağmalanması" ve "Kambura Bey oğlu Bamsı Beyrek" hikayelerinin aynı koleksiyonun 11, 12, 15 ciltlerinde Rusça, 1915 yılında ise tam bir fotoğrafa dayanılarak öğretmen Rifat tarafından yayımlandığını söyleyen Hamit Araslı, destan hakkında daha fazla, ciddi bilimsel çalışmaların yazılmadığı sonucuna varmıştır (6, 5-6).

Hamit Araslı, 1939'da, derleyip yayınladığı "Dede Korkut"a çok kapsamlı bir giriş yazdı ve böylece Azerbaycan'daki bu değerli anıtın ayrıntılı bir bilimsel incelemesinin temelini attı (6, 16).

Bu girişte, H. Araslı "Dede-Korkut" destanının araştırılması tarihçesinden bahsetti, destanın içinde yer alan hikayelerin yaratılması, yazılması ve yeniden kopyalanması konularını belirledi, ilk kez destanın esas olarak X-XI yüzyıl olaylarıyla ilgili olduğunu, İslam dini etkisinin henüz çok ederinlemesine nüfuz etmediğini, Deda Korkut'un bu hikayelerin yazarı olmadığını ve hikayelerin Azerbaycanlı ozan tarafından yaratıldığını ayrıntılı olarak açıkladı (6, 16).

Azerbaycan diline büyük önem veren Hamit Araslı, destanda anadilinin çarpıtılmasına karşı çıkıyor. Bilim adamı, Profesör Nyoldek'in eserin pek çok bölümünü okuyamadığını, Bartold'un birçok ifade ve kelimenin manasın; anlamadığını, öğretmen Rifat'ın Azerice kelimeleri yanlış gördüğünü ve anlamlarını yanlış ifade ettiğini belirtmektedir (6, 6).

Bu açıdan Hamit Araslı'nın ünlü Türk bilim adamı Orhan Şaik Gökya'ya yazdığı açık mektup özellikle dikkat çekicidir. Bu mektupta akademisyen,

Orkhan Şaig Gökyay'a hitaben, onun Azerbaycan halkının ölümsüz edebi anıtlarından biri olan “Dede Korkut” destanını yeni Türk alfabesiyle yayınlarken bu kadim hazineyi Türk okurlarına tanıtmada Kilisli hoca Rifat'dan sonra büyük hizmet verdiğini kaydetti. Buna ek olarak, Hamit Araslı, “Dede Korkut”un bu baskısında çok ciddi eksikliklere rağmen, Orhan Şaik Gökyay'ın çalışmalarına özellikle dikkat çekti, kitabı bilim dünyasındaki “Dede Korkut” anıtının inceleme alanında ana odak noktası olacak ikna edici, otoriter bir eser olarak görmek istediğini belirtti. Ancak, akademisyen, Orhan Gökyay'ın anıtın anıtın kendisinin birçok yerde doğru okuyamadığını, kelimeleri yanlış telaffuz ettiğini kanıtladı ve ayrı örneklerle ispatladı. Örneğin, 101 sayfa, 31 satır, “Deli Dondar” yerine “Deli Dundar”, “bedöv” (çılgın – V.S.) yerine “bidevi”, “sudan çıkmış aygır”, 234. sayfada “ganara” (koyunu asmak için kullanılan kanca) yerine “hayvanların kesildiği yer”, “mezbaha, birçok hayvanın kesildiği yer, dağların en yüksek ve en kayalık yerleri, büyük bir kaya yığını, bir dağın eteğindeki kayalık alan” olarak verilmiştir. 198. sayfadaki “dolaşmak” kelimesi “döngü, dönmek, engel olmak”, “dili çürümek” ifadesi “konuşmamak, suskun kalmak” gibidir ve sayfa 305'teki “yarımak” (memnun kalmak – V.S.) kelimesi “aydınlanmak, ışımak, ışık saçmak, parlamak” gibi yorumlanır (1, 191, 193, 195, 197).

Hamit Araslı'nın eleştirilerinde sadece bireysel kelimeleri değil, aynı zamanda antroponimlerin de içerdiğini görüyoruz. Bu açıdan Deli Dondar, Qarçar, Buğac isimleri de istisna değildir. Akademisyen “Dölek Evren” antroponiminin ikinci bölümünün aslında "Uranüs" olarak okunması gerektiğini belirtiyor (1, 193).

Özellikle dikkat çeken şey, Hamit Araslı'nın “çekileri kesildi” ifadesine yaptığı yorumdur. Hamit Araslı, Orkhan Şaig Gökyay'ın bu ifadeyi “omuzlarını

doğrandı" şeklinde okumasının yanlış olduğunu söyledi: “Metinde şöyle yazıyor: “Topuz ile ile savaştılar ve siyah çelik kılıcıyla tartışdılar. Sarpa sararak meydanda kılıçla savaştılar. Çekileri doğrandı, kılıçları ufalandı, birbirlerini umursamadılar”. Omuzu kesilen bir kişi sonradan silahını bırakıp güreşebilir mi?.. “Çeki” eyeri ata bağlayan kayışları ifade eder” (1, 193).

Anadilimizde halen kullanılan “silkinmek” filini de açıklayan Hamit Araslı, Türk meslektaşının “günü” (rakip – V.S.) kelimesinden bahsetmişken onu “kıskançlık” olarak yorumlanmasına karşı çıkıyor ve destanda böyle bir kelimenin olmadığını yazıyor: “Muhtemelen “köpek gibi gev-gev edən” (veya gu-gu eden) ifadesini “köpek kadar günü eden” gibi okudunuz. Bu nedenle “günü” kelimesinin anlamını bulmak için boşuna çalışırsınız” (1, 193).

Hamit Araslı'nın “Açık Mektup”ta itiraz ettiği terim ve fikirler aşağıdaki gibi listelenebilir:

1. “Çakmak” (çakmak taşı) kelimesinin “alev”, “ateş” gibi yorumlanması (1, 193);
2. “Arğıç” (kayıp arayan kişi – Kaşgarlı Mahmut) “kervan” olarak açıklanması;
3. “Kür” kelimesinin “gör” gibi okunması;
4. Orxan Şaiq Gökyayın “önmaq”, “durur”, “kenez” gibi terimlerle bağlı ona yönelttiği bazı eleştiriler;
5. “Güzelleme” kelimesinin “ateşde pişirmek” gibi anlatılması (1, 194-195);
6. “Din” – “dinlemek” İfadesinin (Nevruz bayramında fal dinleme) “birine hakaret (kınama)”, “dedikodu” (dedikodu) anlamında kullanıldığını iddia edilmesi;

7. Şeref ve itibarını korumak anlamında kullanılan "ismini saklamak" ifadesinin "ismini gizlemek" şeklinde yorumlanması;

8. “Derim kanını (intikamını) alayım (diyorum)” ifadesindeki ve “derim” fiilinin “dirim” olarak okunması ve bu ifadenin mantıksal bir uzantısı olarak yanlış yorumlanması;

9. Azerbaycan Türkçesinde halen verimli bir edat olan “ahı” kelimesi “ahi” (Arapça “kardeş” anlamına gelir) olarak okunup ve sohbetin ahili mezhebi ile ilgili olduğunun söylenmesi;

10. “Koyma göz” (göz koymak) terkipli deyim “quyma göz”, “bozlamak” fiilinin “buzlamak” gibi okunması;

11. “Yarımak” (oğlundan-kızından yarımak (memnun kalmak – V.S.)) fiilinin “yaruk” (ışın) kelimesi ile bağlanarak onun “aydınlanmak”, “ışımak”, “parlamak” gibi anlatılması və s. (1, 196).

Yukarıdaki bazı kelime ve ifadelerden bahsetmişken Hamid Araslı'nın binicilikle ilgili “bedöy” (çılğın – V.S.) ve “çeki” (daha önce akademisyen Hamit Araslı'nın anlattığı gibi çeki eyeri ata bağlayan kayışlardır – V.S.) gibi ifadelerle özel önem verdiğini gösterdik. İlginçtir ki, destanda at ve at içeriği olan birçok kelime vardır ve bunlar “fonetik kompozisyona göre: at (Bağırdı at saldı), aygır (- boz aygır aldılar), kulun (Yigidin gözi bir deniz kulını boz aygırı tutdı), yund (...yundları öglərinə bıraktılar), tay (Sarı gönlər görübən, taylar basan).

Bu nedenle, Hamit Araslı, bu zamana kadar yayınlanan en değerli, bilimsel açıdan önemli yayınların, el yazmalarının fotokopisinin basımı ve iki kopyaya dayalı kritik metnin hazırlanması Türk Dil Enstitüsü'nün 1958 yılındaki baskısının kendi inisiyatifiyle öncekilerden farklı olduğunu belirtiyor (7, 10).

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

Sonuç: “Dede Korkut” destanı üzerinde çok sayıda araştırma yapılmış olsa da, bu büyük sanat anıtını incelemeye hala ihtiyaç vardır. Ünlü bilim adamı akademisyen Hamid Araslı da Türk halklarının kıymetli anıtı olan bu destanı bu açıdan araştırmış ve yayınlamıştır.

KAYNAKLAR:

1. Araslı H. Orxan Şaiq Gökyaya açıq məktub // “Azərbaycan” jurnalı, 1977, № 5, s. 191-203.
2. Ergin M. Dede Korkut kitabı, I, Ankara: “Türk tarih kurumu Basım evi”, 1958, 250 s.
3. Gökyay O. Ş. Dedem Korkudun kitabı. İstanbul: “Milli Eğitim Basım evi”, 1973, 1018 s.
4. Hacıyev T. Dədə Qorqud: dilimiz və düşüncəmiz. B.: “Elm”, 1999, 216 s.
5. Xalisbəyli T. Nizami Gəncəvi və Azərbaycanın şifahi xalq ədəbiyyatı: “Yeddi peykər” əsəri üzrə, B.: “API-nin nəşriyyatı”, 1988, 86 s.
6. Kitabı-Dədə Qorqud, B.: “Azərnəşr”: “Bədii ədəbiyyat şöbəsi”, 1939, 171 s.
7. Kitabı-Dədə Qorqud. Bakı: Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı, 1962, 157 s.
8. Kitabı-Dədə Qorqud Ensiklopediyası, II cildə, 1 cild, B.: “Yeni Nəşrlər evi”, 2000, 622 s.
9. Kitabı-Dədə Qorqud Ensiklopediyası, II cildə, II cild, B.: “Yeni Nəşrlər evi”, 2000, 567 s.
10. Tanrıverdi Ə. “Dədə Qorqud kitabı”nda at kultu, B.: “Nurlan”, 2012, 143 s.
11. Zeynalov F., Əlizadə S. “Kitabı-Dədə Qorqud”, B.: “Yazıçı”, 1988, 268 s.
12. https://tr.wikipedia.org/wiki/Dede_Korkut_Kitab%C4%B1#Eserin_bas%C4%B1lmas%C4%B1_ve_%C3%A7evirileri.

KURUMSAL YÖNETİM İLKELERİNİN İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR REKABET AVANTAJINA ETKİSİ

Zuhal AKKAŞ DİLBAZ

ÖZET

Yapılan bu çalışma ile Kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı kazanımları incelenmiştir. Günümüzde küreselleşme ile artan rekabete uyum sağlayabilmek için değişim ve yenilikçilik işletmeler için kaçınılmaz olmuştur. Bu sebeple işletmeler piyasada pazar paylarını genişletebilmek ve rekabet avantajı sağlayabilmek için çeşitli çabalar sarf etmektedirler. İşletmelerin piyasalarda tutundurulabilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için paydaşlarının algısında güvenilir intiba yaratması büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple Kurumsal yönetim ilkelerini benimseyerek kurumsal yönetim anlayışıyla hareket etmektedirler. Bu çalışmada, Sektörel olarak işletmelerin Kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda halka arz olmalarının işletme performansında yarattığı değişim açısından değerlendirilecektir. Yapılan Araştırmada halka arz olmuş işletmenin uyum sağlamakla yükümlü olduğu kurumsal yönetim ilkelerinin işletme performansını artırarak piyasalarda ki güvenilirliğini değerlendiren ve bu sayede işletmenin sürdürülebilir rekabet avantajı kazanımı sağlayabileceği desteklenmiştir. İşletmelerin piyasalardaki güvenilirliğinin işletme performansına kazandırdığı etki vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İşletmelerde sürdürülebilirlik, Kurumsal Yönetim, Rekabet Yönetimi

THE EFFECT OF CORPORATE GOVERNANCE PRINCIPLES ON SUSTAINABLE COMPETITIVE ADVANTAGE BENEFITS

ABSTRACT

In this study, sustainable competitive advantage gains of enterprises are examined in line with corporate governance principles. In order to adapt to the increasing competition with globalization, change and innovation have become inevitable for enterprises. For this reason, companies make various efforts to expand their market shares and provide competitive advantage. It is of utmost importance that companies create reliable impression in the perception of their stakeholders in order to ensure their sustainability and sustainability in the markets. Therefore, they adopt the principles of corporate governance and act with the understanding of corporate governance. In this study, it will be evaluated in terms of the change in the performance of enterprises by the public offering of the companies in line with the corporate governance principles. In this research, it is supported that the corporate governance principles that the publicly held company is obliged to adapt to evaluate the reliability of the markets by increasing the performance of the enterprise and thus the company can achieve sustainable competitive advantage. The effect of the reliability of the enterprises in the markets on the performance of the enterprises is emphasized.

Keywords: Business sustainability, Corporate Governance, Competition Management

GİRİŞ

Hızla değişen ve gelişen piyasalarda işletmeler sürdürülebilirliklerini sağlayabilmek için belirli rekabet koşullarını yerine getirmeleri kaçınılmazdır. Rekabeti sürdürülebilir kılmak için kurumların üstlenmesi ve yerine getirmesi gereken görevler söz konusudur. Bu görevler kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlanarak işletme iç ve dış çevresi ile etkili ve verimli iletişim kurması ile barınmaktadır. Piyasalarda ki hızlı değişim rekabet koşullarının da değişmesine neden olmuştur. Bu durum işletmeleri kendilerini sürekli yenilemek, geliştirmek ve gerekirse yeni yatırımlarda bulunmaya itmektedir.

Kurumsal yönetim ilk olarak hissedarlar, çıkar grupları, hükümet ve yönetim kurulu ile etkileşim içinde bulunduğu ifade edilmektedir. Sonra ki aşamada ise kültür, değerler, toplum, işletmenin içinde bulunduğu sektör ve ekonomik sistemle etkileşim içinde olduğu kabul edilmektedir. Dolayısıyla kurumsal yönetim anlayışında, yaşanan aksaklıklar, öncelikle işletmelerin hissedarlarını etkileyecek, daha geniş çerçevede ise mevcut sektörü ve toplumu etkileyecektir. (Cengiz, 2013)

Günümüzde hızla değişen teknolojik gelişmeler, yenilikler sayesinde hem kurum hem de paydaşlar açısından verilere ulaşmak kolaylaşmıştır. İşletme çevresi ile olan iletişimin kalitesi işletmeye olan güveni olumlu yönde etkileyecektir. İşletmeler Kurumsal yönetim sistemi ile çalışabilmeleri için ilkeler doğrultusunda hareket ederek pay sahiplerine karşı güvenilirlik sağlaması işletmenin piyasalarda tutunabilmesi ve hatta rekabet üstünlüğü sağlamasına etki edecektir. İşletmeler kurumsal yönetim sistemleri benimseyerek güven ortamının oluşmasını, işletmenin pazardaki konumunda büyük avantajlar elde etmesini sağlayacaktır.

1. KURUMSAL YÖNETİM KAVRAMI

Kurumsal yönetim; firmanın yönetimi, yönetim organları, pay sahipleri ve diğer paydaşları arasındaki bir takım yarar ilişkisini, uygun değerde kurumsal yönetim kurallarının gerçekleşmesini sağlamakla birlikte bu benimsenen yönetim sistemi uygulamalar, düzenlemeler ve kurallar topluluğudur (Akdoğan ve Akdoğan, 2011).

Kurumsal yönetim, bir işletmeye finansman sağlayan yatırımcıların, bu yatırımlarından bir kazanç sağlama konusunda kendilerini güvende hissetmelerini sağlayan bir mekanizma olarak görülebilmektedir (Shleifer ve Vishny, 1997).

Kurumsal yönetim, firma faaliyetlerinin verimliliği ve etkinliği, finansal raporlamanın güvenilirliği, yasalara uygunluk, yatırımların kazançları ve paydaşların maksatlarının başarılması gibi ölçütler göz önünde tutulmaktadır. Farklı maksatların bulunması sebebi ile yatırımcıların, düzenleyici otoritelerin ve paydaşların başarı veya başarısızlık yorumlarındaki ölçüler ise değişiklik gösterdiği belirtilebilmektedir.(Gup, 2007).

Kurumsal yönetim teorisi ve kurumsal yönetim ile ilgili düzenlemeler dört temel ilke üzerine odaklanmaktadır. Bunlar adillik, şeffaflık, hesap verebilirlik ve sorumluluk olarak belirtilmiştir. Kurumsal yönetimin söz konusu dört temel ilkesi olan bu kavramlar, firma performansının ölçülmesi ve geliştirilmesi hedefiyle aralarında ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte, kurumsal yönetimin yerine getirilmesi ve pay sahiplerine değer yaratılacağı ve toplumsal değerlere de saygılı olunacağı istenmektedir (Doğan, 2018).

- **Adillik ilkesi**

Bu ilke, şirket yönetiminin bütün hak sahiplerine karşı eşit davranması gerekliliği üzerinde durmaktadır. Adillik ilkesi gereği şirketin idaresinin, yönetiminin pay sahiplerine şirket ile ilgili hususlarda adil ve eşit davranması istenmektedir. Bu ilkeye ilkesine göre azınlık pay sahipleri ve yabancı ortaklar da dahil olmak üzere tüm pay sahibi haklarının korunması ve pay sahipliği ile ilgili olarak yapılan tüm sözleşmelere adil olarak uyum sağlanması amaçlanmaktadır (Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği, 2007).

Adillik ilkesi, ilk öncelik olarak hissedarların belli birtakım haklarının kabul edildiği ilkedir. Bu ilke doğrultusunda tüm ortaklara eşit muamele yapılmaktadır. Adillik ilkesi gereği tanınan bu haklar Ana Ortaklık Hakları, Ana Yatırımcı Hakları ve Bilgi Alma Hakkı gibi bir takım temel başlıklar altında değerlendirilmektedir (İbrahimoglu ve Uğurlu, 2013).

- **Şeffaflık ilkesi**

Şirket özel bilgileri niteliğindeki ve henüz kamuya açıklanmamış bilgiler hariç olmak üzere, şirket ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle rahatlıkla erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulması anlamına gelen ilke şeffaflık ilkesidir. Bu ilke, faaliyet öncesini, faaliyetlerin devam ettiği süreci ve faaliyetler sonrası aşamalarını kapsamaktadır (Darman ve diğ.).

Şeffaflık ilkesi işletmenin ticari sırları dışındaki tüm finansal ve finansal olmayan nitelikteki bilgilerin vaktinde, dürüst, anlaşılır, karşılaştırılabilir bir şekilde sunulmasıdır (Arsoy, 2008). İç ve dış bilgi simetrisinin şeffaflığı şirketin finansal performansının sağlanması için önem arz eder. Bu simetrik bilginin doğru dağılımı için, iç şeffaflık ve dış şeffaflık olmak üzere iki gruba ayrılır. İç simetri de firma yönetimin ve alt yöneticilerinin efektif bir yol izlemeleri diğer bir deyişle içsel şeffaflık metodu şirketin yürümesi için daha hesaplanabilir bir yöntem sağlar. İkinci önemli konuda dışsal şeffaflıktır. Bu da finansal performansta verimliliği ve efektifliği önemli faydalarıyla sağlar (OECD, 2004).

Bu ilkeye göre şirketten faaliyetleri ile ilgili şirket pay sahipleri ile muhtemel yatırımcıları ilgilendiren tüm bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması istenmektedir. Ayrıca, şirketin faaliyet sonuçlarını gösteren en önemli doküman olan mali tabloların, şirketin faaliyet sonuçlarını gösterecek şekilde hazırlanması gerekmektedir. Aynı zamanda, mali tablolara yansıyan işlem ve olguların neden ve nasıl yapıldığının açıklaması ve bunun kamuoyu ile paylaşılması şirket hakkında güveni artıran bir unsur olacaktır. Bu amaçla uluslararası kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulmak şartı ile mali tablolar düzenlenmektedir. Dürüst, gerçeği aktaran, zamanında haber verme ile kamuoyunun firmaya olan değeri artacak bu değer firmanın yatırımcıları işletmeye çekmesine hizmet edecektir (Akdoğan ve Akdoğan, 2011, Aktan, 2013).

- **Hesap verebilirlik ilkesi**

Hesap verebilirlik ilkesi ile firma yönetiminin firma çalışmaları ile alakalı bilgilendirme sorumlulukları ifade edilmektedir. Bu ilke şeffaflık ilkesinin aksine, sadece

faaliyet sonrasında kapsamaktadır. Özellikle kötü idare uygulamalarına bağlı olarak ortaya çıkan şirket iflasları ve buna bağlı olarak büyüyen ekonomik krizler yöneticilerin hareketleri ile ilgili hesap verme yükümlülüğünün önemini bir kez daha vurgulamıştır. Bu hedef doğrultusunda, yönetim kurulunun şirket üst yönetiminin performansını objektif ve gerçekçi olarak bağımsız bir şekilde değerlendirebilmesi amacıyla zaruri kontrol sistemlerinin kurulması, şirket yöneticilerinin pay sahiplerine karşı hesap verebilmesine yönelik düzenlemelerin yapılması ve izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Acar vd, 2012; Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005).

2. Sürdürülebilir Rekabet Kavramı

Şirketler aynı grup müşteriye benzer mal ve hizmet sunarak rekabet ortamı oluşturmaktadır. Bu durumda şirketler birbirleri ile rekabet içerisine girerler. Rekabet, müşterilerin gereksinimlerini karşılamanın yanı sıra isteklerini de gerçekleştiren ve onlar için değer yaratan stratejilerle pazarda mücadele etmektir (Ülgen ve Mirze, 2004:257).Sürdürülebilirlik kavramı belirsiz bir süre boyunca bir durum veya sürecin devam ettirilebilme yeteneğini ifade eder (Alpagut Yavuz,2010). Porter, sürdürülebilirliğin işletmenin stratejisinin rakipleri tarafından taklit edilememesini zorunlu kılar.

Aynı zamanda Porter, pazara giriş, ikame ürün riski, alıcıların pazarlık güçleri, tedarikçilerin pazarlık güçleri ve mevcut rakipler arasındaki rekabet'in bir sektördeki rekabetin, mevcut oyuncuların çok ötesine geçtiği gerçeğini yansıttığını savunmaktadır. Araştırmalara göre, bu engellerin rakipler tarafından aşılabilmemesinin mümkün olduğu savunulmaktadır. Bu sebeple işletmelerin bu stratejileri, taklit edilebilme engellerini sürekli yenilemesinin gerekliliği kabul edilmektedir. Rakiplerin taklitçiliğini zorlaştıran, dolayısıyla rekabet üstünlüğünün sürdürülebilirliğinin sağlanması için; üstünlüğün kaynağı, farklı üstünlük kaynaklarının sayısı ve sürekli geliştirme, yenileme yetisine sahip olunması gerekmektedir. (Erdoğan KAYGIN, 2010)

Şirketler sürdürülebilir bir rekabet avantajı elde etmek için yeni sistemler geliştirmekte ve farklılaşmaya yönelmektedirler. Farklılık oluşturacak faaliyetlerden birisi de kurumsal yönetim sistemi çerçevesinde ilkeler doğrultusunda hareket etmeleridir.

3. KONUyla İLGİLİ LİTERATÜR TARAMASI

Cengiz (2013) ,İşletmeler kurumsal yönetim anlayışı ve ilkelerini benimseyerek işletme faaliyetlerinde başarılı bir performans sergileyebildiklerini savunmuş ve kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanmasına yönelik çabalar içerisinde etkin iç denetim uygulamalarının gerekliliği üzerinde durmuştur. BİST-100 Endeksinden seçilen işletmeler ile kurumsal yönetimde iç denetimin önemi üzerine anket araştırması yapmıştır. Yazar, analiz sonuçları ile birlikte sağlam kurumsal yönetim uygulamalarının temel başarı faktörlerinden bir tanesinin işletmelerde etkin iç denetim uygulamalarının varlığı olduğu desteklemiştir.

Öztürk, Ekinci ve Tuncer(2020), Kurumsal Yönetim endeksinde bulunan işletmelerin diğer işletmelere göre daha başarılı olduklarını finansal rasyoların işletme grupları üzerindeki etkisini test eden hipotezi ile ispatlamaya çalışmışlardır. Araştırmacılar Bist Kurumsal Endeksinde yer alan şirketler ile Ulusal Tüm endeksinde yer alan şirketler arasında finansal durumları analizi yapılarak likidite, etkinlik, verimlilik ve piyasa ölçümlerinden yararlanmışlardır. Bu çalışma ile Kurumsal Yönetim endeksinde yer alan işletmelerin diğer işletmelere göre finansal performansının daha başarılı olduğunu savunulmakta ve kurumsal yönetim ilkelerinin ortaya çıkış amacı çalışma sonuçlarının paralellik gösterdiği vurgulanmaktadır.

Sakarya, Yazgan ve Yıldırım (2017) Kurumsal Yönetim Derecelendirmesinin Hisse Senedi Performansına etkisi olduğunu savunarak BİST Kurumsal Yönetim Endeksi Üzerine Bir İnceleme yapmışlardır. Yazarlar, Araştırmaları sonucunda etkin piyasalar hipotezine göre piyasalar yarı güçlü formda etkin olduğu vurgulayarak, kurumsal yönetim derecelendirme notunun açıklanması ile firmaların hisse senetlerinden anormal getiriler elde edilemeyeceği sonucuna ulaşmışlardır.

Yıldırım, Altan ve Gemici (2018), Kurumsal Yönetim ile finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada, BIST Kurumsal Yönetim Endeksinde (BIST-XKURY) işlem gören ve analize dahil edilen şirketlerin finansal performans ölçümü için belirlenen değişkenler doğrultusunda elde edilen başarı notlarıyla kurumsal yönetim notlarını karşılaştırmak suretiyle şirketler performanslarına göre değerlendirilmiştir. Araştırma s-

onucuna göre şirketler farklılık gösterdiğinden, kurumsal yönetim notları ile finansal performansları arasında anlamlı ve sürekli bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Üstün, Katlav (2019), Güven kavramı örgütsel açıdan bakıldığında, örgütün uzun vadeli karlılığı ve örgüt üyelerinin refahı için önemli bir bileşen olarak kabul edilmektedir. Örgütü oluşturan tüm üyelerin güven algıları örgütsel ve bireysel ilişkilere yansımakta olduğunu savunmaktadır.

Kurumsal yönetim ilkeleri işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajına etkisi açısından oldukça etkindir. Yapılan literatür taramasında iş dünyasında İşletmeler performans artırmak rekabet üstünlüğü sağlayabilmek için çeşitli çaba ve girişimlerde buldukları gözlenmektedir. Bu çaba ve girişimler farklı değişkenlerin etkisinde farklı koşullarda gerçekleştiği ve bu nedenle farklı sonuçlar ortaya koyacağı gözlenmektedir. İşletmeler bu belirsizlik ortamlarını azaltabilmek için belirli standartlar, ilkeler doğrultusunda ilerleyerek işletmenin sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmaktadırlar. Çoğu işletme hedeflerine ulaşabilmek için yeni sistem olarak hayatımıza girmiş olan yapay zeka sistemlerini işletme süreçlerinde değerlendirmektedirler. Günümüz ortam koşulları için oldukça etkin bir sistem olan yapay zekâ yönetim sistemlerinin süreçlerinde başka bir bakış açısı getirerek hedeflere ulaşılmasında fayda sağlayabileceği düşünülmektedir. Yapay zekâ ile yapılan literatür çalışmaları incelendiğinde bir çok alanda kullanıldığı görülmektedir. Covid-19 ve salgın hastalıkların boy gösterdiği günümüzde bu konun yapay zekâ ile analiz edilmesinin literatüre katkısının oldukça fazla olabileceği düşünülmektedir. Yapay Zekâ multidisiplinlerle bir araya geldiğinde güzel sonuçlar ve tahminler koymaktadır. Örneğin mühendislik dalında yapılan çalışmalar araştırıldığında; Kayıran, (2020), yapay zekânın gıda mühendisliği dalında uygulanabilirliğini araştırmıştır. Elde ettiği sonuçları literatür ile paylaşmıştır. Kayıran ve Yananer, (2019) yapmış oldukları çalışmada, yapay zekânın beslenme ve diyet alanında uygulanabilirliğini araştırarak, beslenmenin yapay zekâ ile ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşmışlardır. Tekin, Öndürücü ve Kayıran, (2019) yapmış oldukları bir çalışmada ise; farklı ortamlarda bekletilen hibrit kompozitlerin kritik yanal burkulma yüklerinin yapay sinir ağları ile tahminini yapmışlardır. Uçak kanatları, İHA ve SİHA’larda kullanılan hibrit kompozitlerin yanal burkulma dayanımlarını yapay zekâ ile tahmin ederek, elde ettikleri tahmin sonuçlarını deneysel sonuçlar ile karşılaştırmışlardır.

Elde ettikleri sonuçların oldukça başarılı olduğu kanıtlanmıştır. Gelecek araştırmalarda Yapay zeka sistemlerinin sosyal bilimlerle yapılabilecek araştırmaları ile yönetim sistemlerinin etkin ve verimli dizayn edilebileceği ve buna bağlı olarak sürdürülebilir rekabet üstünlüğü sağlanmasına etki edebileceği gözlemlenebilir.

4. ARAŞTIRMA

Türkiye’de kurumsal yönetim standartlarını yerine getiren ve Sermaye Piyasalarında işlem gören firmanın, Kurumsal Yönetim sistemi uygulaması sonrasında şirket performansının sürdürülebilir rekabet avantajına olumlu etki ettiği araştırılmaktadır.

4.1. ARAŞTIRMA AMACI

Sermaye Piyasalarına kayıtlı Fonet Bilgi Teknolojileri A.Ş.’nin SPK’nın web sitesinde şeffaflık ilkesi doğrultusunda yayınladığı finansal veriler incelenerek Kurumsal Yönetim standartlarını yerine getiren şirketin rekabet avantajı elde edeceği tespit edilmeye çalışılmıştır.

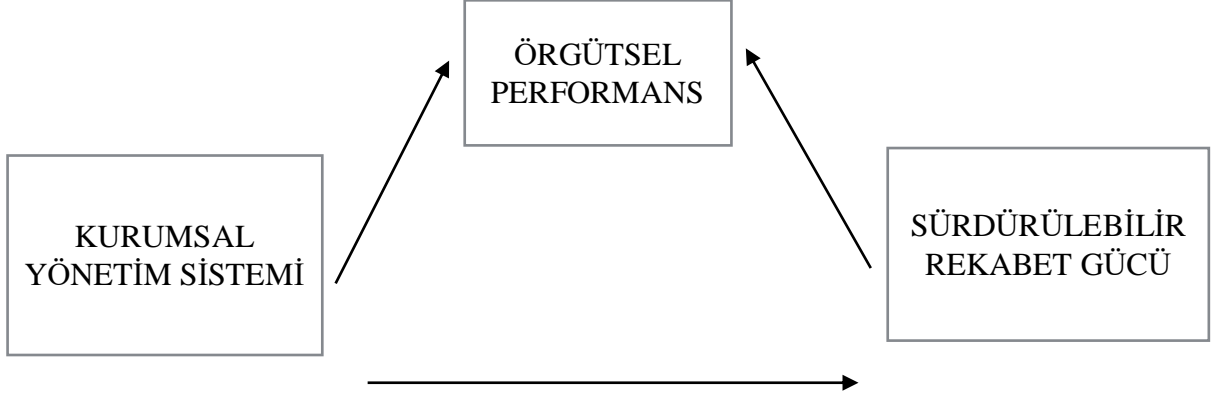
4.2. Yöntem ve Araştırma Modeli

İşletmelerde Kurumsal Yönetimin Sisteminin Sürdürülebilir Rekabet Avantajı ile ilişkisi üzerine SPKya kayıtlı bir şirketin finansal tablolarının yıllara göre kıyaslama metodu ile değerlendirilmektedir.

Şirketlerin sahip oldukları kurumsal yönetim sistemleri ile kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda hareket etmektedirler. bu yönetim sistemi ile piyasalarda istikrarlı bir duruş sergilemesini, örgütsel performansını artırmasını sağlayacaktır. Bu durum sayesinde örgütler iç ve dış çevresine karşı güven ortamı oluşturabilmektedir. Örgütsel güven şirketlere paydaşlarına olumlu tesir edebileceği gibi yatırımlara teşvik edecektir. Böylece şirketler sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayabilmektedirler. Araştırma modeline göre kurumsal yönetim sistemi direkt sürdürülebilir avantaj gücünü etkileyebileceği gibi örgütsel

performansı etkileyip ve bu güven ortamı ile de sürdürülebilir rekabet gücünü etkilediği görülmektedir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

4.3.ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

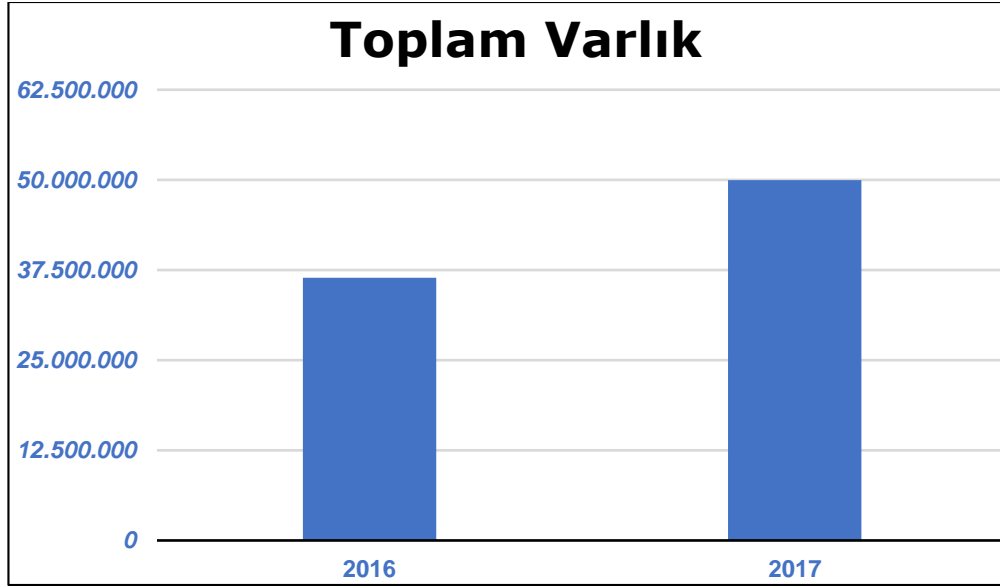
Türkiye’de Sermaye Piyasalarına kayıtlı Kurumsal Yönetim standartlarını yerine getiren Firmanın Sermaye Piyasalarında işlem görmeye başladığı yıl finansal değerleri ile Firmanın SPK’da işlem görmeden önceki yıl finansal değerleri arasında kıyaslama yapılmıştır.

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Fonet Bilgi Teknolojileri A.Ş. Kurumsal Yönetim standartlarına uyum sağlayarak şirket için Metro Yatırım Menkul Değerler A.Ş. (“Aracı Kurum”, “Metro Yatırım”) tarafından hazırlanan fiyat tespit raporu yayınlanarak Şirket hisseleri 04.05.2017 tarihinden itibaren BİST’ te işlem görmeye başlamıştır. Aynı tarihte Şirket payları FONET.E kodu ile A Grubu hisse olarak Borsa İstanbul A.Ş.’ nin Ana Pazarında işlem görmeye başlamıştır. Halka arzda, 150 Yurtiçi gerçek kişi yatırımcı ve 13 Yurtiçi tüzel yatırımcı olmak üzere toplam 163 yatırımcı 7.500.000 TL nominal değerli payın alımını gerçekleştirmiştir.

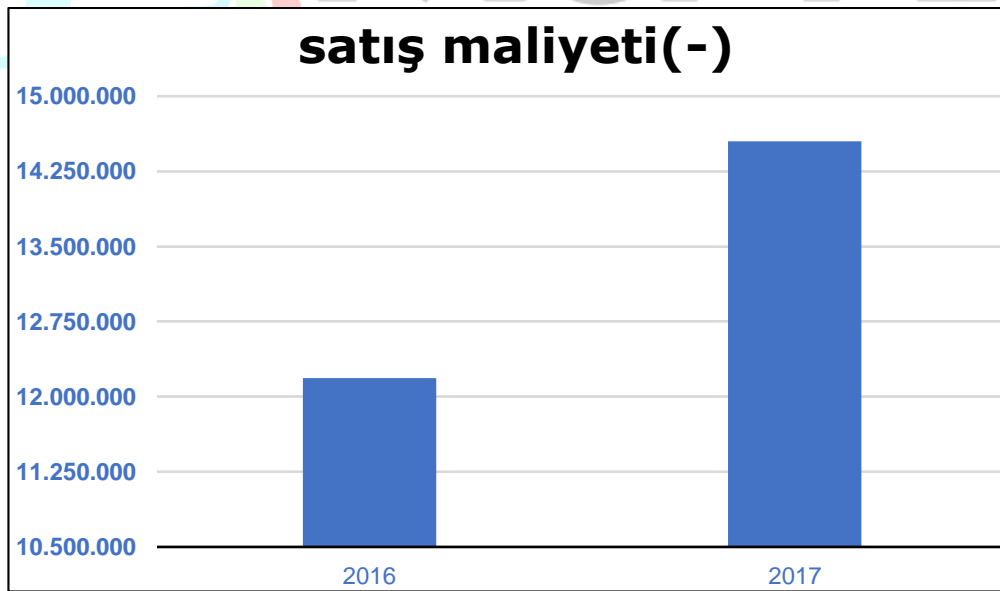

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

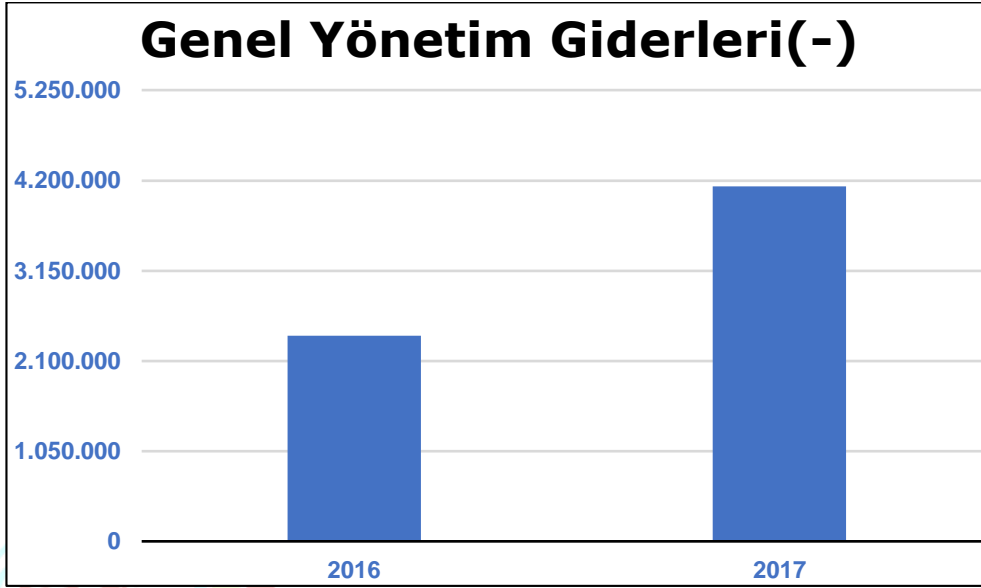
Grafik 1. Halka Arz Öncesi ve Sonrası Kurumsal Yönetim Sistemi ile Toplam Varlık Değişimi

Şirket mali tablolarındaki değerlere göre halka arz olmadan önce toplam varlıkları 31.12.2016 tarihinde 36.456.070 TL iken halka arz olduktan sonra 31.12.2017 tarihinde 49.971.442 TL olarak %37 oranında artış göstermiştir.

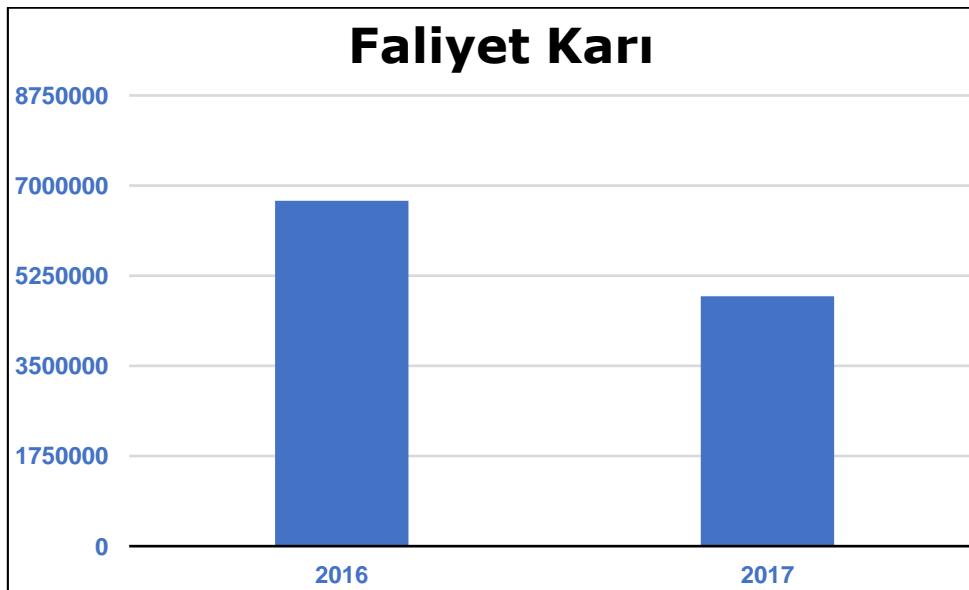
Grafik 2. Halka Arz Öncesi ve Sonrası Kurumsal Yönetim Sistemi ile Satış Maliyetinde ki Değişim

Sürdürülen faaliyetlerinde 31.12.2016 tarihinde satış maliyeti (-)12.187.798. TL iken 31.12.2017 tarihinde 14.550.157 TL olup yaklaşık %19 oranında artış göstermiştir.

Grafik 3. Halka Arz Öncesi ve Sonrası Kurumsal Yönetim Sistemi ile Genel Yönetim Giderlerinde ki Değişim

Sürdürülen faaliyetlerinde 31.12.2016 tarihinde Genel Yönetim giderleri (-) 2.393.990 TL iken 31.12.2017 tarihinde 4.134.432 TL olup yaklaşık %72 oranında artış göstermiştir.

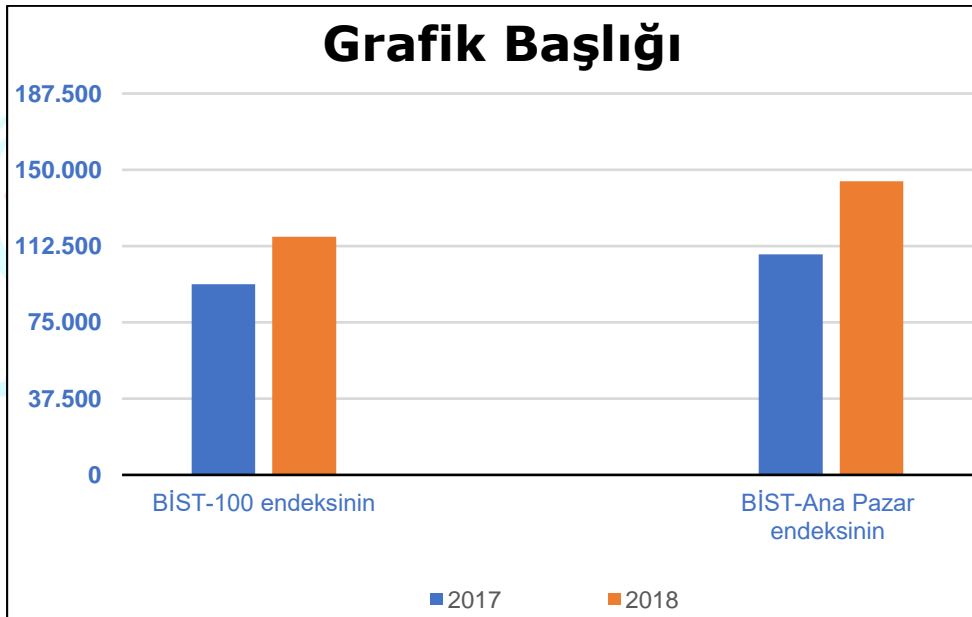

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

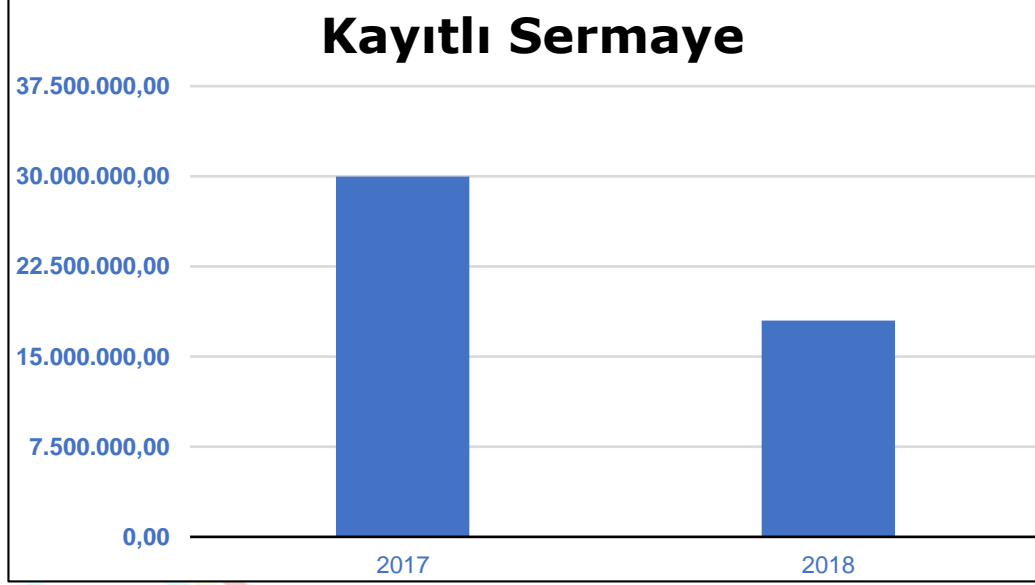
Grafik 4. Halka Arz Öncesi ve Sonrası Kurumsal Yönetim Sistemi ile Faaliyet Karında Değişim

İşletmenin bilançosunda yer alan sürdürülen faaliyetlerden Satış Maliyetindeki 2.362.359 TL artış ve genel Yönetim Giderlerindeki 1.740.442 TL belirgin artış sebebi ile 31.12.2016 yılı yayınlanan mali tablolara göre 31.12.2017 yılı mali tabloda faaliyet karında 6.705.198 TL'den 4.855.736 TL'ye düşülmüş olup yaklaşık %28 oranında düşüş gözlenmektedir.

Grafik 5. Kurumsal Yönetim Sistemi Etkisi ile 2017-2018 yılları arası Endeks Değişimi

Fonet'in işlem görmeye başladığı tarih olan 4 Mayıs 2017 tarihinde BİST-100 endeksinin açılış değeri 93.706 iken, 16 Mart 2018 tarihi itibariyle endeks %25,94 artışla 117.216 seviyesinde kapanmıştır. Fonet'in işlem görmeye başladığı tarih olan 4 Mayıs 2017 tarihinde BİST-Ana Pazar endeksinin açılış değeri 108.549 iken, 16 Mart 2018 tarihi itibariyle endeks %32,92 artışla 144.287 seviyesinde kapanmıştır.

Grafik 6. Kurumsal Yönetim Sistemi Etkisi ile 2017-2018 yılları arası Sermaye Piyasalarında Kayıtlı Sermaye Değişimi

Borsa İstanbul'da işlem görmeye başlaması ile birlikte Kurumsal Yönetim İlkelerinin koşullarını yerine getirerek Sermaye Piyasası Kanunu'na da tabi olan Şirket, bu süreç içerisinde Sermaye Piyasası Kanunu'nun gerektirdiği şartları yerine getirmeye başlamıştır. Kayıtlı Sermaye Sistemi'ne geçen Şirketin kayıtlı sermaye tavanı 30.000.000,00 TL olup, ödenmiş/çıkarılmış sermayesi 18.000.000,00 TL'dir. Sonuç olarak, Borsa İstanbul'da işlem görmeye başladığı 10 aylık sürede payları yaklaşık %40 oranında prim yapmış olan Fonet, bu süreçte yatırımcısını memnun edecek bir fiyat performansı sergilemiştir.

SONUÇ

Kurumsal yönetim, bir firmanın daha yüksek performans sağlamasına, uzun dönemde firma içindeki ve dışındaki paydaşlarına ekonomik değer sağlayarak oluşturduğu güven ortamı sayesinde yatırımcıları da kendisine çekmesini sağlamaktadır.

Çalışmanın literatür kısmında kurumsal yönetimin firma performansı üzerine etkilerini inceleyen çalışmalara yer verilmiştir. Araştırmanın amacı SPK'da yer alan kurumsal yönetim endeksine tabi olan firmanın SPK web sitesinde yayınlanan şirket finansal

performansı ile uygulanan kurumsal yönetim standartları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için SPK listesinde yer alan bir firmanın halka arz olmadan önceki ve sonraki yıl verilerini kapsamaktadır. Çalışmada, karşılaştırma yönteminden yararlanılmıştır.

Kurumsal yönetim; sürdürülebilir bir şekilde değer ortaya koymayı amaçlamaktadır. Uzun vadede şirketin sürekliliğini sağladığı gözlenmektedir. Şirket amaçları doğrultusunda şirket yönetimi ile tüm menfaat gruplarının ilişkilerinin ilkelere bağlanmış olması örgütsel güveni pozitif etkilemektedir.

Daha sağlıklı bir ekonomik düzen için uygulanmaya çalışılan Kurumsal Yönetim sistemi günümüzde büyük önem taşımaktadır. Kurumsal yönetim ilkelerini başarıyla uygulayan şirketler kamuoyunu olumlu etkileyebileceği gibi yatırımcılar tarafından tanınmasını ve çekici olmasını olumlu etkileyecektir.

Araştırmamızda Fonet Bilgi Teknolojileri A.Ş. firması Kurumsal yönetim standartlarını 2017 yılında sağlayarak önceki dönem 2016'dan 2017 yılı verileri arasında toplam kaynaklarında %37 oranında sağladı gözlenmiştir. Bu kaynak artışını sağlarken beraberinde bazı maliyetlere katlandığı açıkça görülmektedir. Firma sürdürülen maliyetlerinde ki yaklaşık %19 ve %72 oranında artış olması işletmenin kurumsal yönetim standartlarını sağlayabilmesi için en belirgin çıktılarının genel yönetim giderleri ve satış giderleri olduğu açıkça görülmektedir. Bu giderlerin yüksek olması kurumsal yönetim ilkelerinin gerektirdiği standartları şirket bünyesinde sağlayabilmek için katlanıldığını ifade edebiliriz.

Firmanın kısa sürede payları yaklaşık %40 oranında prim yapmış olan Fonet, bu süreçte yatırımcısını memnun edecek bir fiyat performansı sergilemesi firmanın piyasalarda ki güvenilirliğini artıracak ve dolayısıyla yatırımcılarını şirketini desteklemeleri hususunda teşvik edecektir. Araştırmamızda Fonet Bilgi Teknolojileri A.Ş.'nin kurumsal yönetim sistemi bazı maliyet giderlerini artırdığı gibi şirketin güvenilirliğine pozitif etki etki gözlenmektedir. Bu sayede yatırımcıları kendine çektiği sermaye artışından da gözlenmektedir. Bu sebeple firmanın sürdürülebilir bir rekabet avantajı sağlayabileceği ve aynı zamanda pazarda ki pasta yapısını büyütülecek bir yapıya sahip olabileceği ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

Öztürk, E. (2020), Kurumsal Yönetim Endeksinde Bulunan Ve Bulunmayan İşletmelerin Finansal Durum Analizini, Bist Örneği, Verimlilik Dergisi, Sayı 1, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Yayını.

Üstün,F, Katlav.Ö. (2019), Örgütlerde Sıkılık-Esneklik Kültür Boyutunun Örgütsel Bağlılık Üzerindeki Etkisinde Örgütsel Güvenin Aracılık Rolü, Verimlilik Dergisi, Sayı 1, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı Yayını.

Yıldırım.M,Altanİ.M., Gemici R.(2018), “Kurumsal Yönetim ile Finansal Performans Arasındaki ilişkinin Entropi Ağırlıklandırılmış Topsis Yöntemi ile Değerlendirilmesi: Bist’te İşlem Gören Gıda Ve İçecek Şirketlerinde Bir Araştırma”, Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları Dergisi

Sakarya Ş., Yazgan K.F. ve Yıldırım H.(2017), “Kurumsal Yönetim Derecelendirmesinin Hisse Senedi Performansına Etkisi: Bist Kurumsal Yönetim Endeksi Üzerine Bir İnceleme”, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi.

Cengiz S.(2013), “İşletmelerde Kurumsal Yönetim Kapsamında İç Denetimin Yeri Ve Önemi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İibf Dergisi

İbrahimoğlu,N. Ve Uğurlu Ö.,(2013), “Kobi’lerde İç Girişimcilik Ve Örgüt Kültürü İlişkisi: Sektörel Bir Araştırma”Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi Cilt 5, Sayı 1.

Barca,M., Saban E.,(2012), “Rekabet Avantajı Sağlama Ve Sürdürmede Stratejik Yaklaşımlar”, E-Journal Of New World Sciences Academy.

Kaygın,E.(2012), Sürdürülebilir Bir Rekabet Avantajı Sağlamanın Yolu: İç Girişimcilik Anlayışı, Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, sayı:1309-8012 (Çevrimçi, 2020).

Akdoğan, N. ve Akdoğan, U. (2011), “Türk Ticaret Kanunu’nun Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Düzenlemelerinin Sermaye Kurulu Piyasası Tarafından Yayımlanan Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyumunun Karşılaştırmalı Olarak Analizi”, Muhasebe Ve Denetime Bakış Dergisi.

Akdoğan, Y. E. & Boyacıoğlu M.A. (2010), Corporate Governance In Turkey: An Overview. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.

Alpagut, Y., (2010) Sürdürülebilirlik Kavramı Ve İşletmeler Açısından Sürdürülebilir Üretim Stratejileri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı/Issue: 14.

Gup, B. E. (2007), “Corporate Governance In Banks: Does The Board Structure Matter?”, Corporate Governance In Banking, Uk: Edward Edgar Publishing, 18-39.

Doğan, M. Kurumsal Yönetim. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2007.

Ülgen, H., Mirze, K., İşletmelerde Stratejik Yönetim, Beta Yayınevi, 2004.

Kayran, H.F, (2019). Examining the Applicability of Artificial Intelligence in Nutrition and Dietetics, ICAII4.0 - International Conference on Artificial Intelligence towards Industry 4.0 14-16 November, 2019, Iskenderun, Hatay / TURKEY

Tekin, A, Öndürücü, A, Kayran, H.F.(2019). Farklı Ortamlarda Bekletilen Hibrit Kompozitlerin Kritik Yanal Burkulma Yüklerinin Yapay Sinir Ağları İle Tahmini, 2.Uluslararası Mersin Sempozyumu, 1(2), 144s, Mersin/TÜRKİYE.

Kayran, (2020), Yapay Zekânın Gıda Mühendisliği Alanında Kullanılabilirliği, 4.Uluslararası Mersin Sempozyumu, (Tebliğ olarak sunum yapıldı), Mersin/TÜRKİYE.

TÜRKİYE’NİN DEMOGRAFİK YAPISININ SOSYOLOJİK ANALİZİ

Durmuş Ali ARSLAN¹

ÖZET

Toplumsal yapıyı anlayıp açıklamak için kullanılan önemli indikatörlerden biri de hiç kuşkusuz nüfus olgusudur. Daha net bir ifadeyle, demografik yapı, toplumsal yapının en temel bileşenlerindedir. Bu sebeple, tarihin çok eski dönemlerinden beri toplumunun nüfus durumunu tayin ve tespit çalışmaları yapılagelmiştir. Belgeler Eski Çin’de ve Mısır’da da nüfusla ilgili bazı sayımları yapılmış olduğuna işaret etmektedir. Osmanlı Devleti’nin kuruluş yıllarında, Orhan Bey zamanında da, toplum hayatına dair bazı istatistiksel veriler toplanmış ve sayımlar yapılmıştır.

Topluma dair isabetli ve yerinde kararlar alabilmek için, toplumun demografik yapısının iyi bilinmesi elzemdir. Bu tespitlerin ışığında çalışmada, 2020 yılı itibariyle Türkiye’nin demografik yapısının sosyolojik açıdan incelenmesi hedeflendi. Tasviri sosyolojik çalışma şeklinde gerçekleştirilen araştırmada, temel veri kaynağı olarak TÜİK’in verileri kullanıldı. Ağırlıklı olarak arşiv taraması ve ikincil veri analizi tekniğinin kullanıldığı çalışmada, TÜİK’in yanı sıra, yeri geldiğinde öteki kurum ve kuruluşların arşiv, kayıt, belgelerinden de faydalandı. Bu veriler, ikincil veri analizi tekniği kullanılarak günümüz Türk toplumunun nüfus özellikleri ile demografik yapının, yakın tarihsel süreç içinde yaşadığı değişim de sosyolojik açıdan analiz edildi.

2020 yılı Türkiye İstatistik Kurumu, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre, 2019 yılında Türkiye’nin nüfusu 83.154.997 kişidir. Bu dönemde Türkiye nüfusunun 41.721.136’sı erkek, 41.433.861’i ise kadındır. Demografik yapı içinde, 6.624.078 kişi ile

¹ Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü öğretim üyesi. Sosyolog ve Siyaset Bilimci.

Adres: Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji bölümü, Çiftlikköy Kampusu,

33343-Mersin / TÜRKİYE,

Tel: (0324) 361 00 01/ 148 13, **Faks:** (0324) 361 00 46, **GSM:** 0553 666 06 06,

E-posta: cimderaslan@hotmail.com

4. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu, 22 – 24 Ekim 2020, Mersin / Türkiye
4. International Mediterranean Symposium, 22 - 24 October 2020, Mersin / Turkey

en büyük nüfus grubunu 20-24 yaş grubu teşkil eder. Bu yaş grubunu 6.584.843 kişi ile 35-39 yaş grubu izler.

Anahtar Sözcükler:

Türkiye, Türkiye'nin Demografik Yapısı, Türkiye'nin Demografik Yapısının Sosyolojik Analizi, Göç, Demografik Yapı.

SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF DEMOGRAPHIC OF STRUCTURE TURKEY

One of the important indicators used to understand and explain the social structure is undoubtedly the phenomenon of population. Demographic structure is one of the most fundamental components of social structure. For this reason, studies have been carried out to determine the population status of the society since ancient times. The documents indicate that some population censuses were carried out in Ancient China and Egypt as well. During the foundation years of the Ottoman State, during the time of Orhan Bey, some statistical data on social life were collected and counts were made.

It is essential to know the demographic structure of the society well in order to make accurate and appropriate decisions about the society. In light of these findings in the study, as of 2020, Turkey's demographic structure aimed to research from sociological perspective. In the study, whose depiction was carried out in the form of a sociological study, the data of TURKSTAT was used as the main data source. In the study, in which archive scanning and secondary data analysis technique was used predominantly, the archives, records and documents of other institutions and organizations were also used, as well as TURKSTAT. By using these data, secondary data analysis technique, demographic characteristics and demographic structure of today's Turkish society were analyzed in sociological terms.

2020 Turkey Statistical Institute, according to the Address Based Population Registration System data, in 2019 Turkey's population is 83,154,997 people. During this period, the population of Turkey 41.721.136's male and 41,433,861 females. In the demographic structure, the 20-24 age group constitutes the largest population group with 6,624,078 people. This age group is followed by the 35-39 age group with 6,584,843 people.

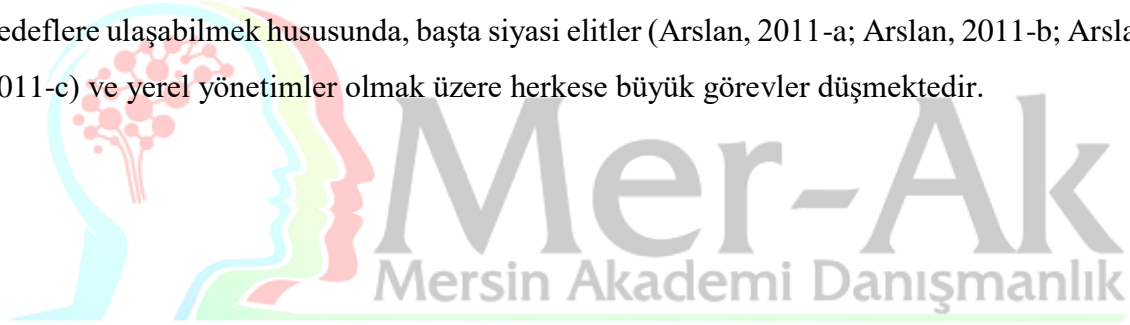
Key Words:

Turkey, Demographic Structure of Turkey, Sociological Analysis of Turkey's Demographic Structure, Migration, Demographic Structure.

GİRİŞ

Daha önce de vurgulandığı gibi (Arslan, 2015), günümüzde Türkiye, binlerce yıllık tarihi ve kültürel zenginlikleriyle; dinamik, genç ve nitelikli beşeri sermayesiyle; ayrıcalıklı coğrafi ve iklimsel özellikleriyle; geliştirilmeye açık dinamik ekonomisiyle; yer üstü ve yer altı zenginlikleriyle; yerküre üzerindeki jeopolitik ve jeostratejik konumuyla; hızlı bir şekilde değişen ve gelişen siyasi, ekonomik ve toplumsal yapısıyla, dünyanın en önemli güç merkezlerinden biri olmaya aday ülkelerin önde gelenlerindedir. Çin seddinden Avrupa'nın içlerine, Kafkasya'dan Balkanlar'a, Akdeniz Havzası'ndan Orta Asya'ya, Ortadoğu'dan İslam coğrafyasının derinliklerine kadar uzanan, dünya coğrafyası üzerindeki geniş ve ayrıcalıklı etki alanı da bu gücüne güç katmaktadır. Hiç de uzak olmayan bir gelecekte, ülkemizin, sahip olduğu bu ve benzeri ayrıcalıklı potansiyeli sayesinde yalnızca bölgemizin değil, dünyanın lider ülkelerinden biri konumuna ulaşabilmesi hiç de hayal değildir. Bu hedeflere ulaşabilmek hususunda, başta siyasi elitler (Arslan, 2011-a; Arslan, 2011-b; Arslan 2011-c) ve yerel yönetimler olmak üzere herkese büyük görevler düşmektedir.

NOTLAR

.....
.....
.....

NOTLAR

.....
.....
.....

NOTLAR

.....
.....
.....

